

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών

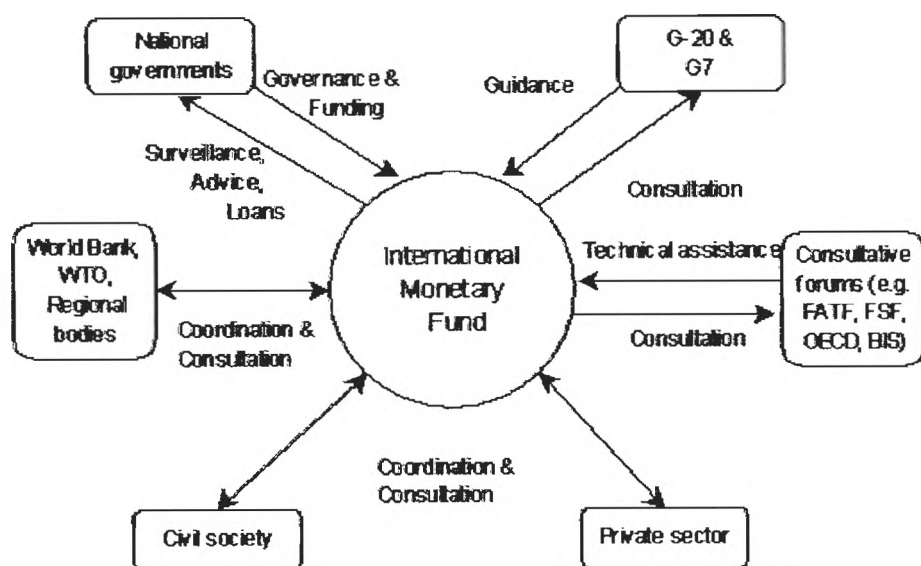
Κατεύθυνση: Διεθνής Πολιτική Οικονομία

Βαγγάλου Αικ. (Α.Μ. 1208ΜΟ69)

Εκπόνηση Διπλωματικής Εργασίας με θέμα:

“Η Παγκόσμια Οικονομία και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου”.

Επιβλέπων Καθηγητής: Κρ. Παπαδόπουλος

Αθήνα, Οκτώβριος 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	5
ΜΕΡΟΣ Α.....	7
1. Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της παγκόσμιας οικονομίας . 7	
2. Το φαινόμενο του χρέους των χωρών ως διαχρονικό στοιχείο της	
παγκόσμιας οικονομίας και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού	
Ταμείου	9
ΜΕΡΟΣ Β.....	10
1. Η οργάνωση και λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	
.....	10
1.1. Η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η Συμφωνία του	
Bretton Woods.....	10
1.2. Οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	12
1.3. Η πρώτη περίοδος λειτουργίας υπό το καθεστώς των σταθερών	
συναλλαγματικών ισοτιμιών.....	15
1.4. Η δεύτερη περίοδος λειτουργίας υπό το καθεστώς των κυμαινόμενων	
συναλλαγματικών ισοτιμιών.....	16
1.5. Τα Όργανα Διοίκησης και Λειτουργίας.....	18
1.6. Η Χρηματοδοτική ενίσχυση των κρατών-μελών.....	20
Α. Ο Μηχανισμός Δανεισμού και ο ρόλος των μεριδίων στην διαδικασία	
δανειοδότησης	20
Β. Διάρκεια, προϋποθέσεις και δικαιούχοι χρηματοδοτικής ενίσχυσης	
20	
Γ. Η πολιτική της υπό όρους χρηματοδοτικής ενίσχυσης ή	
‘conditionality’	21
Δ. Διαδικασία και είδη χρηματοδοτικής ενίσχυσης.....	24
Ε. Υπηρεσίες χρηματοδοτικής ενίσχυσης και λογιστική απεικόνιση	
συναλλαγών.....	27
ΜΕΡΟΣ Γ.....	29
Περιοριστολογική Μελέτη	29
1. Η Ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση του 1997 και ο ρόλος του	
ΔΝΤ	29

1.1. Η κατάσταση των οικονομιών: ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Ευρώπης κατά την περίοδο 1990-2000.....	29
1.2. Η κατάσταση των οικονομιών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας κατά την περίοδο 1990-2000.....	31
1.3. Τα αίτια της ασιατικής χρηματοπιστωτικής κρίσης	32
1.4. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση	34
2. Η οικονομικές κρίσεις λόγω χρέους στις χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά τις Δεκαετίες '80 και '90 και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	37
2.1. Ανάλυση της οικονομικής ύφεσης των χωρών της Λατινικής Αμερικής κατά τη Δεκαετία του 1980.....	37
2.2. Τα αίτια και οι συνέπειες των οικονομικών κρίσεων λόγω χρέους στη Λατινική Αμερική το '80 και '90.....	40
2.3. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στις κρίσεις λόγω χρέους στη Λατινική Αμερική το '80 και '90.....	43
Α. Αργεντινή.....	43
Β. Μεξικό.....	45
Γ.Υπόλοιπες χώρες Λατινικής Αμερικής.....	48
3. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη σύγχρονη κρίση της ελληνικής οικονομίας.....	51
3.1.Ανάλυση της σύγχρονης ελληνικής οικονομίας	51
3.2. Ο δανεισμός της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Θετικές και αρνητικές συνέπειες.....	57
3.3. Εκτιμήσεις και προοπτικές για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας	60

ΜΕΡΟΣ Δ.....	65
Αποτίμηση του ρόλου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην	
Παγκόσμια Οικονομία.....	65
1. Η κριτική που ασκείται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.....	65
2. Προτάσεις Αναμόρφωσης της Δομής και Λειτουργίας του ΔΝΤ	
και του ρόλου του στη σημερινή παγκόσμια οικονομική τάξη	68
Συμπερασματικές Σκέψεις	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	76
Ελληνογλώσσα.....	76
Βιβλία.....	76
Ξενογλώσσα.....	77
Βιβλία.....	77
Άρθρα.....	78
Άλλες Πηγές.....	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	80

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Με την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας, γίνεται μία προσπάθεια να αναλυθεί διεξοδικά ο καταλυτικός ρόλος που διαδραματίζει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ως ένας από τους σημαντικότερους Διεθνείς Οικονομικούς Οργανισμούς – μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – στην Παγκόσμια Οικονομία. Ξεκινώντας, στο πρώτο μέρος της εργασίας με την ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της Παγκόσμιας Οικονομίας, διασαφηνίζεται η αλληλένδετη και αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στην παγκόσμια οικονομική τάξη, την προοδευτική ανθρώπινη ανάπτυξη, τα Κράτη και τους Διεθνείς Οργανισμούς. Αυτή η σχέση γίνεται περισσότερο κατανοητή, καθώς ξετυλίγεται το ‘κουβάρι’ των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών αντιλήψεων των ηγετικών χωρών του παγκόσμιου γίνεσθαι κάθε εποχής, σχετικά με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των Διεθνών Οργανισμών, αλλά και του είδους του ρόλου που θα πρέπει να διαδραματίζουν στα πλαίσια της διεθνούς οικονομικής ανάπτυξης. Το διαχρονικό φαινόμενο του χρέους των χωρών ως αναπόσπαστο στοιχείο της ανάπτυξης σχετίζεται άμεσα με την διαμόρφωση και εξέλιξη της Παγκόσμιας Οικονομίας.

Κατά το δεύτερο μέρος της εργασίας, αναλύεται το οργανωτικό πλέγμα της δομής, της διοίκησης και της λειτουργίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, οι ιδρυτικοί του σκοποί και οι μηχανισμοί χρηματοδοτικής ενίσχυσης των κρατών-μελών, κατά τις δύο περιόδους λειτουργίας του, από την ίδρυση το 1944 υπό το διεθνές νομισματικό σύστημα του Bretton Woods των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και μετά από την σημαντική του αναμόρφωση το 1970 υπό το καθεστώς των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, το οποίο συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, τροποποιημένο σε πολλά σημεία, τα οποία και εξετάζονται. Στο δεύτερο μέρος, παράλληλα με την εξέταση της οργάνωσης και λειτουργίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, εξετάζεται το εκάστοτε ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό υπόβαθρο. Ερμηνεύεται το περιεχόμενο της Συμφωνίας του Bretton Woods σε συνάρτηση με τη θέση των Μεγάλων Δυνάμεων και την αποτελεσματικότητα της μεταπολεμικής παγκόσμιας οικονομικής τάξης πραγμάτων, καθώς και οι διαχρονικές ενέργειες και τα

αποτελέσματα αναμόρφωσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, όπως αποτυπώνονται μέσα από το Καταστατικό και τα αναθεωρημένα Άρθρα Συμφωνίας του σχετικά με τους δικαιούχους χρηματοδοτικής ενίσχυσης, τις διαδικασίες δανεισμού, την εποπτεία των διαρθρωτικών προγραμμάτων και τον ρόλο των μεριδίων συμμετοχής (quotas) στην αποτελεσματικότητα του Οργανισμού.

Στη συνέχεια, στο τρίτο μέρος εξετάζονται διεξοδικά και σχολιάζονται οι πολιτικές και πρακτικές δανεισμού που εφαρμόζει διαχρονικά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο εσωτερικό των κρατών-μελών που έχουν ζητήσει τη βοήθειά του και παρουσιάζουν σοβαρές διαταραχές στα ισοζύγιο πληρωμών τους. Για τον σκοπό αυτό, πραγματοποιείται περιπτωσιολογική μελέτη σε τρεις περιφέρειες της παγκόσμιας οικονομίας: τη νότια και νοτιοανατολική Ασία κατά την περίοδο της ασιατικής χρηματοπιστωτικής κρίσης του 1997, τη Λατινική Αμερική κατά τις οικονομικές κρίσεις λόγω χρέους των δεκαετιών '80 και '90 και τέλος εξετάζεται η περίπτωση δανεισμού και η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας τη διετία 2009-2010, λόγω δημοσιονομικής κρίσης και χρέους. Αναλύοντας αυτά τα ενδεικτικά παραδείγματα, επιχειρείται η συσχέτιση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου με την παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, του ρόλου του στην πρόληψη των συστημικών κρίσεων και της συνεισφοράς του στην ανάπτυξη της Παγκόσμια Οικονομίας.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, επιχειρείται μία σφαιρική αποτίμηση του διαχρονικού ρόλου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην αντιμετώπιση των αναπτυξιακών προβλημάτων των χωρών και τα αποτελέσματα της δράσης του, με την παράθεση παράλληλα κριτικών του έργου και της αποστολής του. Τέλος, εξετάζονται τα ζητήματα και οι προτάσεις αναμόρφωσης του Ταμείου για τον αποτελεσματικότερο ρόλο που καλείται να μετουσιώσει, σε συνάρτηση με τη σύγχρονη μορφή της παγκόσμιας οικονομίας και το νέο χαρακτήρα των οικονομικών κρίσεων.

ΜΕΡΟΣ Α.

1. Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της παγκόσμιας οικονομίας

Από τις απαρχές της δημιουργίας των αγορών στις ανθρώπινες κοινωνίες μέχρι και σήμερα, η λειτουργία της τοπικής και παγκόσμιας οικονομίας έχει αλλάξει πολλές φορές πρόσωπο. Ιστορικά, ξεκίνησε ως νομαδική και εξελίχθηκε σε ανταλλακτική συλλογική, κλειστή ή ανοικτή και διαχρονικά σε ποικίλλους άλλους τύπους παραγωγής και κατανομής πλούτου, ρυθμιζόμενη από νόμους ιδιωτικούς, πολιτικούς, οικονομικούς κ.α. Βασικό όμως σημείο αναφοράς καθ'όλη τη μετεξέλιξη της οικονομίας ήταν και παραμένει από το παρελθόν μέχρι τις μέρες μας, ο ρόλος και η σχέση που διαδραματίζουν σε αυτήν, εθνική ή παγκόσμια, τα κράτη και οι συντελεστές της αγοράς, με άλλα λόγια οι ιδιώτες.

Τονίζοντας τη συμβολή και σχέση κράτους - αγοράς στα πλαίσια της οικονομίας, ο γνωστός οικονομολόγος John Maynard Keynes σημείωσε τη ζωτικότητα του διαχωρισμού μεταξύ των δύο, εισάγοντας το αποκαλούμενο δόγμα *laissez-faire* ή αλλιώς 'αφήστε τα πράγματα ως έχουν'. Σε αυτόν ανήκει η φράση: *<<Το πιο σημαντικό για το κράτος δεν είναι να κάνει πράγματα που ήδη κάνουν οι ιδιώτες και να τα κάνει λίγο καλύτερα ή λίγο χειρότερα. Αλλά να κάνει πράγματα που τώρα δεν γίνονται καθόλου>>*. Για παράδειγμα, ενώ στην Ευρώπη και την Ασία κατά το Μεσαίωνα κυριαρχούσε το φεουδαρχικό σύστημα, οι πόλεις – κράτη που το διαδέχτηκαν, περιόρισαν σταδιακά τον έλεγχο και τις ρυθμίσεις της άρχουσας τάξης και καλλιέργησαν το έδαφος για τον αποκαλούμενο 'ανταγωνιστικό καπιταλισμό' ή 'μηχανισμό της αγοράς'. Έτσι, κατά τον 19^ο αιώνα πολλές κυβερνήσεις στην Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική υιοθέτησαν το δόγμα του Keynes *laissez-faire*, έτσι ώστε το κράτος να παρεμβαίνει όσο το δυνατόν λιγότερο στις δυνάμεις της αγοράς. Όμως, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, οι υπερβολές του καπιταλιστικού συστήματος, ώθησε τα ισχυρά κράτη της εποχής, Ηνωμένες Πολιτείες και δυτικοευρωπαϊκές βιομηχανικές χώρες, να εγκαταλείψουν σταδιακά το δόγμα της ελεύθερης και χωρίς φραγμούς λειτουργίας της αγοράς που βασιζέτο αποκλειστικά

στον μηχανισμό των τιμών και τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης και να επανέλθουν σε μία περισσότερο ελεγχόμενη οικονομία. Έλεγχος μονοπολίων, είσπραξη φόρων, κοινωνική ασφάλιση και Κράτος Πρόνοιας υπήρξαν οι νέοι δημοφιλείς όροι που στυλοβάτησαν στο διεθνές προσκήνιο μέχρι και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.¹

Επακολούθησε μία περίοδος οικονομικής ανασυγκρότησης και σταθερής ανάπτυξης αρχικά, αλλά στην πορεία η νομισματική αστάθεια ως αποτέλεσμα της ελεύθερης διακύμανσης των διεθνών ισοτιμιών που είχε καθιερωθεί συνδυάστηκε με τον ελεύθερο ανταγωνισμό και εκτεταμένο προστατευτισμό και προκάλεσε νομισματικές κρίσεις και πληθωριστικές πιέσεις, οδηγώντας τελικά στο κράχ του '29. Η περίοδος από το 1918 μέχρι και το 1939 διακρίνεται από νομισματική αστάθεια και οικονομικές διαταραχές. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι κυβερνήσεις της Δυτικής Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής ανασυντάχθηκαν με σκοπό να μην επαναλάβουν τα λάθη του παρελθόντος, αποφεύγοντας φαινόμενα σημαντικής νομισματικής αστάθειας και εμπορικού προστατευτισμού, διασφαλίζοντας συγχρόνως τη διεθνή νομισματική ισορροπία και την αποφυγή υποτιμήσεων και πληθωρισμού. Επικεντρώθηκαν στην τόνωση της παγκόσμιας ανάπτυξης, μέσω της ίδρυσης Διεθνών Οργανισμών με σκοπό τη στήριξη ειδικά εκείνων των κρατών που είχαν πληγεί περισσότερο από τον Πόλεμο και ήταν τα λιγότερο ανεπτυγμένα.

Την περίοδο από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τις τρεις πρώτες δεκαετίες, σημειώθηκε σημαντική οικονομική πρόοδος. Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από τη συντηρητική επανάσταση των κυβερνήσεων Θάτσερ και Ρέηγκαν, με σημεία αναφοράς τον περιορισμό των φόρων και του ελέγχου του κράτους στην οικονομία, μετατρέποντας τις αντιλήψεις και τάσεις των ισχυρών χωρών των ΗΠΑ και της Ευρώπης για τον ρόλο του κράτους και των Διεθνών Οργανισμών – ειδικά των χρηματοδοτικών, που ο ρόλος τους ενισχύθηκε σημαντικά - στα προγράμματα ανάπτυξης και οικονομικής ενίσχυσης².

Όπως θα εξετάσουμε αναλυτικά παρακάτω, από την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών το 1919 την εποχή του ιδεαλισμού των διεθνών

¹ Nordhaus, S., «Οικονομική», Α' Τόμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 113-114.

² Nordhaus, S., «Οικονομική», Α' Τόμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 114.

σχέσεων υπό τον αμερικανό Πρόεδρο Wilson – βασικές ιδέες του οποίου υπήρξαν η αμοιβαία συνεργασία και ειρήνη - της βορειοατλαντικής συμμαχίας του NATO, του ΟΗΕ ως 'διαδόχου' της Κ.τ.Ε¹, της GATT και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου μέχρι και σήμερα, ο ρόλος των κρατών στα πλαίσια αυτών, αλλά και αντίστροφα, η εγκαθιδρυμένη λειτουργία και συμβολή τους στην παγκόσμια οικονομία και την ανάπτυξη των κρατών, αποτελεί μία αμφίδρομη και διαρκώς μεταλλασσόμενη, βάσει και των εκάστοτε συνθηκών - σχέση.

Παρακάτω, θα εξετάσουμε αναλυτικά τα θετικά και αρνητικά αποτελέσματα από αυτή την αμφίδρομη σχέση μεταξύ Παγκόσμιας Οικονομίας - Κρατών - Διεθνών Οργανισμών, και ειδικά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, όπως αυτά διαφαίνονται καθημερινά μέσα από τα παραδείγματα των χωρών στις οποίες η σχέση αυτή αποτυπώνεται.

2. Το φαινόμενο του χρέους των χωρών ως διαχρονικό στοιχείο της παγκόσμιας οικονομίας και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Σύμφωνα με τη μελέτη του Ινστιτούτου Οικονομικών Μελετών των ΗΠΑ (NBER), με βάση τα ευρήματα της μελέτης της καθηγήτριας Οικονομικών του Ινστιτούτου, Κάρμεν Ρέινχαρτ, στη σύγχρονη εποχή ο κίνδυνος της πτώχευσης είναι απανταχού παρών τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και τις ανεπτυγμένες οικονομίες σε όλο τον κόσμο. Θεωρώντας τη χρεοκοπία, ως γεγονός, από τη στιγμή δανεισμού από το ΔΝΤ λόγω υψηλού χρέους και την επακόλουθη αναδιάρθρωση του χρέους, συγκρίνει την εποχή μας με τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς έχει ομοιότητες με την εποχή πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν οι δυτικές οικονομίες κλονίστηκαν από την πρώτη ύφεση του '29 (Βρετανία, Βέλγιο, Καναδάς), αλλά και αργότερα ως έναν βαθμό - από το '50 μέχρι το '70 που το Ταμείο

¹ Με τον όρο 'Διαδοχή', εννοούμε στις Διεθνείς σχέσεις την κληροδότηση λειτουργιών, αρμοδιοτήτων και περιουσιακών στοιχείων από έναν Διεθνή Οργανισμό, τον προκάτοχο, σε έναν καινούργιο, τον διάδοχο. Ο θεσμός της διαδοχής καθιερώθηκε στο Διεθνές Δίκαιο κατά την ίδρυση της Κ.τ.Ε και μετεξελίχθηκε με την κατάργηση της Κ.τ.Ε και την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της στον ΟΗΕ. Βλ. σχετικά, Χριστοδουλίδης, Θ. Αιμ., «Δομή και Λειτουργία των Διεθνών Οργανισμών», Τεύχος Α', Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1984, σελ. 29-37.

λειτουργούσε περισσότερο ως 'τράπεζα χρεοκοπημένων χωρών' -, λόγω της ίδρυσης του ΔΝΤ και των σκληρών μέτρων που επέβαλε, χωρίς τελικά δυνατότητες εξυγίανσης, όπως στις περιπτώσεις Περού και Φιλιππίνων. Περιπτώσεις χρέους ιδιωτικού τομέα αποτελούν οι μεγάλες τραπεζικές κρίσεις και η πτώχευση του κράτους, όπως ήταν τα παραδείγματα της Ισλανδίας και της Ταϊλάνδης. Είχαν προηγηθεί παρόμοιες κρίσεις στις ΗΠΑ την περίοδο 1865-1913 και πιο πρόσφατα στην Ιαπωνία το 1992.

Η Κάρμεν Ράινχαρτ μαζί με τον οικονομολόγο Κένεθ Ρόγκοφ, σε μελέτη τους το 2009, συμπέραναν, ότι η χρεοκοπία μεταφράζεται ως η αδυναμία πληρωμών, είναι το αποτέλεσμα της παράλληλης μείωσης των δημοσίων εσόδων-πιστοληπτικής ικανότητας με την αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων και χρέους. Φέρνουν παραδείγματα χωρών, όπως από την πρώτη χρεοκοπία της Αργεντινής το 1891, της Αυστρίας το 1931 μέχρι της Ινδονησίας το 1999. Οι μεγαλύτερες κρίσεις λόγω χρέους στην ιστορία συνολικά χωρών σύμφωνα με τη μελέτη τους, παρατηρήθηκαν στο Εκουαδόρ εξήντα ολόκληρα έτη, στη Ζιμπάμπουε πενήντα οκτώ έτη, στο Μεξικό σαράντα τέσσερα έτη, τη Ρωσία τριάντα εννέα έτη, τη Βραζιλία είκοσι επτά έτη, την Πορτογαλία έντεκα έτη, στην Ελλάδα σαράντα οκτώ έτη και την Κίνα δεκατρία συνολικά έτη¹.

ΜΕΡΟΣ Β.

1. Η οργάνωση και λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

1.1. Η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η Συμφωνία του Bretton Woods

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1944 στα πλαίσια της Νομισματικής και Οικονομικής Συνδυάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών στο Bretton Woods του New Hampshire στις ΗΠΑ και άρχισε να λειτουργεί από την 1^η Μαρτίου του 1947. Μέσα από την ίδια

¹ Carmen M. Reinhart, <<This time is different Chartbook: Country histories on debt, default and financial crisis>>, <http://www.princeton.edu/economics/seminar-schedule-by-prog/macro-s10/papers/Reinhardt-Chartbook.pdf>.

Συνδυάσκει τον Ιούλιο του 1944, ιδρύθηκε και ένας δεύτερος Διεθνής Χρηματοδοτικός Οργανισμός, η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, σήμερα Παγκόσμια Τράπεζα, γι' αυτό και συνηθίζεται να αποκαλούνται και οι δύο, 'Δίδυμοι Οργανισμοί του Bretton Woods'. Η απόφαση της ίδρυσης της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, στόχευε στη αναπτυξιακή συνδρομή των κρατών που είχαν πληγεί από τον Πόλεμο. Ο τρίτος σήμερα Διεθνής Χρηματοδοτικός Οργανισμός είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αντιπροσωπεύει έναν Οικονομικό Οργανισμό, στα πλαίσια των εξειδικευμένων Οργανισμών του ΟΗΕ, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης διάδοχος του Διεθνούς Δικαστηρίου Διαρκούς Δικαιοσύνης, το Διεθνές Ινστιτούτο Εργασίας, το Διεθνές Γραφείο Δημόσιας Υγείας (WHO), κ.α.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο από την 1^η Μαρτίου του 1947 που ξεκίνησε να λειτουργεί εδρεύει στην Ουάσινγκτον των Ηνωμένων Πολιτειών, του κράτους – μέλους με τα περισσότερα μερίδια, όπως αυτό προβλέπεται στα Άρθρα Συμφωνίας του Ταμείου, ενώ τα Υποκαταστήματά του είναι εγκατεστημένα σε όλα τα κράτη-μέλη¹

Η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, του NATO και της GATT με τη συμβολή των ΗΠΑ, της μόνης χώρας που βγήκε κερδισμένη από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σηματοδότησε μία νέα εποχή ανοικοδόμησης της Ευρώπης, καθώς και μερικής επανένταξης της Ιαπωνίας και της Γερμανίας στο νέο μεταπολεμικό διεθνές σύστημα. Βασικός στόχος υπήρξε από την αρχή της ίδρυσης των Διεθνών αυτών Οργανισμών η καθιέρωση μίας νέας παγκόσμιας νομισματικής τάξης, έτσι ώστε να επιτευχθεί η σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και η επακόλουθη αύξηση του όγκου των συναλλαγών. Η σταθερότητα των τιμών ανατέθηκε στο Παγκόσμιο Νομισματικό Σύστημα του Bretton Woods, ενώ η αποστολή της αύξησης των συναλλαγών στην GATT (μετέπειτα Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου - ΠΟΕ). Σύμφωνα με το σύστημα του Bretton Woods, η συναλλαγματική διακύμανση των τιμών των νομισμάτων ανέρχεται στο συν-πλην 1%, με την τιμή του δολαρίου με βάση το χρυσό σε 35 δολάρια ανά ουγκιά, ενώ τα αποθεματικά των άλλων χωρών τηρούνταν

¹ Άρθρο XIII: «Γραφεία και Ταμεία καταθέσεων» των Άρθρων Συμφωνίας, Εδάφιο I.

κυρίως σε δολάρια - μικρό μέρος των οποίων στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο -, σε νομίσματα άλλων χωρών και σε χρυσό. Η λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου διακρίνεται σε δύο περιόδους : Την πρώτη περίοδο από την ίδρυσή του το 1947 μέχρι και τα τέλη του 1960, όπου ο ρόλος του υπήρξε σταθεροποιητικός όσον αφορά στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, έχοντας ως βασική του αποστολή, την παροχή υλικοτεχνικής στήριξης στα κράτη με ανισορροπίες στα ισοζύγια πληρωμών τους. Την δεύτερη περίοδο, από το 1971 μέχρι και σήμερα, όπου συνέβαλε στην εγκαθίδρυση του κυμαινόμενου συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών, κατόπιν της απόφασης της κυβέρνησης των ΗΠΑ υπό τον Πρόεδρο Νίξον και τη σχετική αναγγελία στις 15 Αυγούστου του 1971, τερματισμού της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό και της υποτίμησης του δολαρίου, απόφασης που έδωσε τέλος στο Σύστημα των σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods και καθιέρωσε όπως θα δούμε παρακάτω το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών¹.

1.2. Οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Στο πρώτο άρθρο του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου αποτυπώνονται οι προθέσεις των ιδρυτών του στα πλαίσια της προώθησης της νομισματικής και συναλλαγματικής σταθερότητας και συνεργασίας, καθώς και της ομοιόμορφης ανάπτυξης του εμπορίου, μέσω της υιοθέτησης ενός πολυμερούς συστήματος πληρωμών και διευκόλυνσης των κρατών που παρουσίαζαν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους².

Όταν οι παραπάνω σκοποί πρωτοσυντάχθηκαν το 1944 από τους δυτικούς συμμάχους, σύγκλιναν σε τρεις προϋποθέσεις: η πρώτη ήταν οι διευκολύνσεις δανεισμού σε αποθέματα νομισμάτων ή και χρυσού στα κράτη-μέλη με ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών. Κατά την πρώτη δεκαετία μάλιστα του συστήματος του Bretton Woods, αρκετά ήταν τα κράτη-μέλη που αντιμετώπιζαν προβλήματα στα ισοζύγια πληρωμών, στην προσπάθειά τους να ανασυγκροτήσουν τις κατεστραμμένες οικονομίες τους και είχαν ζωτική έλλειψη αποθέματος χρήματος. Γι'αυτό και η πρώτη αυτή μεταπολεμική περίοδος ονομάστηκε και 'περίοδος στενότητας

¹ Κόντης, Α., Τσαρδανίδης, Χ., «Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σελ. 386.

² Άρθρο Ι: «Σκοποί» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

δολαρίων'. Την στενότητα αυτή, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξαν να περιορίσουν με το Σχέδιο Marshall, το πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας στα ευρωπαϊκά κράτη που ξεκίνησε το 1948. Η δεύτερη προϋπόθεση αφορούσε στη δυνατότητα υποτίμησης ή ανατίμησης των νομισμάτων των κρατών με ελλείμματα, με σκοπό την τόνωση του εμπορίου τους και την προώθηση της ανάπτυξης. Η τρίτη προϋπόθεση αφορούσε στη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων, δηλαδή την ελεύθερη ανταλλαγή τους με ξένα νομίσματα, μόνο στον λογαριασμό των τρεχουσών συναλλαγών. Με άλλα λόγια, η μετατρεψιμότητα τίθετο ως η απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβολή περιορισμών στις κινήσεις των κεφαλαίων. Αυτή η ρύθμιση ήταν απόρροια του φόβου μίας νέας ενδεχόμενης οικονομικής αστάθειας παγκοσμίων διαστάσεων, όπως της περιόδου 1918-1939. Οι ιδρυτές του συστήματος του Bretton Woods, προσδοκούσαν πως με αυτόν τον τρόπο, θα διευκόλυναν από τη μία την κίνηση των ιδιωτικών κεφαλαίων δίνοντας ώθηση στην ανάπτυξη και τη διεθνή συνεργασία και από την άλλη, ο έλεγχος των τρεχουσών συναλλαγών θα έθετε πάντα ένα όριο στον αθέμιτο ανταγωνισμό, χωρίς την υπονόμευση του ελεύθερου εμπορίου¹.

Επομένως, το κέντρο βάρους των σκοπών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, δόθηκε στην επιδίωξη της αποφυγής κρίσεων στο ισοζύγιο πληρωμών. Επίσης, οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου κατά τον Gilpin, αντικατοπτρίζουν το πνεύμα του νέου μεταπολεμικού νομισματικού και εμπορικού συστήματος του Bretton Woods που διακρίνεται από την αντίληψη των συμμάχων, ΗΠΑ, Καναδά, Ιαπωνίας, Δυτικής Ευρώπης, ότι μία φιλελεύθερη παγκόσμια οικονομία θα ικανοποιούσε τα οικονομικά τους συμφέροντα και θα ισχυροποιούσε τη συμμαχία τους κατά της σοβιετικής απειλής. Για τον Gilpin, ο σημαντικότερος στόχος των ΗΠΑ στην ίδρυση των μεταπολεμικών καθεστώτων ήταν η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, έτσι ώστε να εξυπηρετούνταν οι οικονομικοί, πολιτικοί και ιδεολογικοί λόγοι αυτών και των εταίρων τους².

¹ Krugman, P.R., Obstfeld M., «Διεθνής Οικονομική Θεωρία και πολιτική», Τόμος Β', Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1995, σελ. 242-246.

² Gilpin, R., «Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, σελ. 112.

Αναλυτικά, οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που αποτυπώνονται μέσα στο Καταστατικό του είναι συνολικά έξι και περιγράφουν το συνολικό πλέγμα της οργάνωσης, της λειτουργίας και του ρόλου του, στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας:

A. Η προώθηση της διεθνούς οικονομικής και νομισματικής συνεργασίας, μέσω της εφαρμογής υλικοτεχνικών προγραμμάτων στα αναπτυσσόμενα κράτη με την παράλληλη συνδρομή του ΠΟΕ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και των λοιπών οικονομικών οργανισμών.

B. Η συμβολή στην ενιαία προώθηση του διεθνούς εμπορίου, ώστε να μην προκύπτουν παγκόσμιες ανισορροπίες και ανισότητες στην ανάπτυξη μεταξύ των κρατών.

Γ. Η προώθηση και έλεγχος της συναλλαγματικής σταθερότητας της παγκόσμιας οικονομίας.

Δ. Η εγκαθίδρυση ενός πολυμερούς συστήματος πληρωμών για την διευκόλυνση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών και τον τερματισμό των περιορισμών στο εμπόριο και τις διεθνείς συναλλαγές.

Ε. Η προσωρινή διάθεση των πόρων του Ταμείου για την αντιμετώπιση των ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών των κρατών.

ΣΤ. Η περιστολή των ανισορροπιών του ισοζυγίου πληρωμών, που είναι και ο απώτερος σκοπός των παραπάνω επιμέρους¹. Το ισοζύγιο πληρωμών είναι ο λογαριασμός όλων των συναλλαγών που διεξάγονται μεταξύ των κατοίκων μίας χώρας και του εξωτερικού σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Οι συναλλαγές αυτές διακρίνονται σε τρέχουσες και σε κινήσεις κεφαλαίου. Ο λογαριασμός του ισοζυγίου πληρωμών περιλαμβάνει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, εμπορικά και επενδυτικά εισοδήματα, τρέχουσες μονομερείς μεταβιβάσεις και πλεόνασμα ή έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών) και των ισοζύγιο κινήσεων κεφαλαίου (άμεσες ξένες επενδύσεις, επενδύσεις χαρτοφυλακίου, βασικό ισοζύγιο, βραχυπρόθεσμες κινήσεις κεφαλαίου, μεταβολή των επίσημων αποθεματικών και καθαρά λάθη/παραλείψεις)².

¹ Άρθρο Ι: «Σκοποί» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

² Mc Allessee, « Οικονομική για επιχειρησιακές σπουδές», Εκδόσεις Τυποθύτω, Αθήνα 2002, σελ. 661.

1.3.Η πρώτη περίοδος λειτουργίας υπό το καθεστώς των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών

Με απώτερη επιδίωξη την παγκόσμια οικονομική σταθερότητα στη Συνδιάσκεψη του Bretton Woods το 1944 οι ιδρυτές του συστήματος, κυρίως απόρροια της αμερικανο-βρετανικής συνεργασίας, δημιούργησαν τις βάσεις ενός σταθερού νομισματικού συστήματος, το οποίο λειτούργησε θα λέγαμε επιτυχημένα, μέχρι τα τέλη του 1960. Μέσα από το σύστημα του Bretton Woods υπό το καθεστώς των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι αρχές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ταυτίστηκαν με τις αρχές λειτουργίας του νέου αυτού συστήματος και αφορούσαν στις σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων για τις συναλλαγές του λογαριασμού τρεχουσών συναλλαγών. Θεωρείτο ότι οι μαζικές και αποσταθεροποιητικές κινήσεις κεφαλαίων θα οδηγούσαν στον καταστροφικό οικονομικό εθνικισμό της δεκαετίας του 1930.

Η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αποσκοπούσε στην επισκόπηση της λειτουργίας του νέου νομισματικού συστήματος και την παροχή μεσοπρόθεσμων δανείων στις χώρες με προσωρινές ανισορροπίες στα ισοζύγια πληρωμών τους. Σε περίπτωση 'θεμελιακής ανισορροπίας' μπορούσε μία χώρα να μετατρέψει τη συναλλαγματική της ισοτιμία, μετά από συμφωνία με τις υπόλοιπες χώρες του συστήματος. Η μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό ανά 35 δολάρια η ουγκιά διατηρούσε για περίπου τριάντα χρόνια τη διεθνή συναλλαγματική και δημοσιονομική σταθερότητα, με τις εκροές παράλληλα των χρηματικών διαθεσίμων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, να αποτελούν την κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας οικονομίας. Το ζωτικό στοιχείο αυτής της επιτυχίας, ήταν η υπόσχεση των ΗΠΑ ότι θα διατηρούσαν τη συμφωνημένη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό. Όταν όμως άρχισαν να συσσωρεύονται τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών των ΗΠΑ και να γίνονται έντονα από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1960, τότε και το σύστημα που ήταν βασισμένο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο άρχισε εύλογα να παρουσιάζει ανεπάρκειες, οικονομικές και διαχειριστικές. Η αποκορύφωση επήλθε το 1967, όταν η στερλίνα υποτιμήθηκε, με σκοπό να προστατεύσει το δολάριο.

Το επόμενο βήμα ώστε να συνέχιζε να λειτουργεί το υπάρχον νομισματικό καθεστώς που βασιζόταν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ήταν αναπόφευκτα η επιλογή της αναμόρφωσης. Ο οικονομολόγος και παλαιό στέλεχος του Ταμείου Robert Triffin πρότεινε την υιοθέτηση των 'Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων (Special Drawing Rights-SDR's)', που θα είχαν την ισχύ ενός αποθεματικού μέσου, ώστε να μην υπήρχε πρόβλημα διεθνούς διαθεσιμότητας, λόγω αδύναμου δολαρίου. Βέβαια, η λύση αυτή, αν και εφαρμόσθηκε με κάποιες παραλλαγές και ισχύει μέχρι σήμερα στο consensus του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ως μία Διεθνής Τράπεζα, ωστόσο αυτή η λύση δεν κατάφερε να προφυλάξει τελικά τους κραδασμούς της παγκόσμιας οικονομίας το 1970 από την κατακόρυφη πτώση του δολαρίου. Το δεύτερο βήμα αναμόρφωσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το 1967, ήταν η καθιέρωση της Τενικής Συμφωνίας Δανεισμού', όπου ο δανεισμός θα πραγματοποιείτο σε προσυμφωνημένες ισοτιμίες οριζόμενες από την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών. Παρ'όλα αυτά, η δημιουργία ρευστότητας ήταν κατά κάποιο τρόπο 'πλασματική' και η αναμόρφωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου δεν στάθηκε αρκετή για να διασώσει το σύστημα του Bretton Woods, το οποίο κατέρρευσε τελικά στις αρχές του 1970.¹

1.4.Η δεύτερη περίοδος λειτουργίας υπό το καθεστώς των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών

Μέχρι το 1970, το δολάριο αποτελούσε τη βάση του διεθνούς νομισματικού συστήματος του Bretton Woods, ως αποθεματικό και συναλλακτικό μέσο. Σύμφωνα με τον Gilpin, το δολάριο παρείχε στις Ηνωμένες Πολιτείες τα λεγόμενα 'προνόμια του φεουδάρχη', χρηματοδοτώντας τις οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές τους υποθέσεις. Ειδικά, ο μακροχρόνιος και ατελέσφορος Πόλεμος του Βιετνάμ οδήγησε τις ΗΠΑ σε τεράστια ελλείμματα στον προϋπολογισμό και το ισοζύγιο πληρωμών τους, γεγονός που είχε αρνητικό κοινωνικό και πολιτικό αντίκτυπο. Δηλαδή η ηγεμονία των ΗΠΑ τις έφθειρε στο

¹ Gilpin, R., «Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων», Α' Τόμος, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 163-172.

εσωτερικό και τον διεθνή χώρο, στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας. Όπως εύστοχα αποτυπώνεται μάλιστα στον Gilpin, «το τμήμα που κατέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες με την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που τους παρείχε η διεθνής θέση του δολαρίου και ο ρόλος τους ως παγκόσμιος τραπεζίτης, ήταν η εκμετάλλευση του ρόλου τους αυτού, που οδήγησε τελικά, στην καταστροφή του συστήματος του Bretton Woods και τη μετατροπή των ΗΠΑ από πιστώτρια σε οφειλέτρια χώρα, καθώς και στην αυξανόμενη εξάρτησή τους από το ιαπωνικό κεφάλαιο». Η σχέση δολαρίου-αμερικανικής ηγεμονίας αναλύθηκε για πρώτη φορά από τον γνωστό οικονομολόγο Robert Triffin το 1960 στο βιβλίο του 'Gold and the Crisis', όπου εξηγεί το λεγόμενο 'Δίλημμα της αμερικανικής ηγεμονίας' που έχει μείνει γνωστό ως 'Δίλημμα Triffin'. Ο Triffin επισήμανε ότι υπάρχει μία θεμελιώδης διαφορά μεταξύ του μηχανισμού της δημιουργίας ρευστότητας και της διεθνούς εμπιστοσύνης στο σύστημα. Το σύστημα του Bretton Woods στηριζόταν στην εμπιστοσύνη των ΗΠΑ και του δολαρίου. Όταν όμως τα ελλείμματά τους άρχισαν να πολλαπλασιάζονται, άρχισε να χάνεται η εμπιστοσύνη προς το διεθνές νόμισμα και να σημάνουν κραδασμοί στο διεθνές νομισματικό στερέωμα. Τα αποθεματικά σε δολάρια των άλλων χωρών δεν μπορούσαν να μετατραπούν σε χρυσό και τελικά επήλθε η κατάρρευση του νομισματικού συστήματος¹.

Τον τερματισμό της μετατρεψιμότητας του αμερικανικού δολαρίου σε χρυσό επακολούθησε η λεγόμενη 'Σμισθώνεια Συμφωνία της Ουάσινγκτον' τον Δεκέμβριο του 1971 που υπογράφηκε από τα δέκα οικονομικά ισχυρότερα κράτη της εποχής. Η 'Σμισθώνεια Συμφωνία' προέβλεπε την υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου έναντι του χρυσού από 35 σε 38 δολάρια ανά ουγγιά, με συναλλαγματική διακύμανση των τιμών έναντι του δολαρίου, από 0,75% σε +2,25%². Με τη Διάσκεψη της Ναϊρόμπης το 1973 καταργήθηκε και επισήμως η κοινή συναλλαγματική βάση και ίσχυσε η σταθερή ανα δύο κυμαινόμενη σύνδεση των εγχώριων νομισμάτων και αναλόγως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναπροσάρμοσε

¹ Gilpin, R., «Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων», Α' Τόμος, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 168-169.

² Ξενοφών, Ν.Β., «Το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα», Β' Έκδοση, Βιβλιοθήκη Παντείου, Αθήνα 1985, σελ.12.

τα 'Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα'. Η de jure εγκατάλειψη του Bretton Woods έγινε το 1976 στη Διάσκεψη της Τζαμαϊκας, όπου αποφασίσθηκε τα 'Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα' να συνδεθούν με την τιμή του χρυσού, ο οποίος θα επιστρεφόταν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πίσω στα κράτη-μέλη ή θα πωλούνταν στα αναπτυσσόμενα κράτη. Η δε συναλλαγματική διακύμανση μεταξύ των εγχώριων νομισμάτων ορίστηκε σε 4,5%¹.

1.5. Τα Όργανα Διοίκησης και Λειτουργίας

Τα Όργανα που διοικούν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι πέντε, εκ των οποίων το Συμβούλιο των Διοικητών είναι το πιο σημαντικό και είναι επιφορτισμένο με την οργάνωση και τον συντονισμό των μηχανισμών και υπηρεσιών του Ταμείου². Είναι τα πλέον αρμόδια Όργανα για την αναμόρφωση του Ταμείου και την τροποποίηση του Καταστατικού και των Άρθρων Συμφωνίας. Στο Εκτελεστικό Συμβούλιο μπορεί το Συμβούλιο των Διοικητών να εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες, αλλά μόνο εκείνες που προβλέπονται στο Καταστατικό και τα Άρθρα Συμφωνίας³. Έτσι λοιπόν αναλυτικά, τα παρακάτω όργανα έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

α. Το Συμβούλιο Διοικητών, που αποτελείται από τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών-μελών με τους αναπληρωτές τους και τους Υπουργούς Οικονομικών, που δεν είναι αμοιβόμενοι⁴. Συνεδριάζει μία φορά τον χρόνο το μήνα Σεπτέμβριο μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα. Του έχει ανατεθεί το συνολικό έργο του Ταμείου, δηλαδή της διεκπαιρέωσης όλων των θεμάτων που αφορούν στη συνολική οργάνωση και λειτουργία, π.χ. συντονισμός, έλεγχοι, αναθεωρήσεις, συμφωνίες με τα κράτη, οριοθέτηση μέτρων οικονομικής πολιτικής των κρατών που δανείζονται, ζητήματα χρηματικών διαθεσίμων, όπως τα Ειδικά τραβηκτικά Δικαιώματα, κ.α.

β. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο, που είναι το αμέσως ανώτατο Όργανο μετά το Συμβούλιο των Διοικητών. Αποτελείται από τους Εκτελεστικούς Διευθυντές

¹ Gilpin, R., «Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων», Α' Τόμος, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 175-176.

² Άρθρο XII, Εδάφιο 2, παραγρ. α.

³ Άρθρο XII, Εδάφιο 2, παραγρ. β.

⁴ Άρθρο XII, Εδάφιο 2, παραγρ. η.

του Ταμείου που επιλέγονται βάσει του Καταστατικού του, πληρώντας συγκεκριμένα προσόντα και κριτήρια και δεν πρέπει να είναι λιγότεροι από είκοσι, εκ των οποίων οι περισσότεροι είναι από τα κράτη-μέλη με τα περισσότερα μερίδια, όπως είναι οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Ελβετία κ.α. Οι σημαντικότερες λειτουργίες του είναι η έγκριση και εκχώρηση των δανειοδοτήσεων, καθώς και η σχετική επίβλεψη τήρησης των διαρθρωτικών προγραμμάτων. Εάν εντοπίζουν λάθη και παραλείψεις από την πλευρά των κρατών-μελών, τότε επιβάλλουν, μετά και από γνωμοδότηση από το Συμβούλιο των Διοικητών, ανάλογες ποινές, όπως η μείωση του δανείου. Επίσης, το Εκτελεστικό Συμβούλιο δημοσιοποιεί στο Ταμείο και τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη εκθέσεις και πορίσματα, σχετικά με την πορεία υλοποίησης των προγραμμάτων που έχουν επιβληθεί¹.

γ. Ο Διευθύνων Σύμβουλος, που είναι ο προσωπάρχης του Ταμείου και Πρόεδρος του Εκτελεστικού Συμβουλίου με ανανεώσιμη πενταετή θητεία.

δ. Η Ενδιάμεση Επιτροπή ή Επιτροπή των Είκοσι, η οποία δεν δημιουργήθηκε από την αρχή της ίδρυσης του Ταμείου, αλλά κατά την αναμόρφωσή του το 1972, ενώ άρχισε να λειτουργεί από το 1974. Απαρτίζεται από είκοσι-τέσσερα μέλη, τα περισσότερα Υπουργούς των κρατών. Είναι επιφορτισμένη με την επεξεργασία των εργασιών και εκθέσεων του Συμβουλίου των Διοικητών, σχετικά με τα θέματα της δανειοδότησης αλλά και τις αλλαγές του Καταστατικού.²

ε. Η Επιτροπή Ανάπτυξης έχει είκοσι-τέσσερα μέλη και αποτελείται από Υπουργούς των κρατών-μελών, όπως και η Ενδιάμεση Επιτροπή. Οι υπηρεσίες της έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα σε θέματα οικονομικής φύσης.³

¹ Αναθεωρημένο Άρθρο IV: «Υποχρεώσεις που αφορούν τις συναλλαγματικές ρυθμίσεις» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Εδάφιο 3, Παραγρ. α,β.

² Άρθρο XII: «Οργάνωση και Διοίκηση» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Εδάφιο 4, παραγρ. β.

³ Άρθρο XII: «Οργάνωση και Διοίκηση» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Εδάφιο 4, παραγρ. β.

1.6. Η Χρηματοδοτική ενίσχυση των κρατών-μελών

A. Ο Μηχανισμός Δανεισμού και ο ρόλος των μεριδίων στην διαδικασία δανειοδότησης

Ο μηχανισμός σύμφωνα με τον οποίο τα κράτη-μέλη δανείζονται από το Ταμείο ονομάζεται Γενική Συμφωνία Σύναψης Δανείων (General Agreement to Borrow-GAB) και λειτουργεί από το 1962. Τα δάνεια προέρχονται από τους πόρους μεριδίων των κρατών-μελών, τις εισφορές τους και τα Έιδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR)¹ του Ταμείου. Επιπλέον, τα χρηματικά διαθέσιμα του Ταμείου, προέρχονται από αγοραπωλησίες, μετοχοποιήσεις, συμφωνίες κ.α.

Από την ποσότητα των μεριδίων που διαθέτει κάθε κράτος – μέλος, εξαρτώνται τόσο το δικαίωμα ψήφου όσο και το ποσό δανεισμού. Αν και αρχικά κάθε κράτος διαθέτει διακόσιες πενήντα ψήφους, σε αυτές προστίθεται κάθε μία επιπλέον, ανάλογα με τα αντίστοιχα τραβηκτικά δικαιώματα, όπου σε εκατό χιλιάδες ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα αντιστοιχεί μία ψήφος. Όσο πιο οικονομικώς ισχυρά είναι τα κράτη-μέλη, τόσο περισσότερα τραβηκτικά δικαιώματα διαθέτουν, καθώς και αντίστοιχες ψήφους¹.

B. Διάρκεια, προϋποθέσεις και δικαιούχοι χρηματοδοτικής ενίσχυσης

Το άρθρο V του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ρυθμίζει τα θέματα της χρονικής διάρκειας των δανείων, την επιλογή των προϋποθέσεων και όρων δανειοδότησης, καθώς και τα κριτήρια των δικαιούχων αυτής, πάντοτε βάσει της επάρκειας των διαθέσιμων αποθεμάτων και κατόπιν συμφωνιών και συνεννόησης με τους αρμόδιους οικονομικούς φορείς (Κεντρική Τράπεζα, Υπουργεία) των κυβερνήσεων των κρατών.

¹ IMF Statistics, http://homepageone.s3.amazonaws.com/cms%2F20090416104855-special_drawing_rights_factsheet_20090416.pdf

Σήμερα οι πιστώσεις είναι μακροχρόνιας διάρκειας σε σχέση με παλαιότερα, πριν το 1980, που ήταν βραχυχρόνιας. Αυτό γιατί, στο παρελθόν το μεγαλύτερο μέρος των πιστώσεων προοριζόταν για τα βιομηχανικά ανεπτυγμένα κράτη, τα οποία αποπλήρωναν το χρέος τους σχετικά γρήγορα. Η τελευταία φορά που δανείστηκαν ανεπτυγμένα κράτη ήταν το 1977 (Ην. Βασίλειο, Ιταλία) και έκτοτε οι πιστώσεις κυρίως χορηγούνται στα αναπτυσσόμενα κράτη της Αφρικής και της Βαλκανικής Χερσονήσου, τα οποία σημειώνουν χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ και ακόμη οι οικονομικές τους βάσεις χαρακτηρίζονται από τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής. Στο Καταστατικό υπάρχει διάκριση των δικαιούχων της χρηματοδοτικής ενίσχυσης σε: **α. βιομηχανικά κράτη** (*industrial developed countries*), **β. οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη μεσαίου εισοδήματος** (*middle-income developing countries*), **γ. οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη χαμηλού εισοδήματος** (*low-income developing countries*). Η παραπάνω διάκριση θα πρέπει μάλιστα βάσει του άρθρου V του Ταμείου, να ικανοποιεί τις εξής προϋποθέσεις: **α.** τα κράτη-μέλη να εμφανίζουν διαταραχές στη θέση του ισοζυγίου πληρωμών τους και **β.** σημαντική επιβράδυνση στην εξέλιξη των νομισματικών τους αποθεμάτων. Όταν η πίστωση δεν συγκλίνει στα παραπάνω κριτήρια δανειοδότησης, δηλαδή το ποσό που έχουν ανάγκη τα κράτη πολλές φορές για να εξομαλύνουν μικρή οικονομική κάμψη που βρίσκεται ακόμη στην αρχή και χωρίς ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών τους, τότε το δάνειο δεν υπερβαίνει τα τηρούμενα στο Ταμείο αποθέματα των μεριδίων τους, και συνεπώς, ο δανεισμός είναι μικρός και μικρής διάρκειας, χωρίς ειδικούς όρους οικονομικής πολιτικής¹. Στην πράξη βέβαια, αυτές οι περιπτώσεις είναι ελάχιστες.

Γ. Η πολιτική της υπό όρους χρηματοδοτικής ενίσχυσης ή 'conditionality'

Κατά τη δεύτερη αναμόρφωση του καθεστώτος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου τη δεκαετία του 1970 των κυμαινόμενων ισοτιμιών,

¹ Άρθρο V: «Πράξεις και Συναλλαγές του Ταμείου» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Εδάφιο 3, παρ. β.

οι όροι της χρηματοδοτικής ενίσχυσης βασίστηκαν στο επιχείρημα της 'χρηματοοικονομικής φιλελευθεροποίησης (financial liberalization)' των McKinnon και Shaw, αντίθετοι με το πνεύμα των μεταπολεμικών δεκαετιών τη 'χρηματοοικονομικής καταστολής', η οποία αφορά στην παρατήρηση ότι οι διάφορες μορφές χρηματοοικονομικής καταστολής εμποδίζουν την ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών αγορών. Σύμφωνα με το ίδιο επιχείρημα, απόρροιες της χρηματοοικονομικής καταστολής, είναι η μείωση της εισροής χρηματοδοτικών πόρων, η στρέβλωση της κατανομής τους και τελικά, η επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης της αποταμίευσης, των επενδύσεων και της οικονομικής μεγέθυνσης. Μία νέα αντίληψη στα Οικονομικά της Ανάπτυξης, δόθηκε για πρώτη φορά το 1973 από δύο οικονομολόγους, τους McKinnon και Shaw, οι οποίοι υποστήριξαν ότι η μεγάλη χρηματοοικονομική καταστολή εγκυμονεί πολλούς χρηματοοικονομικούς κινδύνους. Οι McKinnon και Shaw ανέλυσαν διεξοδικά μέσα από τις έρευνές τους αυτούς τους κινδύνους σε περίπτωση μεγάλης χρηματοοικονομικής καταστολής και επηρέασαν του συντάκτες και τα στελέχη τόσο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου όσο και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η αναμόρφωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου τη δεκαετία του 1970 βασίστηκε στις απόψεις αυτών των δύο οικονομολόγων για τον σχεδιασμό των προγραμμάτων χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης των αναπτυσσόμενων χωρών. Αυτά τα προγράμματα αποτελούσαν μέρος των Προγραμμάτων Διαρθρωτικής Προσαρμογής (Structural Adjustment Programs)¹.

Μία από τις πρώτες χώρες στις οποίες συνέστησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο χρηματοοικονομική απελευθέρωση, ήταν στην Ινδονησία το 1971. Στην Ινδονησία, η σημαντική μείωση των διεθνών πληρωμών και του εμπορίου της, είχαν κατά ένα μέρος αποδοθεί στους συναλλαγματικούς και εμπορικούς ελέγχους που υιοθετούσαν οι κυβερνήσεις της, επειδή βρισκόταν πολύ κοντά στο μεγάλο εμπορικό κέντρο της Σιγκαπούρης, ελέγχους που διατηρήθηκαν μέχρι και το 1983. Το 1984 στα πλαίσια της τραπεζικής μεταρρύθμισης της χώρας, επιχειρήθηκε και η πρώτη απελευθέρωση του εμπορίου και των

¹ Thirwall, A.P., «Μεγέθυνση και Ανάπτυξη», Έκτη Αγγλική Έκδοση, Τόμος Β', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελ. 250-251.

συναλλαγών, ενώ την περίοδο 1988-1989, καταργήθηκαν πολλά εμπόδια στην ίδρυση νέων τραπεζικών ιδρυμάτων και παράλληλα μειώθηκαν οι περιορισμοί στην επέκταση των τραπεζικών δικτύων. Η χρηματοοικονομική φιλελευθεροποίηση που συνέστησε στην Ινδονησία το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πραγματοποιήθηκε βαθμιαία στους επιμέρους τομείς της οικονομίας της (τραπεζικό, συναλλακτικό, εμπορικό) μέσα από συσταλτικές και σταθεροποιητικές πολιτικές, εν μέρει λόγω περιστασιακών αποτυχιών για τις οποίες δεν ευθύνει το Ταμείο και αδυναμιών του λογιστικού και νομικού συστήματος της χώρας. Όμως τελικά, η χρηματοοικονομική φιλελευθεροποίηση της Ινδονησίας απέδωσε την ανάλογη οικονομική ανάπτυξη. Αντίθετα, άλλες χώρες όπως η Κένυα, ξεκίνησαν μόλις τη δεκαετία του '90 και συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 1991 τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση και μετά από τις προτροπές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, με την σταδιακή απελευθέρωση των επιτοκίων και την επέκταση χορήγησης δανείων από τις εμπορικές τράπεζες για αναπτυξιακές επενδύσεις. Μόλις το 1994 ξεκίνησε ο δανεισμός των ιδιωτών από το εξωτερικό, ενώ οι περιορισμοί στις εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό ίσχυαν μέχρι και τον Ιανουάριο του 1995. Αντίθετα με το παράδειγμα της Ινδονησίας, στην Κένυα η χρηματοοικονομική απελευθέρωση συνέβαλε μόνο εν μέρει στην ανάπτυξη, καθώς η χρηματοοικονομική αυτή διείσδυση δεν κέρδισε έδαφος στο εσωτερικό της χώρας και υλοποιείται με αργούς ρυθμούς¹.

Οι όροι οικονομικής πολιτικής που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο από τη δεκαετία του 1980 και μετά, βασίζονται στα μέτρα 'Συναίνεσης της Ουάσινγκτον (Washington Consensus)' που υποστηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την αμερικανική ηγεσία του Ronald Reagan και τη βρετανική της Margaret Thatcher, που βασίζονται σε τρεις πυλώνες: **α. δημοσιονομική λιτότητα, β. ιδιωτικοποιήσεις, γ. απελευθέρωση αγορών.** Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην παγκόσμια οικονομία από τη δεκαετία του 1980 και μετά προωθήθηκε κυρίως από τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η χορήγηση δανείων συνδέθηκε με την υποχρεωτική εφαρμογή διαρθρωτικών μέτρων στις οικονομίες των

¹ Thirwall, A.P., «Μεγέθυνση και Ανάπτυξη», Έκτη Αγγλική Έκδοση, Τόμος Β', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελ. 262-264.

χωρών που δανείζονταν, βασιζόμενη στην αυτορυθμιζόμενη αγορά και την χρηματοοικονομική απελευθέρωση για την αύξηση των χρηματοοικονομικών ροών, ώστε να αυξηθούν οι επενδύσεις, η διασπορά της χρηματοδότησης και η αποφυγή συστημικών κινδύνων.

Στη βάση των μέτρων της Ύσυναίνεσης της Ουάσινγκτον¹ περιλαμβάνονται μέτρα, όπως : η σταδιακή εξάλειψη των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, η κατάργηση των επιδοτήσεων, η υιοθέτηση κυμαινόμενων ισοτιμιών, η καταβολή πραγματικών επιτοκίων από τις τράπεζες για την ενθάρρυνση της αποταμίευσης και την αποτροπή της εκροής κεφαλαίων, καθώς και ιδιωτικοποιήσεις ζημιογόνων κρατικών επιχειρήσεων και μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα¹.

Δ. Διαδικασία και είδη χρηματοδοτικής ενίσχυσης

Η διαδικασία και τα είδη της χρηματοδοτικής ενίσχυσης αποφασίζονται και αναπροσαρμόζονται από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Ταμείου, αν και κατά κανόνα ακολουθούνται τέσσερα στάδια κατά τη χορήγηση των δανείων. Στο πρώτο στάδιο ανοίγεται η πρώτη <<πιστωτική θυρίδα>>, η οποία αναλογεί στο 25% του συνολικού ποσού των μεριδίων. Στο πρωταρχικό στάδιο, δεν απαιτείται συνήθως εκ των προτέρων προσαρμογή στα μέτρα του Ταμείου. Στα επόμενα στάδια αρχίζει πένον η προσαρμογή στις συμφωνημένες ρυθμίσεις, η οποία γίνεται σταδιακά, με σκοπό αυτές να εμπεδώνονται και να προσαρμόζονται με επιτυχία στο εσωτερικό των κρατών. Έχει συμφωνηθεί μεταξύ του κράτους και του Ταμείου το ύψος του ποσού που θα του χορηγείται τμηματικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις το πολύ οκτώ μήνες μετά την πρώτη εκταμίευση, ακολουθεί και η δεύτερη. Συνήθως μέσα στα τρία πρώτα χρόνια εκταμιεύεται από το κράτος το συνολικό ποσό του δανείου που είναι είτε στη μορφή των εθνικών του νομισμάτων είτε σε ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα².

¹ Giddy, I.H., «Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελ. 164.

² Άρθρο V: « Πράξεις και Συναλλαγές του Ταμείου» του Καταστατικού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Εδάφιο 2, παραγρ.α.

Τα είδη της χρηματοδοτικής ενίσχυσης του Ταμείου προς τα κράτη-μέλη αυτή την στιγμή απαριθμούν σε τέσσερα:

α. Τακτικές ευκολίες, που βάσει της χρονικής διάρκειας χορήγησής τους, διακρίνονται σε βραχυχρόνιας ή μακροχρόνιας διάρκειας, σε διευρυμένες πιστώσεις ή διευρυμένες πιστωτικές ευκολίες (*extended arrangements*) και σε εφεδρικές (*stand-by arrangements*). Αυτό το είδος του δανείου εκταμιεύεται από τους γενικούς πόρους του που τηρούνται στον Λογαριασμό των Γενικών Πόρων της Γενικής Διεύθυνσης, είτε στη μορφή των εθνικών νομισμάτων των κρατών-μελών είτε σε ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα, εκφρασμένα σε τρέχουσες τιμές αγοράς. Σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία, το Ταμείο πωλεί συνάλλαγμα στο δανειζόμενο κράτος-μέλος και την ημερομηνία λήξης της συμφωνίας, το κράτος πρέπει να αγοράσει πίσω το ποσό του συναλλάγματος στο εθνικό του νόμισμα και να μεταπωλήσει στο Ταμείο το συνάλλαγμα που πήρε.

β. Ειδικές ευκολίες χορηγούνται μόνο στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη-μέλη του Ταμείου και με υπό-μετάβαση οικονομίες, όπως είναι τα κράτη της Βαλκανικής Χερσονήσου και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ενώ η διαδικασία χορήγησης ρυθμίζεται καθ'όλη τη διάρκεια εκταμίευσης, από τις σχετικές εξειδικευμένες Υπηρεσίες του Ταμείου.

Γνωστές πιστώσεις αυτού του είδους είναι οι λεγόμενες 'πετρελαϊκές' που χορηγήθηκαν σε μεγάλο βαθμό κατά τη δεκαετία του 1980 σε κράτη της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, όπως το Μεξικό το 1983 και το Μαρόκο το 1988, όταν η μειωμένη ζήτηση σε άλας και η μειωμένη βοήθεια από τον ΟΠΕΚ στο τελευταίο, οδήγησαν σε υπέρογκο εξωτερικό χρέος¹.

Επιπρόσθετα, διακρίνουμε στην ίδια κατηγορία πιστώσεων, την 'ευκολία της αντισταθμιστικής χρηματοδότησης και χρηματοδότησης για ενδεχόμενους κινδύνους (*compensatory and contingency financing facility*)', η οποία χρησιμοποιείται όχι μόνο όταν ένα κράτος αντιμετωπίζει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών του, αλλά και κατόπιν διαρθρωτικών προσαρμογών για την καταπολέμηση εσωτερικών οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που προκάλεσε μία παγκόσμια ή περιφερειακή

¹ Giddy, I.H., «Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελ. 164.

χρηματοπιστωτική κρίση. Επίσης, στην ίδια κατηγορία πιστώσεων, είχαν προβλεφθεί και δύο ακόμη που όμως δεν χρησιμοποιούνται σήμερα, πρώτον τη λεγόμενη 'ευκολία της χρηματοδότησης ρυθμιστικών αποθεμάτων πρώτων υλών (buffer financing facility)' που ανταποκρίνεται σε κράτη-μέλη που δεν έχουν αποθέματα πρώτων υλών για να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι σε Οργανισμούς Πρώτων Υλών και δεύτερον, τη λεγόμενη 'ευκολία συστημικής μετατροπής (systemic transformation facility)', η οποία είχε χρησιμοποιηθεί μόνο μία φορά τη διετία 1993-95, λόγω προβλημάτων εξωτερικών πληρωμών οικονομιών υπό μετάβαση.

γ. Τεχνικές Ευκολίες, οι οποίες χορηγούνται μόνο από τους δύο ειδικούς Οργανισμούς του Ταμείου, εξειδικευμένους σε θέματα υλικοτεχνικής υποστήριξης στα δανειοδοτούμενα κράτη, που είναι το 'Κοινό Ινστιτούτο της Βιέννης' και το 'Ινστιτούτο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου'. Ανεξάρτητα με το είδος του δανείου που χορηγείται, κάθε κράτος -μέλος, όπως προβλέπεται από το άρθρο V του Καταστατικού του Ταμείου, έχει δικαίωμα να επιλέξει το είδος της υλικοτεχνικής βοήθειας που συνάδει με τις εσωτερικές του συνθήκες και οργάνωση. Οι τεχνικές ευκολίες σχετίζονται με την παροχή βοήθειας πάνω σε νομισματικά και δημοσιονομικά θέματα, θέματα διαχειριστικά, εκπαίδευσης και κατάρτισης.

δ. Ενισχυμένη ευκολία διαρθρωτικής προσαρμογής (enhanced structural adjustment facility), η οποία είναι και η συνηθέστερη ευκολία, όταν τα κράτη-μέλη αντιμετωπίζουν σοβαρές διαταραχές στα ισοζύγια πληρωμών τους. Είναι τριετούς διάρκειας και πρέπει να ακολουθείται από συγκεκριμένες διαρθρωτικές αλλαγές¹.

¹ Αναθεωρημένο άρθρο V: «Πράξεις και Συναλλαγές του Ταμείου», Εδάφιο 2, παραγρ. β.

Ε. Υπηρεσίες χρηματοδοτικής ενίσχυσης και λογιστική απεικόνιση συναλλαγών

Οι παραπάνω ευκολίες της χρηματοδοτικής ενίσχυσης του Ταμείου που χορηγούνται στα κράτη-μέλη, προωθούνται και υλοποιούνται, μέσω πέντε εξειδικευμένων Υπηρεσιών, που είναι οι εξής :

α. Υπηρεσία διαρθρωτικών προσαρμογών (*Enhanced structural adjustment facility –ESAF*) που σήμερα λειτουργεί αναθεωρημένη ως Υπηρεσία μείωσης της φτώχειας και αναπτυξιακής βοήθειας (*Poverty reduction and growth facility-PRGF*). Για να δικαιούνται τα κράτη-μέλη τέτοιου είδους υπηρεσίες θα πρέπει μεταξύ άλλων να έχουν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, να χρηματοδοτούνται από διαρθρωτικά προγράμματα και να δίνουν πλήρη στοιχεία προόδου στην Υπηρεσία για τις προσαρμογές τους¹.

β. Υπηρεσία χρηματοδότησης αντισταθμίσεων και έκτακτων αναγκών (*Compensatory and contingency financing facility*), λειτουργεί όταν τα κράτη-μέλη έχουν ελλειμματικό ισοζύγιο πληρωμών από τη σημαντική μείωση του εμπορίου τους. Η αποζημίωση είναι σε αυτή την περίπτωση μεγάλη και μπορεί να φτάνει κατά περίπτωση και στο 95% των συνολικών μεριδίων του κράτους. Σήμερα επεκτάθηκε στην πρόβλεψη μείωσης συναλλάγματος, μεταναστευτικών και τουριστικών εμβασμάτων, κ.α. με την προϋπόθεση οι απώλειες να υπερβαίνουν το 10% των μεριδίων στο Ταμείο.

γ. Υπηρεσία χρηματοδότησης μηχανισμών αποθεμάτων ανάσχεσης (*Buffer stock financing facility-BSFF*). Παρέχει στα κράτη-μέλη στήριξη για τη συμμετοχή τους σε Διεθνείς Οργανισμούς Ανάσχεσης για την παροχή πρώτων υλών, όπως ο κασσίτερος, η ζάχαρη, το καουτσούκ, κ.α. και λειτουργεί από το 1969.

δ. Ενισχυμένο Ταμείο (*Extended Fund*). Λειτουργεί από το 1974 και έχει σκοπό την αύξηση της υλικοτεχνικής στήριξης του Ταμείου προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες πρέπει να πληρούν το λεγόμενο

¹ IMF, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esaf.htm>

‘Conditionality’, δηλαδή να εφαρμόζουν τις συμφωνημένες διαρθρωτικές αλλαγές.¹

στ. *Υπηρεσίες συστήματος διάχυσης δεδομένων (data dissemination system facility).* Είναι σε ισχύ από το 1995 με σκοπό να δημοσιοποιούν τα κράτη-μέλη τα οικονομικά τους στοιχεία. Τα πρότυπα έχουν δύο κατηγορίες συστημάτων: α. το σύστημα διάχυσης γενικών δεδομένων (general data dissemination system- GDDS) και β. το πρότυπο διάχυσης ειδικών δεδομένων (special data dissemination standard-SDDS) και ελέγχονται από το Εκτελεστικό Συμβούλιο².

Οι συναλλαγές που πραγματοποιεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο απεικονίζονται λογιστικά μεσά από τριών ειδών λογιστικές καταστάσεις που είναι οι εξής:

α. *Η λογιστική κατάσταση της Γενικής Διεύθυνσης (General Department),* η οποία παρακολουθείται από το Λογαριασμό των γενικών πόρων (απεικόνιση στο Παθητικό της κίνησης των μεριδίων), το Λογαριασμό ειδικής εκταμίευσης (απεικόνιση στο Παθητικό της κίνησης των μεριδίων για διαρθρωτικές προσαρμογές), το Λογαριασμό επενδύσεων (απεικόνιση των κεφαλαίων για επενδύσεις) και τον προσωρινό Λογαριασμό δανεισθέντων πόρων (προσωρινή τήρηση πόρων που δανείζεται προσωρινά το Ταμείο για έκτακτες υποχρεώσεις).

β. *Η λογιστική κατάσταση της Διεύθυνσης των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων (Special Drawing Rights Department),* που λειτουργεί από το 1969 όταν έγινε η πρώτη αναμόρφωση του Ταμείου και χρησιμεύει για την λογιστική απεικόνιση και παρακολούθηση της κίνησης των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων.

γ. *Η λογιστική κατάσταση των Λογαριασμών υπό διαχείριση (Administered Accounts)* χρησιμεύει στη λογιστική απεικόνιση και παρακολούθηση των πόρων σχετικά με την υλικοτεχνική βοήθεια που συνοδεύει τις διαρθρωτικές αλλαγές των δανειοδοτούμενων κρατών³.

¹ IMF, <http://www.imf.org/external/np/tre/access/2001/080801.htm>

² IMF, http://dsbb.imf.org/vgn/images/pdfs/gdds_oct_2003.pdf

³ Αναθεωρημένο άρθρο V: «Πράξεις και Συναλλαγές του Ταμείου», Εδάφιο 2, παραγρ. β.

ΜΕΡΟΣ Γ.

Περιπτωσιολογική Μελέτη

1. Η Ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση του 1997 και ο ρόλος του ΔΝΤ

1.1. Η κατάσταση των οικονομιών: ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Ευρώπης κατά την περίοδο 1990-2000.

Το 2000 βρίσκει τις τρεις ισχυρές παγκόσμιες οικονομίες, από τις οποίες επηρεάζονται και εξαρτώνται άμεσα οι ασιατικές οικονομίες, σε αστάθεια και κάμψη.

Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν σταδιακή σημαντική μείωση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων και των τραπεζών, κυρίως λόγω υπερεπενδύσεων, απολύσεων και υπερδανεισμού των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα, το 2001 υπήρξε μηδενική ανάπτυξη παρά τη διατήρηση της πρώτης θέσης στον κλάδο της τεχνολογίας, με αρνητική αποταμίευση νοικοκυριών και επιχειρήσεων, εξωτερικό χρέος, εμπορικό έλλειμμα, μείωση αποθεματικών των τραπεζών, με συνέπεια χρηματιστηριακή φούσκα, μείωση εισαγωγής των ξένων κεφαλαίων και αβεβαιότητα λόγω του φόβου υποτίμησης του γιέν. Αντίθετα το 1990 σε σχέση με το 2000 υπήρχε στις ΗΠΑ ενισχυμένος έλεγχος των τραπεζών, περιορισμένα προστατευτικά μέτρα της οικονομίας και πρωτιά του δολαρίου. Προκειμένου να αντισταθμιστούν αυτά τα αρνητικά χαρακτηριστικά της αμερικανικής οικονομίας ο Μπίλ Κλίντον μετέτρεψε τον ελλειμματικό προϋπολογισμό σε πλεονασματικό, αλλά η μετέπειτα επεκτατική εξωτερική πολιτική του Τζόρτζ Μπους Τζούνιορ, αμέσως μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου το 2001, με την προώθηση των εξοπλιστικών επενδύσεων κατά της τρομοκρατίας, την αύξηση της φορολογίας εισοδήματος των νοικοκυριών και τη μείωση των επιχειρήσεων αντίστοιχα, παρά το ότι δόθηκε με αυτό τον τρόπο ώθηση στην αύξηση των επενδύσεων και των εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων, οδήγησε σε ακόμα πιο αρνητικά δημοσιονομικά της αμερικανικής οικονομίας, καθότι αυτά τα μέτρα δεν

συμβάδιζαν με την αύξηση της παραγωγικότητας μετά το 1973 και την άνθηση νέων καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα της βιοτεχνολογίας και του διαδικτύου, το οποίο συμβαίνει πλέον προς το τέλος του 2000¹.

Η Ιαπωνία από την άλλη πλευρά οδηγήθηκε εξαιτίας της μεγάλης απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα σε χρηματιστηριακή φούσκα που έσκασε το 1992. Η Κεντρική Τράπεζα της Ιαπωνίας, προκειμένου να αποτρέψει την απώλεια της χρηματοοικονομικής εμπιστοσύνης και την κατάρρευση των μετοχών του χρηματιστηρίου – μεγαλύτερη από εκείνη των ΗΠΑ το '29- αύξησε τα επιτόκια με συνέπεια να αυξηθεί το δημοσιονομικό χρέος και να ανασταλεί η ανάπτυξη. Κατόπιν, τα μέτρα που υιθέτησε τότε η ιαπωνική οικονομία κατά της κρίσης, ήταν η στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας με δημόσια έργα συμβάλλοντας με το 6% του ΑΕΠ (αντίστοιχο των ΗΠΑ, 2% της ΕΕ). Στην πορεία μηδένισε τα επιτόκια για την στήριξη των τραπεζών και των επιχειρήσεων, παρότι δεν απέφυγε περαιτέρω δημοσιονομικά ελλείμματα που ακολούθησαν από αυτή την πολιτική το 1998 (δημοσιονομικά ελλείμματα) και το 2001 (αύξηση δημόσιου χρέους, περιορισμός δημοσιονομικής στήριξης, αύξηση πτώχευσης ομίλων και πρικοπή των μέτρων κοινωνικής προστασίας των επιχειρήσεων προς τους εργαζομένους) αντίστοιχα.

Σχετικά με την κατάσταση της ευρωπαϊκής οικονομίας κατά την ίδια περίοδο, αν και βρίσκεται σε τροχιά νομισματικής ενοποίησης με εξαίρεση το Ην. Βασίλειο, τη Δανία και τη Σουηδία, με μεταβίβαση από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. την κυριαρχία του εθνικού νομίσματος στον υπερεθνικό θεσμό της ΕΚΤ κατά τα πρότυπα της Bundesbank με σκοπό την ώθηση της ευρωπαϊκής ανάπτυξης και προώθηση του ανταγωνισμού, παρουσιάζει σύνθετα προβλήματα: ασυντόνιστη οικονομική και δημοσιονομική πολιτική μεταξύ των χωρών της, δημόσιο χρέος και πληθωρισμό, μη συντονισμένη παρέμβαση σε περιόδους οικονομικής κάμψης, έλλειψη αποφασιστικότητας και αναπτυξιακού προσανατολισμού. Σε αυτά τα

¹ Ρουμελιώτης, Π.Β., «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 96-110.

αρνητικά στοιχεία συνέτεινε η πρωτοπορία τόσο του δολαρίου όσο και της αμερικανικής βιομηχανίας.¹

1.2. Η κατάσταση των οικονομιών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας κατά την περίοδο 1990-2000

Από τις αρχές κιόλας της δεκαετίας του 1970, οι οικονομικοί αναλυτές και εμπειρογνώμονες αναφέρονταν στο οικονομικό θαύμα των ασιατικών χωρών, που αποκαλούνταν και ως ‘ασιατικές τίγρεις’. Οι χώρες της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας, Ταϊλάνδη, Χονγκ-Κονγκ, Σιγκαπούρη, Κορέα, Φιλιππίνες, κ.α., προόδευσαν θεαματικά βασιζόμενοι τόσο στην τεχνογνωσία, την επιστημονική έρευνα και κατάρτιση και τις τεχνολογικές καινοτομίες όσο και στην παράλληλη υιοθέτηση συνετής μακροοικονομικής πολιτικής με τον έλεγχο των κεφαλαιακών ροών και του εθνικού νομίσιματος, καθώς και των περιορισμένων δημοσιονομικών εξόδων, με κατεύθυνση τα αναπτυξιακά έργα. Η σχετικά μέχρι και τις αρχές του 1980 κλειστή τους οικονομία-ακολουθώντας το παράδειγμα της Κίνας και της Ινδίας-, τους προστατεύει από το ντόμινο των αρνητικών εξελίξεων των υπολοίπων οικονομιών. Ο πληθωρισμός και η ανεργία διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα, ενώ ο πληθυσμός ξεπερνά το ευρωπαϊκό εργατικό δυναμικό στην επιστημονική κατάρτιση και έρευνα. Αυτό όμως αρχίζει να αλλάζει σταδιακά όπως θα δούμε παρακάτω από το 1980 και μετά.

Οι ασιατικές χώρες, με σκοπό να αυξήσουν τα κέρδη τους και να μεγεθύνουν την ανάπτυξή τους, προτρέπονται από τις ισχυρές οικονομίες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και των χωρών της Ε.Ε. να ανοίξουν τα σύνορά τους σε αυτές και να συνεργαστούν μαζί τους στον εμπορικό και οικονομικό τομέα, αλληλεξαρτώμενες ως έναν βαθμό στις εμπορικές και μακροοικονομικές τους πολιτικές. Αυτές σηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από την Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ, την Παγκόσμια

¹ Ρουμελιώτης, Π.Β., «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 111-131.

Τράπεζα, αλλά και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Χαρακτηρίζονται από τις πολιτικές εξάλειψης των περιορισμών στις κεφαλαιακές ροές, τη διατήρηση υψηλών επιτοκίων στο χρηματιστήριο αξιών και τον τραπεζικό κλάδο, αλλά και τη σύνδεση των ασιατικών νομισμάτων με το δολάριο. Με άλλα λόγια, οι ασιατικές χώρες προσπαθούν να υιοθετήσουν και να προσδεθούν με ταχείς ρυθμούς στο δυτικό καπιταλιστικό αναπτυξιακό μοντέλο χωρίς προηγούμενη σχετική εμπειρία¹.

1.3. Τα αίτια της ασιατικής χρηματοπιστωτικής κρίσης

Η ασιατική κρίση δεν ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα ασυνεπών και μη συντηρητικών μακροοικονομικών πολιτικών, σε αντίθεση με τις αιτίες της κρίσης των χωρών της Λατινικής Αμερικής στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όπως θα δούμε παρακάτω, λόγω υπερβολών στη μακροοικονομική διαχείριση με συνέπεια μεγάλα κεφαλαιακά ελλείμματα και νομισματική επέκταση. Αν και οι ασιατικές κυβερνήσεις έχουν μέρος ευθύνης, πρώτον γιατί αντιλήφθηκαν την κρίση όταν αυτή έφτασε στο αποκορύφωμά της, δεύτερον διότι η πολιτική εσωτερική αστάθεια και η αλλαγή κυβερνήσεων εκείνη την περίοδο στην Ταϊλάνδη, την Ινδονησία και την Νότιο Κορέα και οι προεκλογικές υποσχέσεις περί μη εμπλοκής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, προκάλεσαν την αρνητική στάση της Δύσης απέναντι στην κρίση και τρίτον, στις αρχές και κατά τη διάρκεια της κρίσης, οι νεοεκλεγείσες κυβερνήσεις φάνηκε πως δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία για να χειριστούν την κρίση προς όφελός τους, αφήνοντας το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο-παρά τις αρχικές αντιδράσεις - να επιβάλλει τα μέτρα της 'Συναίνεσης της Ουάσινγκτον', δηλαδή απελευθέρωση των αγορών, ιδιωτικοποιήσεις και πρόσδεση ισοτιμίας στο δολάριο.

Για παράδειγμα, η απειρία και έλλειψη προετοιμασίας της κυβέρνησης της Κορέας το 1997, φάνηκε από το ότι, μόλις μία εβδομάδα μετά τον δανεισμό των 55 δισ. δολαρίων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 2 δισ. δολάρια μετέφερε στο λογαριασμό της Κορεατικής

¹ Walden Bello, «IMF's Role in the Asian Financial Crisis», Article on the 'International Forum on Globalization', April 1998, <http://www.ifg.org/index.htm>

Αναπτυξιακής Τράπεζας (Development Bank of Korea), θεωρώντας πως έτσι, θα προσέλκυε πίσω τα ξένα κεφάλαια. Από αυτό το γεγονός τα ξένα κεφάλαια αύξησαν τη δυσπιστία τους, καθώς η κίνηση αυτή αποκάλυψε την κυβερνητική απόγνωση και χρηματοοικονομική αποδιοργάνωση της Κορέας και κατόπιν, τα spread ξεπέρασαν τις 200 μονάδες βάσης¹. Συμπεραίνουμε, ότι οι ασιατικές κυβερνήσεις δεν ευθύνονται για την αποτροπή έκρηξης της κρίσης, αλλά για τον λανθασμένο χειρισμό της.

Κύρια αιτία στην ασιατική κρίση ήταν η κακή πορεία της 'τριάδας' ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Ε.Ε που παρέσυρε τις νεόδμητες ασιατικές καπιταλιστικές οικονομίες με αποτέλεσμα την κατακόρυφη μείωση των εξαγωγών της βιομηχανίας ηλεκτρονικών, κυρίως προς τις ΗΠΑ. Βέβαια, η έκρηξη της ασιατικής κρίσης πυροδοτήθηκε και από τους εξής ενισχυτικούς παράγοντες: την υποτίμηση του κινεζικού γουάν τον Ιανουάριο του 1994, την άυξηση της ανταγωνιστικότητας του Μεξικού μετά την είσοδό του στην περιφερειακή ένωση ελεύθερου εμπορίου Βορείου Αμερικής (NAFTA-North American Free Trade Agreement) μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Επίσης, τη μείωση των καινοτόμων επιτευγμάτων, ειδικά από τον Κορέα, τη Μαλαισία και τη Σιγκαπούρη².

Το μεγάλο ποσοστό εξαγωγών του ηλεκτρονικού κλάδου σε συνδυασμό με τις αυξημένες ξένες επενδύσεις είχε οδηγήσει σε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη από το 1980 μέχρι το 1995. Η σημαντική μείωση όμως των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ την περίοδο 1995-1997, είχε σαν συνέπεια μία εκτεταμένη οικονομική κρίση, η οποία ξεκινώντας από την Ταϊλάνδη, εξαπλώθηκε στη συνέχεια σε όλες τις χώρες της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας. Συγκεκριμένα στην Ταϊλάνδη, από το 1996 τα έσοδα των εξαγωγών άρχισαν να μειώνονται περισσότερο από 1% μετά από δύο χρόνια υψηλής ανάπτυξης πάνω από 20% του ΑΕΠ. Αντίστοιχα στην Κορέα, οι αναπτυξιακοί ρυθμοί των εξαγωγών μειώθηκαν από 30% σε 4% μεταξύ της περιόδου 1995 και 1996.

¹ Jong -Wha Lee & Changyong Rhee, «Social Impacts of the Asian Crisis: Policy Challenges and Lessons», Occasional Paper 33 for the United Nations Development Programme, January 1999, σελ.13-14.

² Jong -Wha Lee & Changyong Rhee, «Social Impacts of the Asian Crisis: Policy Challenges and Lessons», Occasional Paper 33 for the United Nations Development Programme, January 1999, σελ.12-13.

Στην Ταϋλάνδη, η μεγάλη εισροή κεφαλαίων, χωρίς ανατίμηση του μπάτ σε σχέση με το δολάριο, σε συνδυασμό με επεκτατικές πιστωτικές και δημοσιονομικές πολιτικές, οδήγησε σε μεγάλη χρηματοοικονομική φούσκα που ξέσπασε τον Ιούλιο του 1997. Ήδη από τις αρχές του 1997 πολλοί επενδυτές προχώρησαν σε υψηλές εκταμιεύσεις των κεφαλαιακών τους αποθεμάτων από τις ασιατικές τράπεζες, λόγω ελλειμμάτων των επιχειρήσεων, χειροτέρευσης του εμπορικού ισοζυγίου και υποτίμησης της αξίας του νομίσματος. Οι επενδυτές είδαν παρόμοια χαρακτηριστικά με την κρίση του Μεξικό το 1994. Η Κεντρική Τράπεζα της Ταϋλάνδης, αντί να αυξήσει τα επιτόκιά της και να αποτρέψει τη μαζική φυγή των κεφαλαίων, τα άφησε σταθερά. Ακολούθησε στα τέλη του 1997 καθυστερημένη υποτίμηση του μπάτ κατά πενήντα τοις εκατό και αύξηση των επιτοκίων, η οποία υπήρξε μεγαλύτερη από τους μειωμένους ρυθμούς του ΑΕΠ της Ταϋλάνδης. Εξαιτίας της μεγάλης αλληλεξάρτησης των χωρών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας, η κρίση που ξεκίνησε από την Ταϋλάνδη επεκτάθηκε στην Σιγκαπούρη, το Χονγκ-Κονγκ, τη Νότια Κορέα, τη Μαλαισία, τις Φιλιππίνες, κ.α. Οι μόνες χώρες της Ασίας που δεν επηρεάστηκαν από την κρίση ήταν η Κίνα και η Ινδία, λόγω του κλειστού χαρακτήρα των οικονομιών τους που συνεπάγεται κυρίως, μικρή έως και μηδαμινή εξάρτηση από τις ξένες οικονομίες και τα ξένα κεφάλαια, περιοριστικά μέτρα οικονομικής πολιτικής και αυστηρό συνήθως έλεγχο του εθνικού νομίσματος¹.

1.4. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην ασιατική χρηματοπιστωτική κρίση

Εκτός από τη Μαλαισία που δεν δέχτηκε να δανειστεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και παρά τις άστοχες πολιτικές κατάφερε να βγει πρώτη από την ασιατική κρίση, όλες οι άλλες χώρες δανείστηκαν από αυτό υψηλά για εκείνη την εποχή ποσά με αποτέλεσμα να υπερχρεωθούν πάνω από την δεκαπενταετία, με υψηλό ταυτόχρονα κοινωνικό, πολιτικό, εθνικό τελικά, κόστος. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δάνεισε στην Κορέα 55 δισ. δολάρια, στην Ινδονησία 23 δισ. δολάρια, την Ταϋλάνδη 17 δισ. δολάρια. Το πρόγραμμα διάσωσης της ασιατικής κρίσης έμεινε γνωστό ως

¹ Βλ. όπως σχετ. παραπάνω, σελ. 131-134.

‘SAP (Structural Adjustment Policies)’ και αφορούσε δημοσιονομική λιτότητα, αύξηση των τιμών των επιτοκίων, πρόσδεση χαρτοφυλακίου με τις διεθνείς τιμές βάσεις, άρση προστατευτικών μέτρων στο εμπόριο και πλήρης απελευθέρωσή του με την παράλληλη εγκατάλειψη του κρατικού ελέγχου στις ιδιωτικές τράπεζες και τις επιχειρήσεις, αναδιάρθρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος στις βάσεις του καπιταλιστικού, δηλαδή εκτεταμένες συγχωνεύσεις, ιδιωτικοποιήσεις και πολυεθνικοποίηση¹.

Το πρόγραμμα διάσωσης που υιοθετήθηκε για παράδειγμα στην Κορέα, σκόπευε στον περιορισμό του εξωτερικού ελλείμματος πληρωμών έως και κάτω από το 1% του ΑΕΠ την περίοδο 1998-1999, τη μείωση του πληθωρισμού κάτω από το 5% του ΑΕΠ, αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ πάνω από το 3% το 1998 και πλήρη αποκατάσταση της οικονομίας μετά το 1999. Επιπρόσθετα, το πρόγραμμα πρόβλεπε την υιοθέτηση διαρθρωτικών αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας του δημόσιου τομέα, των κρατικών οργανισμών, των επιχειρήσεων και των τραπεζών. Αναλυτικά, περιλάμβανε το κλείσιμο ή την επανακεφαλαιοποίηση των προβληματικών οικονομικών ιδρυμάτων, την είσοδο των ξένων κεφαλαίων και επενδυτών στο μετοχικό κεφάλαιο των μικρών, ή ακόμα και χρεωκοπημένων κρατικών και μη εταιρειών, καθώς και την τραπεζική αναδιάρθρωση και διεθνές ‘άνοιγμα’ των κορεατικών τραπεζών. Κάθε περιοριστικό μέτρο για τον δανεισμό των τραπεζών από το εξωτερικό θα έπρεπε να εξαλειφθεί και η κυβέρνηση δεν θα έπρεπε να παρεμβαίνει καθόλου στην λειτουργία του τραπεζικού και αναπτυξιακού τομέα. Αν και το πρόγραμμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που εφαρμόσθηκε στην Κορέα δεν είναι όμοιο με τα προγράμματα στις υπόλοιπες ασιατικές χώρες, παρ’ όλα αυτά, οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές παραμένουν οι ίδιες. Περιλαμβάνουν δηλαδή, τα παραδοσιακά μέτρα του Ταμείου για τη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών και την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας με την επιβολή υψηλών επιτοκίων σε συνδυασμό με την επέκταση της δικαιοδοσίας του στα ζητήματα εθνικής δικαιοδοσίας, όπως τις διαρθρωτικές κοινωνικές και αναπτυξιακές αλλαγές και προσαρμογές. Μέχρι το 2000, η κεφαλαιοποίηση των τραπεζών, των επιχειρήσεων και

¹ IMF Working Paper, «The East Asian Crisis: Macroeconomic Developments and Policy Lessons», prepared by Kalpana Kochhar, Prakash Loungani, Mark R. Stone, Asia and Pacific Department, 1998.

βιομηχανιών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας σε ιαπωνικά και αμερικανικά μερίδια ήταν πολύ μεγάλη σε σχέση με τη δεκαετία του '90, ώστε πολλοί αρθρογράφοι και οικονομικοί αναλυτές της εποχής αποκάλεσαν τον ιμπεριαλισμό που εισήγαγε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ως 'Δεύτερο Πόλεμο του Οπίου'.

Αξιοσημείωτα είναι τα μεγάλα πλεονάσματα στο εμπορικό ισοζύγιο που παρουσίαζαν οι ασιατικές χώρες μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Το πλεόνασμα της Κορέας ήταν 3.7 δισ. Δολάρια τον Δεκέμβριο του 1997, ισοδύναμο με το 15% του κορεατικού ΑΕΠ, υποτιμημένο στο 1,600 γουόν σε σχέση με το αμερικανικό δολάριο. Παρόμοια εμπορικά πλεονάσματα επέδειξαν το 1997 η Ταϊλάνδη και η Μαλαισία, τα οποία υπόκειντο και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 περισσότερο στην πτώση των εισαγωγών, παρά στην αύξηση των εξαγωγών. Αξίζει να σημειώσουμε τη διαφορετική στάση της Δύσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ως προς την οικονομική ενίσχυση των χωρών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας για την αντιμετώπιση της χρηματοοικονομικής κρίσης σε σχέση με τη στάση τους προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά τις δεκαετίες του '80 και '90. Στη δεύτερη περίπτωση υπήρξε αμεσότερη και κατόπιν μηδαμινού ελέγχου και απαιτήσεων, τόσο ως προς την καταβολή των δόσεων, όσο και ως προς την αποπληρωμή του χρέους. Τα αυστηρά μέτρα που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στις χώρες της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας οδήγησαν σε σημαντική υποτίμηση των νομισμάτων, αυξημένη χρεωκοπία του ιδιωτικού τομέα (επιχειρήσεις και νοικοκυριά), αυξημένη ανεργία, κοινωνικές εκρήξεις και τελικά τη μετατροπή των εθνικών οικονομικών κρίσεων αυτών των χωρών σε μία μεγάλων διαστάσεων παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Όταν οι χώρες επιδίωξαν να ενισχύσουν τον ρόλο της Ασιατικής Τράπεζας το ποσό που τελικά κατάφεραν να εισπράξουν από αυτήν όλες συνολικά λόγω των αντιδράσεων των ΗΠΑ και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, δεν ξεπέρασε τα 10 δισ. δολάρια – αν και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ASEAN ξεπερνούσαν τα 800 δισ. δολάρια. Εκτός από τη Μαλαισία που δεν

δανείστηκε από το Ταμείο, οι υπόλοιπες χώρες άργησαν πάνω από μία δεκαετία να ξεπεράσουν την κρίση¹.

2. Η οικονομικές κρίσεις λόγω χρέους στις χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά τις Δεκαετίες '80 και '90 και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

2.1. Ανάλυση της οικονομικής ύφεσης των χωρών της Λατινικής Αμερικής κατά τη Δεκαετία του 1980

Η Λατινική Αμερική περιλαμβάνει τις χώρες του Μεξικού, Γουατεμάλας, Ελ Σαλβαδόρ, Νικαράγουας, Κόστα Ρίκα, Παναμά, Κολομβία, Ισημερινού (Εκουαδόρ), Περού, Βολιβίας, Παραγουάης, Ουρουγουάης, Χιλής, Μπελίζ, Ονδούρας, Βενεζουέλας, Γουιάνας, Σουρινάμ Βραζιλίας. Χαρακτηρίζονται ακόμα και σήμερα για την πολιτική τους αστάθεια, την ένδεια, τους εμφύλιους πολέμους και τη δικτατορία. Οι Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί εισήγαγαν στις χώρες αυτές που δεν είχαν την ανάλογη εμπειρία, προγράμματα οικονομικής αναδιάρθρωσης και καπιταλιστικής οργάνωσης, στα πλαίσια της φιλελευθεροποίησης και δολαριοποίησης. Η επιδίωξη σταθερής ισοτιμίας έναντι του δολαρίου, ακριβώς επειδή είναι μία πολιτική που στοχεύει στη νομισματική σταθερότητα και χαμηλά επιτόκια, τείνει σε σταθερές οικονομικές συνθήκες, περιορίζοντας την κερδοσκοπία. Παρ'όλα αυτά, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω, δεν είναι κατάλληλη λύση σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, γιατί δεν παρέχει ευελιξία με απώτερο σκοπό την αύξηση της ρευστότητας και την τόνωση της αγοράς. Από τις αρχές κιόλας της δεκαετίας του 1970, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής – όπως και της Ασίας – αρχίζουν να συνδέουν τις οικονομίες τους με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και τις Ζώνες Ελεύθερων Συναλλαγών, όπως η 'Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών Βορείου - Νοτίου Αμερικής (North

¹ Wade, R., Veneroso, F., «The Asian Crisis: The High Debt Model vs. the Wall Street – Treasury – IMF Complex», New Left Review, March-April 1998, σελ. 8-11, <http://www.fcs.edu.uy/enz/desarrollo/wade%20y%20veneroso.pdf>

American Free Trade Agreement' με τη συμμετοχή του Μεξικού, του Καναδά και των ΗΠΑ. Με την απελευθέρωση του εμπορίου προκύπτουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες. Αναμφισβήτητα σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των εξαγωγών σε αγροτικά προϊόντα, μέταλλα, πετρέλαιο κ.α. σε σχέση με το παρελθόν, ενώ η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών τους προσέλκυσε σημαντικά διεθνή κεφάλαια και έγιναν αναπτυξιακά έργα και επενδύσεις, π.χ. στις πετρελαιοπαραγωγικές εγκαταστάσεις του Μεξικού. Έτσι, επωφελήθηκε πολύ γρήγορα κάθε τομέας της παραγωγικής διαδικασίας, μειώθηκε η ανέχεια της Λατινικής Αμερικής και ανοίχτηκαν νέες προοπτικές στη γειτονική περιφέρεια των ΗΠΑ και του Καναδά. Η Λατινική Αμερική περιόρισε καθ'όλη τη διάρκεια του 1970 του εμπορικούς της φραγμούς και τα κυβερνητικά περιοριστικά μέτρα (π.χ. υψηλοί φόροι, τελωνειακοί δασμοί, ποσοτικοί και ποιοτικοί περιορισμοί στα εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα) και έπαψε να είναι απομονωμένη απέναντι στην παγκοσμιοποίηση.

Από την άλλη πλευρά, για να πραγματοποιηθούν πολλών ειδών επενδύσεις με εξέχοντες τις πετρελαιοακές σε Μεξικό, Βραζιλία, Αργεντινή κ.α. καθώς και βαρείας βιομηχανίας, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής αναγκάστηκαν να κάνουν ένα ριψοκίνδυνο και αμφίβολο άλμα, δανειζόμενες πολύ υψηλά ποσά – με χαμηλό στην αρχή, αλλά υψηλό από τα τέλη του '70 και μετά επιτόκιο- από τις δυτικοευρωπαϊκές ανεπτυγμένες χώρες, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, αλλά και Διεθνείς Χρηματοδοτικούς Οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, έτσι ώστε από αρχές '80 και μετά να παρουσιαστεί αδυναμία αποπληρωμής τους. Το διαδοχικά αυξανόμενο εξωτερικό τους χρέος στα τέλη του '70 έγινε απότομα τροχοπέδη στην επίσης απότομή τους ανάπτυξη, με κατακόρυφη μείωση των ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ. Η σταθερή τους πρόσδεση με την ισοτιμία του δολαρίου που μετακύλισε στα επιτόκια των ευρωπαϊκών και αμερικανικών δανείων σε συνάρτηση με την άνιση πολλές φορές σύνδεση του εμπορίου τους με τις διεθνείς αγορές, οδήγησαν σε κρίση χρέους τη Λατινική Αμερική. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, τα εξυπηρετούμενα χρέη της Λατινικής Αμερικής ξεπερνούσαν κατά μέσο όρο τα κέρδη των εξαγωγών το 1979. Στα μέσα του 1970 το συνολικό ύψος των δανείων της Λατινικής Αμερικής

ξεπερνούσε τα 29 δισ. δολάρια. Στα τέλη του 1978 το ποσό αυτό είχε ανέλθει περίπου στα 159 δισ. δολάρια, το 1982 327 δισ. δολάρια όπου περίπου το 80% του χρέους ήταν εξωτερικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αξία του δολαρίου αυξήθηκε μέχρι και κατά 11% το 1981 και 17% όλο σχεδόν το 1982, προκαλώντας επιπρόσθετα φυγή κεφαλαίων. Δηλαδή, πάνω στο ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, οι αμερικανικές τράπεζες όχι μόνο δεν αρνούνταν να χορηγήσουν επιπλέον δάνεια, αλλά διπλασίαζαν και την αξία τους! Η ανταπόκριση των οκτώ μεγαλύτερων εκείνη την εποχή τραπεζών των ΗΠΑ, ισοδυναμούσε περίπου στο διπλάσιο της αξίας των παλαιότερων δανείων. Το 1979 μάλιστα ενεργοποιήθηκε ο τραπεζικός νόμος των ΗΠΑ, σύμφωνα με τον οποίο, κάθε τράπεζα δεν επιτρεπόταν να δανείζει σε συγκεκριμένο οφειλέτη ποσό που ξεπερνούσε το 10% του συνολικού της κεφαλαίου. Δεν προξενεί εντύπωση το γεγονός, ότι και οι ίδιες αυτές πολυσυμμετοχικές τράπεζες (Bankers Trust New York Corporation, Chemical New York Corporation, First Chicago Corporation, Manufacturers Hanover Corporation) από το 1982 άρχισαν να παρουσιάζουν ελλείμματα. Τα εξυπηρετούμενα δάνεια της Βραζιλίας και του Μεξικού, ξεπερνούσαν το 89% του ΑΕΠ τους, της Βενεζουέλας το 42%, της Αργεντινής το 12% αντίστοιχα, την εποχή που η αξία του δολαρίου ήταν περίπου διπλάσια υπερτιμημένη σε σχέση με τα μέσα της δεκαετίας του 1970¹.

Συνέπεια υπήρξε τη δεκαετία του 1980, η εμπλοκή των περισσότερων χωρών της Λατινικής Αμερικής σε έναν φαύλο κύκλο υπερχρέωσης, αδυναμίας εξυπηρέτησης οφειλόμενων δανείων και σύναψης νέων για την εξυπηρέτηση των υπάρχοντων, έτσι ώστε να περιέλθουν ξαφνικά από την ωθούμενη ανάπτυξη σε μία κατακόρυφη κάμψη χωρίς διέξοδο. Η οικονομική κρίση στην οποία περιήλθαν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής διήρκησε για πάνω από δεκαπέντε χρόνια. Ειδικά η Αργεντινή και η Βραζιλία αντιμετωπίζουν ακόμα και σήμερα το αντίκτυπο της απελευθέρωσης των αγορών τους το '70 και '80.

¹ Sachs, J. «The LDC Debt Crisis: An examination of the Banking Crisis of the 1980s and early 1990s», Oxford University, 1989, Volume I, Chapter 5, σελ. 192-195, 199, 202-203. http://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf

2.2. Τα αίτια και οι συνέπειες των οικονομικών κρίσεων λόγω χρέους στη Λατινική Αμερική το '80 και '90

Όπως αναλύσαμε παραπάνω, υπήρξε σωρευτικό αποτέλεσμα που έχει τις ρίζες του στις δύο πετρελαϊκές κρίσεις και την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods, το οποίο συνοδεύτηκε από την αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας των τραπεζών. Στις αναπτυσσόμενες χώρες δημιουργήθηκαν δύο προβλήματα. Πρώτον, λόγω ανόδου της τιμής του πετρελαίου, έπρεπε να πληρώνουν μεγαλύτερα ποσά για την απόκτησή του και δεύτερον, γινόταν σταδιακά, ολοένα και πιο δύσκολο το πρόβλημα της αποπληρωμής του χρέους τους. Μέχρι το 1979 η Αμερική τηρούσε μία πολιτική χαμηλών επιτοκίων, όμως το 1979 λόγω έλλειψης ρευστότητας η Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (FED), αποφάσισε την άνοδο των επιτοκίων που σήμαινε ότι τα δάνεια των αναπτυσσόμενων χωρών γίνονταν μεγαλύτερα¹. Λόγω ύφεσης, δεν μπορούσαν να εξάγουν πρώτες ύλες για να ενισχύσουν τα συναλλαγματικά τους αποθέματα. Το αποκαλούμενο 'Πρόγραμμα ανακύκλωσης των πετροδολαρίων' στις αγορές του Λονδίνου και της Νέας Υόρκης από τους αγγλοσαξωνικούς ομίλους και τον ΟΠΕΚ, που έδινε τη δυνατότητα στα αναπτυσσόμενα κράτη να διεκδικούν τον 'μαύρο χρυσό' - ακόμα και όταν αυτός ήταν στα ύψη - οδήγησε κατά τη δεκαετία του 1980 στις κρίσεις λόγω χρέους που παρατηρήθηκαν πρώτα στη Λατινική Αμερική και κατόπιν στις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες.

Εκείνη την εποχή, πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής διατηρούσαν υψηλές τις συναλλαγματικές τους ισοτιμίες ως μέτρο κατά του πληθωρισμού, επιδεινώνοντας με αυτόν τον τρόπο τελικά, το ισοζύγιο πληρωμών. Η συνεχόμενη υπερτίμηση της πραγματικής ισοτιμίας σε σχέση με το δολάριο έκανε τα διεθνή επιτόκια δανεισμού - χαμηλά στην ονομαστική τους αξία - να είναι αρνητικά σε πραγματικούς όρους, γεγονός που επιδείνωσε τα επιπηρετούμενα δανειακά χρέη, σημαντικό μέρος των οποίων, χρηματοδοτούσαν - ως φαύλος κύκλος - τις διαρκώς διογκώμενες

¹Η Πολιτική του Προέδρου του Ομοσπονδιακού Τραπεζικού Συστήματος των ΗΠΑ, Πολ Βόλκερ, οδήγησε σε Πενταπλασιασμό του εξωτερικού τους χρέους σε μία δεκαετία-μεταξύ 1980 και 1990, φτάνοντας στο 20% του ΑΕΠ τους.

ανισορροπίες του εμπορικού ισοζυγίου. Η απελευθερωμένη αγορά στα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τις κεφαλαιαγορές, διευκόλυνε την επακόλουθη μαζική φυγή ξένων επενδύσεων και κεφαλαίων προς τις ανεπτυγμένες δυτικές οικονομίες¹.

Ενώ οι δυτικές χώρες (π.χ. ΗΠΑ) διατηρούν τους εμπορικούς τους φραγμούς, η κατάργησή τους από τις αναπτυσσόμενες χώρες, τις εμποδίζει να εξάγουν π.χ. τα γεωργικά τους προϊόντα, μειώνοντας έτσι, τις εξαγωγές τους. Για παράδειγμα, η χαλάρωση των ελέγχων της κεφαλαιαγοράς τόσο στη Λατινική Αμερική όσο και την Ασία όπως αναλύσαμε πρωύτερα, οδήγησε στην απότομη εκροή χρήματος, με συνέπεια την εξασθένηση των εθνικών νομισμάτων και τη μείωση των δυνατοτήτων ρευστότητας της αγοράς. Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και ειδικά η Αργεντινή και η Βραζιλία, ακόμα και σήμερα, αντιμετωπίζουν το αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης, ως συνέπεια του ανοίγματος των αγορών τους².

Βασικός παράγοντας που έκανε ευάλωτες τις οικονομίες των χωρών της Λατινικής Αμερικής κατά τη δεκαετία του 1990, υπήρξε το άνοιγμα των αγορών τους, λόγω συμμετοχής στη 'Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών Βορείου-Νοτίου Αμερικής' που ίδρυσαν οι ΗΠΑ - με σκοπό την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης της αμερικανικής οικονομίας - στις αρχές της δεκαετίας του '90. Αυτό προϋπέθετε την αλλαγή της οικονομικής πολιτικής, προσαρμοσμένης στα νέα κριτήρια των εμπορικών συναλλαγών και της ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων, σε συνδυασμό με την υιοθέτηση σταθερών δημοκρατικών πολιτειακών θεσμών. Αρχικά, κατά την πενταετία 1990-1995, οι συνέπειες υπήρξαν θετικές και αφορούσαν στην αύξηση των ξένων επενδύσεων και την εισροή ξένων κεφαλαίων, ενώ οι μέσοι ρυθμοί ανάπτυξης κυμάνθηκαν από 3,1% στη Βραζιλία έως και 8,7% στη Χιλή. Όμως, αυτή η θετική οικονομική πορεία της πρώτης πενταετίας του '90, ανακόπηκε, λόγω δύο σημαντικών αιτιών. Πρώτον, η οικονομική κρίση στη Ρωσία - λόγω αδυναμίας αποπληρωμής του εξωτερικού της χρέους - είχε σαν συνέπεια την εκροή των κεφαλαίων της

¹ Ruggiero, G., «Latin America's Debt Crisis 1980's. What were its causes and is it over?», Independent Study, March 1999, <http://www.angelfire.com/nj/GregoryRuggiero/latinamericancrisis.html>

² Βλ. σχετ. Στον τρόπο οργάνωσης, λειτουργίας και κανονισμούς του ΠΟΕ, όπως ισχύουν για τις χώρες - μέλη του στο Βιβλ.: Στεφάνου, Κ.Α., Γκόρτσος, Χρ. Βλ., «Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο», Σειρά Μελετών Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005,σελ.39 – 54.

από το Μεξικό και την ταυτόχρονη μείωση των επενδύσεων. Το Μεξικό, με σκοπό να βελτιωθεί η κατάσταση και να αποφευχθούν περαιτέρω οικονομικές παρενέργειες, υιοθέτησε πολιτική υποτίμησης. Η υποτίμηση όμως, του εθνικού νομίσματος του Μεξικού, αν και μικρή, οδήγησε σε άμεση εκταμίευση των κεφαλαίων προς το εξωτερικό και δεν άργησε ώστε η οικονομική κρίση να επηρεάσει, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό και πολλές χώρες ακόμη, μέσω υποτιμήσεων και φυγής κεφαλαίων¹.

Συμπεραίνοντας από τα παραπάνω, οι λατινοαμερικανικές χώρες, οδηγήθηκαν στην υπέρογκη αύξηση του εμπορικού τους ελλείμματος, που τελικά δεν άφησε στις κυβερνήσεις των χωρών αυτών, άλλα περιθώρια από το να υποτιμήσουν τελικά το εγχώριο νόμισμα, γεγονός που επιδείνωσε άμεσα το εξωτερικό τους χρέος και αποθάρρυνε τις μετέπειτα επενδυτικές δραστηριότητες. Οδήγησε στην αποθάρρυνση εγχώριων και ξένων πρωτοβουλιών, φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό, πολλές επιχειρήσεις έκλεισαν, αυξήθηκε η ανεργία και φτώχεια και χειροτέρευσε η ποιότητα ζωής. Το υπέρογκο εξωτερικό χρέος των χωρών της Λατινικής Αμερικής οδήγησε στις κρίσεις των δεκαετιών 1980 και 1990, λόγω αδυναμίας αποπληρωμής του.

Οι ΗΠΑ προώθησαν τον ρόλο του ΔΝΤ, όπου η χορήγηση δανείων συνδέθηκε με την υποχρεωτική εφαρμογή διαρθρωτικών μέτρων στις οικονομίες των χωρών που δανείζονταν, γνωστών ως 'Μέτρων Συναίνεσης της Ουάσιγκτον'. Μεταξύ του 1981-1986, οι εκροές ήταν μεγαλύτερες από τις εισροές στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου συνολικά 400 δισ. δολάρια απορροφήθηκαν από τους τραπεζικούς ομίλους των ΗΠΑ. Αναμένοντας την κρίση αποπληρωμής των δανείων, η FED μείωσε τελικά έως και επτά φορές τα επιτόκιά της κατά 40%, με αποτέλεσμα από καθαρά 'χώρα-λήπτρια' Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) να μετατραπεί σε ελλειμματική. Το 1987, οι πρώτες προτάσεις για την αποπληρωμή των χρεών προήλθαν από τη Λέσχη Λονδίνου, Παρισίου, Baker², κ.α.

¹ Ρουμελιώτης, Π.Β., «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 140-145.

² Το 'Σχέδιο Baker' πρόβλεπε για τις δεκαπέντε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες στον κόσμο να δανείζονταν από 29 δισ. δολάρια η καθεμία, εκ των οποίων τα 20 δισ. δολάρια θα προέρχονταν από εμπορικές τράπεζες και τα 9 δισ. δολάρια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα. Franko, F., «Latin America's Debt Crisis 1980's», Oxford Press 1989, Volume I., Chapter 4.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, υποστηρίζοντας την απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών, αγνόησε το γεγονός, ότι οι χώρες της Λατινικής Αμερικής δεν ήταν έτοιμες για μία τέτοια απελευθέρωση και ότι δεν είχαν τις δυνατότητες, ως αναπτυσσόμενες χώρες, να προσελκύουν αμέσως και με επιτυχία τα ξένα κεφάλαια και ειδικά τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η ώθηση προς την οικονομική απελευθέρωση και τη δημιουργία καπιταλιστικών δομών σε αυτές τις χώρες έγινε, όπως θα δούμε παρακάτω, πριν να έχει ήδη καλλιεργηθεί ο ανάλογος αναπτυξιακός μηχανισμός που θα μπορούσε να προσελκύσει βιώσιμες επενδύσεις και χωρίς τα λατινοαμερικανικά κράτη να έχουν ήδη αποκτήσει μία συμπαγή πολιτική εμπειρία περί κοινωνικο-οικονομικής οργάνωσης. Με άλλα λόγια, η υποστήριξη από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο των δομών της παγκοσμιοποίησης στη Λατινική Αμερική, ακριβώς τη στιγμή που είχαν πληγεί από κρίσεις χρέους, τόσο το '80 όσο και το '90, όχι μόνο δεν ενίσχυσε τις οικονομίες τους και άμβλυνε την κοινωνική και πολιτική αστάθεια, αλλά αντίθετα, διεύρυνε τις πηγές χρηματοδότησης και το χρέος δανεισμού από τη μία πλευρά, ενώ διεύρυνε το κοινωνικο-οικονομικό χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών, από την άλλη.

2.3. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στις κρίσεις λόγω χρέους στη Λατινική Αμερική το '80 και '90

A. Αργεντινή

Η κρίση λόγω χρέους στη Λατινική Αμερική τη δεκαετία του 1980, έπληξε περισσότερο την Αργεντινή, τη Χιλή, το Μεξικό και τη Βραζιλία. Πρώτα την Αργεντινή το 1981, τη Χιλή και το Μεξικό το 1982 και κατόπιν τη Βραζιλία το 1983.

Η κρίση λόγω χρέους που έπληξε πρώτα την Αργεντινή το 1981 άφησε τα κατάλοιπά της για μία ολόκληρη δεκαετία, καθότι η χώρα δεν κατάφερε να ξανααναπτυχθεί γρήγορα, μέχρι που επλήγη από την επόμενη κρίση στα τέλη του 1990. Η ανάπτυξη της Αργεντινής καθ'όλη τη δεκαετία του 1980 πραγματοποιήθηκε με πολύ αργούς ρυθμούς, ενώ

αυξήθηκαν παράλληλα κατά πολύ τα φαινόμενα κοινωνικής ανισότητας και πολιτικής αστάθειας.

Η υπερδιόγκωση, όμως, του εξωτερικού χρέους επήλθε, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης που έπληξε την Αργεντινή, το Δεκέμβριο του 2001. Η οικονομική κρίση του 2001, προήλθε από την πολιτική της κυβέρνησης της Αργεντινής, μηδενισμού του δημοσιονομικού της ελλείμματος, δηλαδή ελαχιστοποίησης των μισθών και των κοινωνικών δαπανών που προκάλεσε τη λαϊκή δυσαρέσκεια, μείωσης των εσόδων και αδυναμίας πληρωμής δύο τελευταίων δόσεων του χρέους στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Για αυτόν τον λόγο, είχε ζητήσει τότε η Αργεντινή- που ήδη χρώσταγε ακόμα 22 δισ. δολάρια από την προηγούμενη κρίση χρέους του 1980-, τη χορήγηση του τελευταίου ποσού του δανείου ύψους 1,264 δισ. δολαρίων, αλλά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αρνήθηκε να της το χορηγήσει, καθότι η Αργεντινή δεν ήθελε να συμμορφωθεί ως προς την πολιτική της δολαριοποίησης¹. Παρότι, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, είχε βοηθήσει σε αντίστοιχη περίπτωση χρέους, χώρες όπως η Ρωσία και η Τουρκία, που ομοίως δεν ακολούθησαν σταθερές ισοτιμίες. Αυτό βέβαια, θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως απόρροια των γεωστρατηγικών συμφερόντων των ΗΠΑ, που είναι και ο βασικός μέτοχος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Τελικά, το αποτέλεσμα ήταν να δεσμευθούν τα τραπεζικά αποθέματα - μέτρο αντιλαϊκό - που οδήγησε σε εξέγερση και ανάγκασε σε παραίτηση τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Αργεντινής Φράνκο Ντε Λα Ρουα και τον Υπουργό Οικονομικών Ντεβαλιέ Καβάλο. Η μετέπειτα οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε από τη νέα κυβέρνηση, επιδίωξε να κερδίσει χρόνο για την πληρωμή του χρέους και πέτυχε την προσωρινή αναστολή πληρωμής των δόσεων στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Παρ'όλα, η Αργεντινή δεν επανήλθε στην πολιτική δολαριοποίησης, αλλά προσπάθησε να αντιμετωπίσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα μέσω της αύξησης των επιτοκίων, των φόρων, τη μικρή μείωση των μισθών και των κρατικών δαπανών, ενώ απαγόρευσε για ένα διάστημα τη φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό. Πάντως, το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν παραγράφουν, έστω

¹ Εγκαινιάστηκε στην Αργεντινή το 1991 για την περιστολή του πληθωρισμού. Βλ. σχετ. Joseph E. Stiglitz, «Η Μεγάλη Αυταπάτη», Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ.451.

μερικώς το εξωτερικό χρέος, δεν μπορεί η ήδη επιβαρυνμένη οικονομία της Αργεντινής να ορθοποδήσει. Το εξωτερικό χρέος της Αργεντινής αυξάνεται κατακόρυφα, από τη δεκαετία του 1970 και μετά, καθώς έχει εμπορικά και δημοσιονομικά ελλείμματα. Η μόνη περίοδος που η Αργεντινή δεν χαρακτηρίστηκε από αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, ήταν τη διετία 1996-1998, με +5,5% το 1996, ενώ το 1997 με +8,1% επί του ΑΕΠ. Στην Αργεντινή την τελευταία δεκαετία, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της φυγής των κεφαλαίων προς το εξωτερικό. Οι δυνατότητες ενός προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων είναι περιορισμένες, καθώς οι περισσότερες κρατικές επιχειρήσεις ιδιωτικοποιήθηκαν από το 1990. Υψηλό ποσοστό αποταμιεύσεων βρίσκεται εκτός Αργεντινής. Η δε αύξηση των εισροών από το διεθνές εμπόριο περιορίζεται ολοένα και περισσότερο, λόγω της επιβολής απελευθέρωσης των εξαγωγών από προστατευτικά μέτρα, μέσω της Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών Βορείου-Νοτίου Αμερικής¹.

B. Μεξικό

Η κρίση χρέους στο Μεξικό εκδηλώθηκε έναν μόλις χρόνο μετά την Αργεντινή το 1982 και μετατοπίστηκε τον ίδιο χρόνο στη Χιλή και τη Βενεζουέλα, συμβάλλοντας ανασταλτικά στην ανάπτυξη και των δύο. Το Μεξικό στα μέσα του 1982 ανακοίνωσε επισήμως στάση πληρωμών², αυξάνοντας τον διεθνή φόβο – κυρίως από τις ΗΠΑ – για περιφερειακό ντόμινο με παγκόσμιο αντίκτυπο, χωρίς η διεθνής κοινότητα να είναι καθόλου προετοιμασμένη για κάτι τέτοιο. Στα τέλη του 1982, πάνω από 40 χώρες παγκοσμίως ήταν στα πρόθυρα στάσης πληρωμών και ένα χρόνο μετά οι 27 από αυτές, συμπεριλαμβανομένων και του Μεξικού, της Βραζιλίας, της Βενεζουέλας και της Αργεντινής, προσχώρησαν στην λύση του δανεισμού, υπό τον διακανονισμό της Λέσχης του Λονδίνου³ σχετικά

¹Ρουμελιώτης, Π.Β., «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 142, 146-149.

² Αμέσως μετά ακολούθησαν σε στάση πληρωμών Βραζιλία, Αργεντινή, Βενεζουέλα, Χιλή.

³ Λέγεται ευρέως και 'Club de Paris' και αντιπροσωπεύει μία ανεπίσημη ομάδα αξιωματούχων από τις 19 ισχυρότερες οικονομίες παγκοσμίως, παρέχοντας οικονομικές υπηρεσίες στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα χρέους και τελούν συμφωνίες διακανονισμού. με.το.Διεθνές-ΝομισματικόΤαμείο, http://www.en.wikipedia.org/wiki/Paris_Club

με τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και το αναπτυξιακό πρόγραμμα της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και δάνεια ισχυρών συμμετοχικών αγγλοσαξωνικών τραπεζών, που όμως ήδη από τις αρχές κιόλας του '80 είχαν αρχίσει να παρουσιάζουν ελλείμματα (π.χ. Citicorp, Bankers Trust New York Corporation, κ.α.). Μάλιστα από τα τέλη του 1983 μέχρι και το 1989, τα διατραπεζικά δάνεια προς τη Λατινική μειώθηκαν λόγω της δανειοδότησης από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αλλά και της κάμψης της αμερικανικής οικονομίας, από 56 δισ. δολάρια σε 44 δισ.δολάρια.

Όταν ξέσπασαν οι πρώτες κρίσεις χρέους το 1982, τα οικονομικά των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσίαζαν μεγάλα ελλείμματα, εσωτερικό και εξωτερικό χρέος και σημαντικές ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών¹.

Μέχρι το 1984 τα δάνεια που είχαν εισέλθει στο Μεξικό ήταν στην πλειοψηφία τους ιδιωτικά, από αγγλοσαξωνικές τράπεζες και μόνο ένα μικρό μέρος από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με το ΑΕΠ του Μεξικού να είναι ανοδικό. Σύμφωνα με τη μελέτη του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια, όταν ανήλθε το ύψος της χρηματοδότησης από το Ταμείο το 1995, υπήρξε απότομη μείωση του ΑΕΠ. Το ίδιο συνέβη και στην Αργεντινή το 1991, που είχε μέχρι τότε το υψηλότερο ΑΕΠ πριν τα δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αρχίσουν να αυξάνονται. Η σχετική μελέτη αποδίδει το γεγονός αυτό, κυρίως στον όρο δανεισμού του Ταμείου προς το Μεξικό για την κατάργηση των περιοριστικών μέτρων και δασμών του αμέσως με την συμμετοχή του στη 'Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών Βορείου-Νοτίου Αμερικής (NAFTA)'. Αυτό ήταν διαμμετρικά αντίθετο με τη συντηρητική μέχρι τότε εμπορική πολιτική των κυβερνήσεων του Μεξικού, το οποίο έτεινε στη μεγιστοποίηση των εξαγωγών ακριβώς από την επιβολή περιοριστικών μέτρων στα λιγότερο ανταγωνιστικά σε σχέση με τους εμπορικούς του εταίρους προϊόντα. Έτσι, με την είσοδο του Μεξικού στη NAFTA αυτή η κατάσταση άλλαξε εις βάρος του Μεξικού. Επιπρόσθετα, η πολιτική που επιβλήθηκε στο Μεξικό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο συνδυάστηκε με ιδιωτικοποιήσεις και απολύσεις στον δημόσιο τομέα, κατάργηση του συστήματος συλλογικής καλλιέργειας της γης (ejido),

¹ Sachs, J. «The LDC Debt Crisis: An examination of the Banking Crisis of the 1980s and early 1990s», Oxford University, 1989, Volume I, Chapter 5, σελ. 202,206. http://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf

προσέλκυση αμερικανικών κεφαλαίων σε επιχειρήσεις και περικοπές των δημοσίων δαπανών. Συνέπεια ήταν οι έντονες κοινωνικές ανισότητες και πολιτική αστάθεια¹.

Η κατάσταση όμως στο Μεξικό δεν βελτιώθηκε και στα τέλη του 1980 ο δανεισμός συνεχίστηκε. Την γνωστή ως 'Συμφωνία Brady' που είχε εισηγηθεί ο Γενικός Γραμματέας Οικονομικών των ΗΠΑ, Nicholas F. Brady αποδέχτηκε το Μεξικό το 1989, σύμφωνα με την οποία, θα χορηγούνταν δάνεια από εμπορικές τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών, αλλά με την προϋπόθεση της περαιτέρω εσωτερικής οικονομικής αναμόρφωσης με απώτερο στόχο την πλήρη εμπορική απελευθέρωση. Από τα 48 δισ. δολάρια της 'Συμφωνίας Brady', το Μεξικό έχανε 2% του εθνικού ακαθάριστου προϊόντος του την περίοδο 1989-1994 ².

Το πρόβλημα χρέους του Μεξικό, όπως και των υπολοίπων χωρών της Λατινικής Αμερικής, ήταν ότι το ύψος των τραπεζικών τους δανείων ξεπερνούσε κατά πολύ το ποσό των εσόδων από τις εισαγωγές και τις επενδύσεις. Συγκεκριμένα, από το 1994 μέχρι το 1997, η αναλογία των προβληματικών με υψηλά επιτόκια τραπεζικών δανείων τριπλασιάστηκε, με τελικό κόστος αποπληρωμής για το Μεξικό, το 20% του ΑΕΠ του τη δεκαετία του 1990. Ο Charles Calomiris, τον οποίο προσέλαβαν το 1995 η κυβέρνηση του Μεξικού και η Παγκόσμια Τράπεζα, ως τραπεζικό σύμβουλο, σημειώνει ότι ..«το χρέος του Μεξικού από τα δάνεια ήταν τόσο μεγάλο, ώστε δεν μπορούσε γι'αυτό το λόγο, να δει στα σοβαρά την οικονομική του αναμόρφωση»³.

Αντίθετα, στη νομισματική κρίση του Μεξικού τη δεκαετία του '90 το Μεξικό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής, κατάφερε γρήγορα, από το 1996 να ξεπεράσει την οικονομική κρίση στην οποία είχε περιέλθει και μάλιστα να αποπληρώσει το ποσό των 50 δισ.

¹Jackson, V.M., Anner M., « The IMF and Latin America: A Comparative Case Study Analysis of Mexico, Argentina and Venezuela», The Pennsylvania State University, USA, 2008, σελ. 75, 78, http://forms.gradsch.psu.edu/diversitymcnairmcnair_jrnl2008fileJackson.pdf

² Στη 'Συμφωνία Brady' συμμετείχαν εκτός από το Μεξικό, η Αργεντινή, η Κόστα Ρίκα, η Νιγηρία, η Βενεζουέλα, η Ουρουγουάη, η Βραζιλία από τη Λατινική Αμερική και από την Ασία οι Φιλιππίνες. Carrasco, E.R., «The 1980s: The Debt Crisis & the Lost Decade», The University of Iowa, Center for International Finance and Development, <http://www.uiowa.edu/ifdebook/ebook2/contents/part1-V.shtml>

³ Vasquez, I., «A Retrospective on the Mexican Bailout», Cato Journal, Vol. 21, No. 3 (Winter 2002), Cato Institute, σελ. 548, <http://www.cato.org/pubs/journal/cj21n3cj21n3-12.pdf>

δολαρίων που δανείστηκε τότε από το ΔΝΤ και τις ΗΠΑ. Η Αμερικανική μάλιστα Κεντρική Τράπεζα, δέσμευε τα έσοδα του Μεξικού από το πετρέλαιο, ως εγγύηση για την πληρωμή του χρέους. Παρ'όλα αυτά, αξίζει να σημειώσουμε, ότι μπορεί το Μεξικό να κατάφερε να ξεπεράσει την οικονομική κρίση του '90 σχετικά γρήγορα, 'σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής, αλλά όχι και το ίδιο εύκολα! Για παράδειγμα, τα οφέλη από τη συμμετοχή του στη NAFTA άρχισαν να διαφαίνονται μόλις το 2000 και με συνδυασμό τη συμβολή των Ηνωμένων Πολιτειών, κατάφερε να προσελκύσει ισχυρές πολυεθνικές στο έδαφός του. Αυτό βέβαια, λειτούργησε ως αντίβαρο για τις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Η σταθερή ισοτιμία του πέσο έναντι του δολαρίου που είχαν επιβάλει στο Μεξικό οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οδήγησε στις αρχές του '90 σε πραγματική οικονομική κατάρρευση, ενώ η κοινωνική και πολιτική δυσανεμία αποκορυφώθηκαν μέχρι το 1995. Εξαιτίας αυτής της κατάστασης, το 1995 η κυβέρνηση του Μεξικού αποφάσισε να αυξήσει τα επιτόκια και να υποτιμήσει το πέσο έως και 50% έναντι του δολαρίου. Επίσης, υιοθετήθηκαν με τη συμβολή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου αυστηρά δημοσιονομικά και νομισματικά μέτρα, όπως η μείωση στο ελάχιστο των δημοσίων έργων και κρατικών επενδύσεων, η μεγάλη μείωση στους μισθούς και η αύξηση των φόρων¹.

Γ.Υπόλοιπες χώρες Λατινικής Αμερικής

Μετά τη δεκαετία του 1980, τα σημαντικά χρέη υποχρέωσαν και τις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής να υπαχθούν στα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ειδικά από το 1979 μέχρι και το 1984, η φυγή των ξένων κεφαλαίων από τη Λατινική Αμερική πενταπλασιάστηκε σε σχέση με την προηγούμενη εικοσαετία, όπως παρατηρούμε και στον Πίνακα 1. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Λατινική Αμερική έχει υιοθετήσει κατά την περίοδο 1952-1999 το μεγαλύτερο

¹ Carrasco, E.R., «The 1980s: The Debt Crisis& the Lost Decade», The University of Iowa, Center for International and Finance Development, <http://www.uiowa.edu/ifdebook/ebook2/contents/part1-V.shtml>

ποσοστό προγραμμάτων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 11,7% συνολικά σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου, σε ποσοστό μόλις 6,8%. Στις χώρες της Λατινικής Αμερικής αναλογεί το 38% των σταθεροποιητικών βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων, αφού τα μακροπρόθεσμα ξεκίνησαν να υιοθετούνται μόλις από το 1980. Στην Ασία, το ποσοστό των υιοθετούμενων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προγραμμάτων είναι για την ίδια περίοδο 5,3%, για την Αφρική 7,2% και για λοιπές χώρες 3,2%. Τα περισσότερα από αυτά τα προγράμματα απέτυχαν να υλοποιηθούν με επιτυχία στη Λατινική Αμερική για τέσσερις βασικούς λόγους: τις εξωτερικές κρίσεις και πιέσεις που δέχονταν κατά καιρούς οι χώρες, την προϋστορία τους σε αποτυχημένες οικονομικές παρεμβάσεις και διαχείριση, την πολιτική τους αστάθεια και τέλος, τη φύση των διαρθρωτικών προγραμμάτων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, το οποίο έθεσε μέτρα και παρεμβάσεις κοινωνικο-οικονομικής αναδιάρθρωσης, χωρίς να λάβει υπόψη του και τις εκάστοτε συνθήκες και ιδιαιτερότητα των χωρών αυτών. Για παράδειγμα, σύμφωνα με μελέτες, η μακροοικονομική αστάθεια της Λατινικής Αμερικής είναι εκατό φορές μεγαλύτερη από αυτή των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών. Επιπρόσθετα, για κάθε περιφέρεια με εξαίρεση την Αφρική και τη Μέση Ανατολή, έχει υπολογισθεί ότι για κάθε οικονομική κάμψη διάρκειας δύο ετών, η πτώση των ρυθμών του ΑΕΠ ισοδυναμεί με 8% στη Λατινική Αμερική και 2% αντίστοιχα στις υπόλοιπες χώρες παγκοσμίως¹.

Στη Βραζιλία η εφαρμογή προγραμμάτων ιδιωτικοποιήσεων στα οποία συμμετείχε μαζί με το Μεξικό, συνέβαλαν στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου, μολονότι η βαθμιαία – ειδικά από το 1980 και μετά, η διόγκωση του εξωτερικού χρέους, οδήγησε σε τροχοπέδη της συνολικότερης οικονομικής προόδου. Ακόμα και σε χώρες όπως η Χιλή και η Δομινικανή Δημοκρατία, οι οποίες αναπτύχθηκαν με ρυθμούς της τάξης του 5-7% από τα μέσα ως τα τέλη της δεκαετίας του '90, επιβραδύνθηκαν στην πορεία. Εκτός από το Μεξικό που ξεπέρασε τις κρίσεις χρέους σχετικά γρήγορα, με τη συμβολή και των Ηνωμένων Πολιτειών, τρεις ακόμα χώρες, η Μπελίσε, η Κόστα Ρίκα και το Περού (εν

¹ M.M. Hutchison, I. Noy, «Macroeconomic effects of IMF-Sponsored Programs in Latin America: output costs, program recidivism and the vicious cycle of failed stabilizations», *Journal of International Money and Finance*, 2003, σελ. 995,1008.

μέρει γιατί σε αυτές τις χώρες σημειώνονται νέες επενδύσεις στον βιομηχανικό κλάδο του χαλκού), σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις σταδιακά απ' ό,τι μέχρι και τις αρχές του 2000. Στο μεγαλύτερο τμήμα της Λατινικής Αμερικής, μετά από μία σύντομη πενταετία, όπως αναλύσαμε, μεταξύ 1990-1995, αύξησης των ρυθμών ανάπτυξης, η οικονομία των χωρών αυτών περιείλθε σε μία λίγο πολύ μόνιμη κατάσταση στασιμότητας. Το μέσο ετήσιο ποσοστό οικονομικής μεγέθυνσης τη δεκαετία του 1990 ήταν 2,9% κατά μέσο όρο ετησίως μετά τις μεταρρυθμίσεις, το οποίο, ήταν λίγο μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μισό της δεκαετίας του 1960, δηλαδή 5,4%. Επομένως, η οικονομική μεγέθυνση της δεκαετίας του 1990 δεν κάλυψε το κενό της δεκαετίας του 1980. Από την άλλη πλευρά, τα αποτελέσματα της οικονομικής ανάπτυξης ακόμα και στο Μεξικό θεωρείται ότι έγιναν αισθητά, μόνο περίπου στο 30% του πληθυσμού, λόγω της κοινωνικής ανισότητας.¹

Συμπερασματικά, ο δανεισμός, ως αναγκαστική επιλογή αντιμετώπισης της κακής οικονομικής κατάστασης, οδήγησε τις χώρες της Λατινικής Αμερικής μεσοπρόθεσμα σε αδυναμία αποπληρωμής των δανείων τους, διόγκωση του εξωτερικού υφιστάμενου χρέους, που σε συνδυασμό με το χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης, οδήγησε στη σταδιακή μείωση των οικονομικών ρυθμών ανάπτυξης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την έξαρση των φαινομένων οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας που επιδείνωσαν, τα ανεπαρκή και αναποτελεσματικά, όπως αποδείχτηκαν, διαρθρωτικά μέτρα που εισήγαγε το ΔΝΤ στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Η Πολιτική της Δολαριοποίησης, ο περιορισμός ή η εγκατάλειψη της κρατικής παρεμβατικής πολιτικής στον τομέα του εμπορίου και την κοινωνική πρόνοια, μέτρα που εισήγαγε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, δεν αποδείχτηκαν αποτελεσματικά. Έτσι λοιπόν, το γεγονός της κατάργησης των επιδοτήσεων κυρίως στα προϊόντα πρώτης ανάγκης, αλλά και η μείωση της κοινωνικής προστασίας στους τομείς π.χ. της παιδείας, της υγείας, των μεταφορών, χειροτέρεψε το βιοτικό επίπεδο και από την άλλη πλευρά, συνέτεινε στην αύξηση της πολιτικής

¹ Άρθρο από την Εφημερίδα 'Καθημερινή', Μαΐος 2009: « Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι χώρες της Λατινικής Αμερικής», <http://www.kathimerini.gr>

δυσαρέσκειας και αστάθειας, αυξήθηκαν τα ποσοστά φαινομένων της βίας, εγκληματικότητας και κυρίως του παράνομου εμπορίου.

3. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη σύγχρονη κρίση της ελληνικής οικονομίας

3.1.Ανάλυση της σύγχρονης ελληνικής οικονομίας

Η κρίση της Ευρωζώνης που τελικά επηρέασε και την Ελλάδα αποτελεί συνέχεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε τον Αύγουστο του 2007 με αφορμή τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια στην αγορά των ΗΠΑ. Όπως εξηγεί στο βιβλίο του *Bonfire of Illusions* ο Alex Callinicos, διευθυντής του Κέντρου Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο King's College του Λονδίνου, τα σημερινά προβλήματα έχουν τις ρίζες τους στα παρατεταμένα προβλήματα κερδοφορίας και υπερσυσώρευσης που πρωτοεμφανίστηκαν στις καπιταλιστικές οικονομίες του 1960. Η αυτονόμηση των αγορών από το υπόλοιπο οικονομικό σύστημα αποτελεί βασική αιτία της αποδιοργάνωσης της παγκόσμιας οικονομίας. Ειδικά από το 1990, η φθηνή πίστωση των νοικοκυριών αύξησε την κερδοφορία των τραπεζών και των επιχειρήσεων και όπως συνέβη και τη δεκαετία του 1930 η σημερινή κρίση περνάει από διαφορετικά στάδια. Δηλαδή, ξεκίνησε ως κρίση υπερεπέκτασης του ιδιωτικού χρέους και σταδιακά μετατράπηκε σε κρίση δημόσιου χρέους, εξαιτίας της ύφεσης της οικονομίας, τη μεγαλύτερη από το 1930. Το 2009, το παγκόσμιο ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,9% και ο όγκος των συναλλαγών κατά 11%. Τα κράτη δεν ήταν σε θέση να αποτρέψουν την ύφεση, αλλά κατάφεραν να περιορίσουν το εύρος της και να συγκρατήσουν την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, μέσω παροχής ρευστότητας. Όμως, οι τράπεζες που βοηθήθηκαν από τη ρευστότητα στράφηκαν στα ακραία μέτρα λιτότητας, που έχουν ήδη δυσχεράνει σε πολύ μεγάλο και ανησυχητικό βαθμό τις παγκόσμιες οικονομικές και κοινωνικές προοπτικές.¹

¹ Callinicos, Alex, <<Bonfire of Illusions>>, Review by Mark Carrigan, <http://www.sociologicalimagination.org/.../review-of-bonfire-of-illusions-by-alex-callinicos/>

Η οικονομία της Ελλάδας, όπως και της Ιταλίας, χαρακτηρίζεται από μακροχρόνιο εσωτερικό και εξωτερικό χρέος, ύψους πάνω από το 100% του ΑΕΠ, μέσους ρυθμούς ανάπτυξης και χαμηλά επιτόκια. Η Ελλάδα μάλιστα, βρίσκεται ανάμεσα στην πρώτη τριάδα των ευρωπαϊκών χωρών με την υψηλότερη ανεργία στην κατηγορία των νέων, μετά τη Λετονία και την Ισπανία. Ένας στους τρεις ηλικίας μέχρι και 24 ετών είναι άνεργος. Η χώρα μας έχει ποσοστό ανεργίας 32% σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, με μέσο όρο Ευρωζώνης περίπου στο 20%. Εδικά το γυναικείο φύλο πλήττεται κατά 36% παραπάνω από το ανδρικό. Με την βαθμιαία υποχώρηση της αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ σχεδόν στο μηδέν, της αύξησης των επιτοκίων και της εμφάνισης πρωτογενούς ελλείμματος, εφόσον με πολύ υψηλό χρέος δεν θα μπορούσε να εμφανισθεί πρωτογενές πλεόνασμα, ο ισοσκελισμένος προϋπολογισμός της Ελλάδος αντιστράφηκε τελικά σε ελλειμματικό. Στα τέλη του 2008, η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε μεν από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, αλλά ελάχιστα σε σχέση με αρκετές άλλες χώρες, όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, κ.α. Στα τέλη του 2009, η προοδευτική αύξηση του δημοσιονομικού της ελλείμματος, που για την περιστολή του είχε δεχθεί μέχρι τότε συστάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο σε συμβουλευτικό επίπεδο με τη λήψη άμεσων αυστηρών οικονομικών και διαρθρωτικών μέτρων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δ.Ν.Τ και τη Eurostat, οδήγησε σταδιακά στην επαπειλούμενη σημερινή χρεωκοπία. Συγκεκριμένα, στις 21 Οκτωβρίου του 2009, εκτιμήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση ότι το έλλειμμα ανέρχεται σε 12,5% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat η Ελλάδα για να ξεπεράσει τη δημοσιονομική κρίση θα χρειαζόταν περίπου 80 με 100 δισ. ευρώ, εκτιμώντας ότι αν η μείωση του ελλείμματος οδηγούσε την ελληνική οικονομία σε μεγάλη ύφεση και τα επιτόκια δεν αυξάνονταν, τότε η αναλογία χρέους θα οδηγήσει ίσως την Ελλάδα στη χρεωκοπία¹.

Η Κάρμεν Ρέινχαρτ μαζί με τον οικονομολόγο Κένεθ Ρόγκοφ, σε μελέτη τους το 2009, συμπέραναν, ειδικά για το ζήτημα χρεωκοπίας της

¹ European Union,
http://ec.europa.eu/economy_finance/pdf/2009/autumnforecasts/el_en.pdf

Ελλάδας, ότι μέχρι σήμερα έξι φορές είναι που η χώρα έχει ουσιαστικά χεροκοπήσει από το 1848. Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας της Ράινχαρτ, οι προηγούμενες πέντε φορές συνέβησαν σε διάστημα 184 ετών, όπου η χώρα κάθε φορά βροκόταν σε αναδιάρθρωση ή πτώχευση κάθε σαράντα οκτώ έτη. Η πρώτη περίοδος ήταν από το 1826 μέχρι το 1842, όπου η Ελλάδα υιοθέτησε τη λύση της αναδιάρθρωσης του εξωτερικού της χρέους. Σε μία δεύτερη περίοδο, από το 1843 μέχρι το 1859, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας μειώθηκε στο 150% του ΑΕΠ από το 400% του ΑΕΠ της πρώτης περιόδου. Στην τρίτη περίοδο αναδιάρθρωσης του χρέους από το 1860 μέχρι το 1878, τα συνολικά χρέη μειώθηκαν σταδιακά κάτω από το 150% του ΑΕΠ, ενώ μέχρι το 1888 το εξωτερικό χρέος είχε φτάσει στο 100% του ΑΕΠ. Στην επόμενη περίοδο ακολουθήθηκε αργή αλλά σταθερή ανοδική πορεία για τα οικονομικά της Ελλάδας για τριάντα τρία έτη, από το 1932 μέχρι το 1964, όπου μέχρι το 1951 η χώρα αντιμετώπισε αδυναμία αποπληρωμής του εξωτερικού χρέους, ενώ από το 1941 μέχρι το 1944, αντιμετώπισε κρίση υπερπληθωρισμού με ετήσιο ρυθμό αύξησης των τιμών κατά 500%. Η Ελλάδα αντιμετώπισε τις μεγαλύτερες υφέσεις στην ιστορία της το 1847 (μείωση ΑΕΠ κατά 14%), το 1852, το 1856, το 1891 και το 1919 (-17,7%). Για την Ράινχαρτ, σήμερα διανύεται για την Ελλάδα η έκτη περίοδος, με την ελεγχόμενη για αυτήν, χρεοκοπία, μέσω καταφυγής στον δανεισμό ΕΕ και ΔΝΤ και ενδεχόμενης πιθανότητα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους μέσα στα επόμενα τρία χρόνια.¹

Σχετικά με την κατάσταση των ελληνικών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) οι ελληνικές θυγατρικές επιχειρήσεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη δεν μπορούν να αντλήσουν ικανοποιητική ρευστότητα από τις αγορές λόγω της εξαπλωμένης πλέον οικονομικής κρίσης, αλλά και την ελληνική ύφεση. Κατόπιν έρευνας πάνω από 3.500 ελληνικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν θυγατρικές πάνω από είκοσι χρόνια στα Βαλκάνια κινδυνεύουν με χρεωκοπία. Το γεγονός αυτό, οδηγεί στην αρνητική αναπτυξιακή και ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών των Βαλκανίων, όπως τη Σερβία, την Αλβανία, την ΠΓΔΜ, το Μαυροβούνιο, την

¹ Carmen M. Reinhart, <<This time is different Chartbook: Country histories on debt, default and financial crisis>>, <http://www.princeton.edu/economics/seminar-schedule-by-prog/macro-s10/papers/Reinhardt-Chartbook.pdf>.

Κροατία, αν και όλες αυτές οι χώρες ήδη σε πολλά σημεία οικονομικά και κοινωνικά, πληρούν ήδη τα ενταξιακά κριτήρια των Βρυξελλών. Οι ελληνικές επιχειρήσεις στο εσωτερικό της Ελλάδας αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, λόγω της ελληνικής ύφεσης. Ιδιαίτερα σημαντική πτώση στην κερδοφορία υπάρχει σε κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας και των εμπορικών επιχειρήσεων, όπως είναι τα μέταλλα και οι οικοδομικές δραστηριότητες, τα τρόφιμα, το λιανεμπόριο, τα τσιγάρα, ο ρουχισμός, τα οικιακά είδη κ.α. Αυτό είναι λογική συνέπεια της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των Ελλήνων, πλήττοντας έτσι, τα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων.

Αντίθετα, οι ελληνικές τράπεζες στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στα Βαλκάνια και την Τουρκία, με πρωτοστάτες στα κέρδη την Εθνική, Eurobank, Κύπρου, Πειραιώς, Marfin, στηρίζουν τις απώλειες των κερδών στο εσωτερικό της Ελλάδας. Αναφέροντας το παράδειγμα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, η θυγατρική της στην Τουρκία Finansbank, συνεισέφερε με κέρδη 122 εκατομμύρια ευρώ, συμβάλλοντας από κοινού και με τις υπόλοιπες θυγατρικές της Εθνικής Τράπεζας στα Βαλκάνια, με κέρδη συνολικά για το 2009, 21 εκατομμύρια ευρώ. Βέβαια, για το 2009, τα αντίστοιχα κέρδη ήταν από κοινού για την Εθνική - στην Ελλάδα και το εξωτερικό - 317 εκατομμύρια ευρώ. Ρόλο στην χειρότερη εικόνα των ελληνικών τραπεζών για το 2010 σε σχέση με το 2009, διαδραμάτισε και η έκτακτη φορολογική κλίμακα που επιβλήθηκε στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο, εξαιτίας της ελληνικής οικονομικής κρίσης¹.

Η ελληνική κρίση ανησυχεί τις ΗΠΑ για τον λόγο ότι εάν η Ελλάδα χρεωκοπήσει και συμπαρασύρει και τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν παρόμοια με αυτήν προβλήματα, δηλαδή την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, το ευρώ καταρρεύσει. Με την κατάρρευση του ευρώ, οι ΗΠΑ θα κινδύνευαν να χάσουν έναν από τους βασικότερους πόλους έλξης των αμερικανικών εξαγωγών μετά τις ασιατικές χώρες -

¹ Η Εθνική Τράπεζα κατέβαλε για τον σκοπό αυτό, 112 εκατ.ευρώ, ενώ άλλες τράπεζες όπως η Alpha Bank 61.9 εκατ.ευρώ, η Eurobank 45 εκατ.ευρώ κ.α. Η γειτονική μάλιστα στην Ελλάδα Ισπανία, με σκοπό να αποφύγει το ντόμινο, συνέστησε στα μέσα του 2009 Ταμείο για την Ομαλή Αναδιάρθρωση Τραπεζών (FROB). **Ενημερωτικό Δελτίο Έτους 2010 Διεθνικής Α.Ε., Εταιρίας Αμοιβαίων Κεφαλαίων του Ομίλου Εταιριών της Εθνικής Τράπεζας (NBG Group).**

κυρίως την Κίνα - και το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ θα μεγεθύνετο άμεσα. Η ανυπομονησία αυτή των ΗΠΑ, έχει τις ρίζες της στα παρόμοια αίτια τις ασιατικής κρίσης του 1997, όταν αντίστροφα, η οικονομική κρίση που έπληξε τότε τις ΗΠΑ, είχε αντίκτυπο την κατακόρυφη πτώση των εξαγωγών των ασιατικών τίγρεων προς την αμερικανική αγορά. Συντάχθηκε μάλιστα στις αρχές του Ιουνίου 2010 και έκθεση από το αμερικανικό Κογκρέσο σχετικά με τα αίτια, αλλά και τις επιπτώσεις της κρίσης της ελληνικής οικονομίας. Επισημάνθηκε, όμως, ότι είναι πολύ περιορισμένος ο κίνδυνος που διατρέχουν οι αμερικανικές τράπεζες από τα ελληνικά ομόλογα, σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες είναι οι βασικοί αγοραστές τους, κατέχοντας πάνω από 20% των ελληνικών ομολόγων. Σχετικά με το ρόλο που έχει διαδραματίσει η Goldman Sachs στην ελληνική κρίση, η έκθεση αναφέρει, ότι οι ελληνικές κυβερνήσεις συνεργάστηκαν με διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως και με την παραπάνω εταιρεία, ώστε να αποκρύψουν τα τελευταία χρόνια το πραγματικό ύψος του χρέους, καταγράφοντας χρηματοπιστωτικές κινήσεις, ως ανταλλαγές συναλλάγματος και όχι ως δάνεια. Επίσης, στην έκθεση επισημαίνεται ότι το ελληνικό χρέος οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στις υψηλές και εκτεταμένες δαπάνες από τις ελληνικές κυβερνήσεις, που σε συνδυασμό με την παγκόσμια ύφεση η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σταθερά σε αδιέξοδο, καθώς δεν κατάφερε να δώσει ώθηση στον ελληνικό τουρισμό και τη ναυτιλία, που αποτελούν τους βασικότερους πυλώνες της ελληνικής οικονομίας και ανάπτυξης¹.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Γερουσία των ΗΠΑ υιοθέτησε στα μέσα του 2010, εν όψει της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, μη δεσμευτική τροπολογία, σύμφωνα με την οποία, δεν θα πρέπει να εγκρίνεται η παροχή δανείων από το ΔΝΤ προς χώρες με χρέος που ξεπερνά το 100% του ΑΕΠ και οι οποίες μπορεί να μην είναι σε θέση να αποπληρώσουν το χρέος τους. Αυτή η τροπολογία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον τρόπο λειτουργίας του ΔΝΤ, δεδομένου, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ψήφων (17%) στο ΔΝΤ διαθέτουν οι ΗΠΑ, έτσι ώστε να έχουν τη δυνατότητα παρεμπόδισης έγκρισης δανείων.

¹ Fierce Finance, «The role of Goldman Sachs in Greek crisis», <http://www.fiercefinance.com/...goldman-sachs-greek-crisis/2010-02-09>

Σύμφωνα με τον Paul Krugman, και οι δύο χώρες Ελλάδα-ΗΠΑ έχουν ελλειμματικό προϋπολογισμό, αλλά διαφέρουν στο μέγεθος και την εμβέλεια των αγορών τους. Τα επιτόκια των ελληνικών ομολόγων είναι διπλάσια των αμερικανικών, λόγω του κινδύνου για στάση πληρωμών της Ελλάδος, ενώ παρόμοιος κίνδυνος στην Αμερική είναι μηδενικός. Μία εξήγηση για αυτό είναι, ότι ο λόγος του αμερικανικού χρέους είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο ελληνικό. Επίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες σε αντίθεση με την Ελλάδα, είχαν από την αρχή ένα πολύ συγκεκριμένο σχέδιο εξόδου από την κρίση, μέσω του πακέτου στήριξης της κυβέρνησης Ομπάμα, καθώς και της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής. Η Ελλάδα δανείστηκε τελικά από το Διεθνές Νομισματικό και την Ευρωπαϊκή Ένωση με πιθανή λύση την αναδιάρθρωση του χρέους της και κινδυνεύοντας συγχρόνως από ύφεση και υπερπληθωρισμό λόγω της υποχρεωτικής από το ΔΝΤ αύξησης των φόρων μέχρι και το 23% σε συνδυασμό με την εκτεταμένη περικοπή μισθών, συντάξεων και ελαστικότερης εργασίας. Αντίθετα στις Ηνωμένες Πολιτείες δημιουργούνται καθημερινά νέες θέσεις εργασίας με ευνοϊκούς όρους και επιπρόσθετα έχουν το δικό της νόμισμα. Αντίθετα η Ελλάδα για να μειώσει το έλλειμμά της δεν μπορεί να κάνει υποτιμήσεις και τα επιτόκιά της παραμένουν πολύ υψηλά. Μπορεί μόνο για να περιστείλει τις δαπάνες της να οδηγηθεί σε περαιτέρω περικοπή των δημοσιονομικών της, γεγονός που ισούται με την αναστολή της ανάπτυξης. Η Βρετανία για παράδειγμα, της οποίας τα δημοσιονομικά είναι σε χειρότερη κατάσταση από της Αμερικής, μπορεί να δανείζεται με χαμηλά επιτόκια γιατί έχει το δικό της νόμισμα.¹

¹ Paul Krugman. May 2010The New York Times,
www.nytimes.com/2010/05/14/opinion/14krugman.html.

3.2. Ο δανεισμός της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Θετικές και αρνητικές συνέπειες

Όπως αναλύσαμε παραπάνω στην Ενότητα σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, από τα πρώτα κιόλας μεταπολεμικά χρόνια που χορήγησε οικονομική βοήθεια στα κράτη - μέλη που αντιμετώπιζαν ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών τους, η δανειοδότηση πραγματοποιείται σε διαδοχικά στάδια, ανάλογα με το ύψος του δανείου και το διάστημα αποπληρωμής του, καθώς και το σχετικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης. Ειδικά η Ελλάδα το 2010 συμφωνήθηκε να δεχθεί συνολικά από τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης και το Δ.Ν.Τ. συνολικά 110 δισ. ευρώ με αποπληρωμή τριετούς προθεσμίας, τηρώντας το σχετικό πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και ανάπτυξης. Αναλυτικά, δέχθηκε 38 δισεκατομμύρια ευρώ από το ΔΝΤ, την Ε.Ε. και την ΕΚΤ, ενώ κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2010 συμφωνήθηκε να αντλήσει από μόνη της 8 δισεκατομμύρια ευρώ στο πλαίσιο της αναχρηματοδότησης των έντοκων γραμματίων. Το 2011 συμφωνήθηκε ότι, το ΔΝΤ, η Ε.Ε. και η ΕΚΤ, θα παράσχουν στην Ελλάδα 40 δισ. ευρώ, ενώ παράλληλα ο Ελληνικός Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ), θα εκδώσει έντοκα γραμμάτια ύψους 17 δισ. ευρώ. Το 2012 αποφασίσθηκε να βγει ξανά στην ελεύθερη αγορά για να δανεισθεί 25,1 δισ. ευρώ, ώστε να είναι σε θέση να αποπληρώσει τα δανειακά της ομόλογα που τότε φθάνουν στη λήξη τους, ύψους 33,4 δισ. ευρώ. Στο Μνημόνιο Συνεννόησης προβλέφθηκε επίσης, η παροχή οικονομικής βοήθειας και ο οικονομικός προγραμματισμός της Ελλάδας μέχρι και το δεύτερο τρίμηνο του 2013. Μέχρι τότε η Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ. θα έχουν δώσει στην Ελλάδα και άλλα 8 δισ. ευρώ, συνολικά καλύπτοντας χρηματοδοτικές υποχρεώσεις 65,4 δισ. ευρώ. Κατά τη διάρκεια της δανειοδότησης η Ελλάδα θα μπορεί να εκδίδει έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου. Το επιτόκιο δανεισμού συνδέθηκε με το επιτόκιο EURIBOR τριών μηνών, ενώ το σταθερό επιτόκιο βάσει του επιτοκίου swap EURIBOR των ανάλογων διαρκειών των δανείων. Σε αυτό προστίθεται 3%

(spread ΕΕ), συν 0.15% με 0.5% για διαχειριστικά έξοδα. Δηλαδή, γύρω στο 5% σταθερό και στο 3,7% για κυμαινόμενο.

Σε γενικές γραμμές, τα δέκα βασικά αιτήματα του ΔΝΤ για την Ελλάδα, που απορρέουν μέσα από το Μνημόνιο Συμφωνίας, το οποίο προσυπογράφεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΚΤ, είναι τα ακόλουθα: α) Πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα για το 2010 εάν υπάρξουν αποκλίσεις από τους στόχους που έχει θέσει η ελληνική κυβέρνηση, β) πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα για τα έτη 2011 και 2012, γ) μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων, με την πλήρη κατάργηση των συμβάσεων έργου και του παγώματος των προσλήψεων, δ) μείωση των μισθών δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ε) περικοπή δώρων και επιδομάτων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, στ) ιδιωτικοποίηση, ακόμα και κλείσιμο των προβληματικών δημοσίων επιχειρήσεων, ζ) απελευθέρωση των αγορών και των κλειστών επαγγελμάτων, με κύριο άξονα προτεραιότητας τις μεταφορές, όπως είχε γίνει και επί Θάτσερ στην Αγγλία τη δεκαετία του 1980, η) ελαστικές συνθήκες στην αγορά εργασίας, όπως η μερική απασχόληση, ευκολότερες απολύσεις, κ.α. θ) αναστολή της υποχρεωτικής εφαρμογής των κλαδικών συμβάσεων εργασίας και ι) άμεση εφαρμογή ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων. Το ΔΝΤ πάγια στηρίζει τα προγράμματα αναδιάρθρωσης των χωρών, έχοντας ως κατευθυντήριο άξονα της βάση της 'Συναίνεσης της Ουάσινγκτον', την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας, μειώνοντας την αξία της εργατικής δύναμης, το κόστος παραγωγής, μέσω ελαστικών εργασιακών ρυθμίσεων.

Η προσφυγή σε αυτόν τον μηχανισμό στήριξης για την Ελλάδα δίνει προτεραιότητα, σύμφωνα και με το σχετικό Μνημόνιο Συμφωνίας, στη σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος, παρέχοντας μεγαλύτερου ύψους εγγυήσεις στους καταθέτες, αποτρέποντας τη φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό. Μεσοπρόθεσμα, το ΔΝΤ στοχεύει για την Ελλάδα, στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην ελληνική και ξένη αγορά για τα ελληνικά ομόλογα και τη νομισματική της ρευστότητα. Η λογική της δέσμευσης των κεφαλαίων συμφωνήθηκε να ισχύσει μόνο στην περίπτωση χρεωκοπίας της Ελλάδας και της επακόλουθης στάσης πληρωμών. Η χώρα δηλαδή, δεν θα μπορούσε να αντλήσει από πουθενά αλλού κεφάλαια, κάτι

που δεν ισχύει¹. Με τη χρηματοδότηση η λογική του ΔΝΤ ήταν για τα κράτη-μέλη του ανέκαθεν, ειδικά από το 1970 και μετά, η προφύλαξη και όχι η απώλεια των κρατικών χαρτοφυλακίων και ποτέ στην ιστορία του θεσμού του Οργανισμού δεν έχουν καθεί καταθέσεις. Μόνο η Αργεντινή το 2001 δέσμευσε τις καταθέσεις της. Πιθανότητα να μην είναι άδικος ο ισχυρισμός, ότι τότε, το ΔΝΤ με την ισχυρή άτυπη παρέμβαση των ΗΠΑ, ήταν ο ηθικός αυτουργός της δέσμευσης των τραπεζικών καταθέσεων, με την άρνηση χορήγησης της τελευταίας δόσης του συμφωνημένου δανείου, τον Δεκέμβριο του 2001, όπως είδαμε αναλυτικά στην Ενότητα της Περιπτώσιολογικής Μελέτης των χωρών της Λατινικής Αμερικής.

Πολλοί οικονομικοί αναλυτές, θεωρούν την αναδιάρθρωση του χρέους, μία καταστροφική λύση, με άμεση έξοδο από το ευρώ και τις αγορές για τουλάχιστον οκτώ χρόνια, επισημαίνοντας, ότι εάν πραγματοποιείτο η πιστή τήρηση του προγράμματος που έχει επιβληθεί από την Ελλάδα, μεσοπρόθεσμα θα βελτιωνόταν η οικονομική της κατάσταση. Συγκεκριμένα, περίπου το 30% του ελληνικού χρέους, δηλαδή 90 δισ. ευρώ, βρίσκεται σε ελληνικά χαρτοφυλάκια (ασφαλιστικά ταμεία, ασφαλιστικές εταιρείες, τράπεζες κ.α.). Η αποζημίωση της αξίας τους θα σήμαινε αυτόματα κίνδυνο για τους παραπάνω φορείς. Τα ασφαλιστικά ταμεία δεν θα μπορούσαν να πληρώσουν τις συντάξεις. Οι τράπεζες δεν θα μπορούσαν να διοχετεύσουν πλέον την αγορά με ρευστότητα. Επιπλέον, πάνω από το 90% του ελληνικού χρέους είναι σε ευρώ, όπου 59 δισ. ευρώ βρίσκονται σε γαλλικά χαρτοφυλάκια και 35 δισ. ευρώ σε γερμανικά. Μία ενδεχόμενη κατακόρυφη μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων, θα σήμαινε αντίστοιχη μείωση της ελληνικής αγοραστικής δύναμης και εμβέλειας των ελληνικών τραπεζών, με συνέπειες στην πορεία του ευρώ.²

Ένας από τους στόχους που έθεσε η Ελλάδα για τη βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης για το έτος 2010 δανειζόμενη από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο υπήρξε η αύξηση των δημοσιονομικών της εσόδων σε σχέση με το έτος 2009 κατά 11,7 %. Παρ'όλα αυτά, καταγράφηκε στις αρχές του Ιουνίου του 2010 αύξηση μόνο κατά 8%. Τα άμεσα

¹ Μνημόνιο Συνεννόησης: 'Η Δανειακή Σύμβαση μεταξύ Ελληνικής Κυβέρνησης – Ευρωπαϊκής Ένωσης – Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

² Deutsche Bank Markets Research, <http://www.dbresearch.com>

δημοσιονομικά μέτρα που εφαρμόσθηκαν από το ΔΝΤ και την Ε.Ε., αύξησαν τις πιωτικές πιέσεις προς το ΑΕΠ, επιβαρύνοντας το χρέος ακόμα περισσότερο. Η δημοσιονομική στενότητα επιφέρει σταδιακά δηλαδή, οικονομική συρρίκνωση και μακροχρόνια ύφεση. Και όταν οι επενδυτές αυξάνουν τα επιτόκια για να προστατευθούν από την ανασφάλεια και αβεβαιότητα, η ποσότητα του χρέους αυξάνεται και αυτή μακροχρόνια. Η ύφεση επομένως, οδηγεί σε μεγαλύτερα ελλείμματα. Η δε επιχειρηματική δράση απαλλαγμένη από τους φόρους, οδηγείται σε μείωση των εσόδων της και παράλληλα αυξάνονται οι δικαιούχοι κρατικών επιδομάτων. Τότε οι αγορές τείνουν να γίνονται ακόμα πιο εχθρικές. Όταν και οι τρεις αυτοί παράγοντες, οικονομική συρρίκνωση, υψηλότερα επιτόκια και έλλειμμα εμφανίζονται ταυτόχρονα, ανατροφοδοτεί ο ένας τον άλλον σε έναν φαύλο κύκλο.

3.3. Εκτιμήσεις και προοπτικές για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας

Το Δ.Ν.Τ. έχει εκτιμήσει, ότι το δημοσιονομικό χρέος της Ελλάδος υπολογίζεται να ανέλθει έως το 2013, στο 149% του Α.Ε.Π., ενώ δεν έχει αποκλείσει την πιθανότητα, αυτό τελικά, να ξεπεράσει το 170% μέχρι το 2015. Αυτές οι εκτιμήσεις, προέρχονται από το γεγονός καταρχήν, ότι η μέση σταθμική διάρκεια των τίτλων του ελληνικού δημοσίου, δηλαδή των ετών που η Ελλάδα έχει δανεισθεί από την αγορά (εσωτερική και διεθνή) και το ύψος της, αντανακλά στην εμπιστοσύνη των πιστωτών, βρίσκεται το 2010 σε χαμηλότερο επίπεδο προ της ένταξης της Ελλάδος στην Ο.Ν.Ε. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους για το 2007, η μέση σταθμική διάρκεια των τίτλων του ελληνικού δανεισμού ήταν 13 ετών, το 2010 διαμορφώθηκε στα 5,4 έτη. Δεύτερον, το ύψος των επιτοκίων δανεισμού, που έχει την τάση να μειώνεται καθώς αυξάνεται η εμπιστοσύνη των πιστωτών σε μία οικονομία, για το ελληνικό δημόσιο συγκεκριμένα, ξεπερνά με προβλέψεις του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους το 2010 τα προενταξιακά επίπεδα στην Ο.Ν.Ε., ήτοι το 6%. Επιπλέον, το ελληνικό χρέος που ξεπερνά τα 200 δισ. ευρώ, το δημόσιο

χρέος τα 140 δισ. ευρώ, προκαλεί δυσοίωνες προοπτικές ύφεσης για τα επόμενα είκοσι με εικοσιπέντε περίπου χρόνια¹.

Οι προτάσεις των ιστορικών και των οικονομολόγων διίστανται σχετικά με τη συνολική ωφελιμότητα στην ελληνική οικονομία και ανάπτυξη από τον δανεισμό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ο Hans-Werner Sinn, πρόεδρος του γερμανικού οικονομικού ινστιτούτου Ifo, υποστήριξε την έξοδο της χώρας μας από την Ευρωζώνη και την επιστροφή στο ελληνικό εγχώριο νόμισμα, τη δραχμή. Κατά τη γνώμη του, είναι αδύνατο η χώρα να ανακτήσει τη χαμένη ανταγωνιστικότητα, μειώνοντας τις δαπάνες, τις τιμές και τους μισθούς. Θεωρεί πως τα μέτρα που συμφωνήθηκαν μεταξύ της Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Δ.Ν.Τ. για τη χορήγηση του δανείου μειώνουν στο ελάχιστο το ρόλο του κράτους, ενώ αναδεικνύουν σε πρωταρχικό ρόλο τους κανόνες και τη λειτουργία της αγοράς. Ότι, υπηρετώντας από τη μία μέρα στην άλλη μία ευέλικτη αγορά εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών και τους υπερεθνικούς κανόνες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, πιθανότατα να προσκρούσει με δυσοίωνες προοπτικές για την αναγκαία ανάπτυξη στο κράτος πρόνοιας και την κοινωνική ανάταση. Συμφωνεί μάλιστα με τον Paul Krugman, ο οποίος εκτίμησε πως υπάρχει πιθανότητα 50% η Ελλάδα να δεχθεί πιέσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να εγκαταλείψει στο άμεσο μέλλον το ευρωπαϊκό ενιαίο νόμισμα².

Καθώς το 2012 λήγουν τα ομόλογα της Ελλάδος ύψους 33,4 δισεκατομμυρίων ευρώ, ενώ η δανειοδότηση θα μπορούσε να καλύψει μόνο τα 25,1 δισ. ευρώ, τότε θα πρέπει η Ελλάδα να δανεισθεί για την εξόφλησή τους από τη διεθνή αγορά. Σε περίπτωση που η ανάπτυξη μέχρι τότε δεν έχει ανέλθει σε ικανοποιητικό επίπεδο, ώστε να μην υπάρχει από τις αγορές αυξημένη αξιοπιστία και ευνοϊκά επιτόκια δανεισμού για τη χώρα, τότε υποστηρίζεται από την οικονομική ακαδημαϊκή κοινότητα, ότι μία βιώσιμη πλέον λύση θα ήταν εναλλακτικά η αναδιάρθρωση του χρέους των ομολόγων. Αυτό σημαίνει, είτε ότι η αποπληρωμή των ομολόγων θα έπρεπε να παραταθεί σε μεταγενέστερη προθεσμία, είτε να μην

¹Εφημερίδα 'Καθημερινή', <http://www.kathimerini.gr>, Αρ. Φύλλου: 27.444, 18-04-2010.

² Paul Krugman. May 2010 The New York Times, www.nytimes.com/2010/05/14/opinion/14krugman.html.

παρατείνεται η προθεσμία λήξης των ομολόγων, αλλά να μειωνόταν το οφειλόμενο χρέος, λόγω μη ανικανότητας συνολικής αποπληρωμής του. Αυτό μάλιστα προβλέφθηκε και στο Μνημόνιο Συνεννόησης, σε περίπτωση που η Ελλάδα δεν είναι σε θέση να καλύψει τις μελλοντικές οικονομικές τις υποχρεώσεις¹.

Ο Τομάζο Πάντοα-Σιόπα, πρώην υπουργός Οικονομικών της Ιταλίας και μέλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), υποστηρίζει, ότι το ευρώ και οι χώρες που το έχουν, απειλούνται επειδή η ευρωπαϊκή νομισματική ένωση υπήρξε από την αρχή ατελής και οι αγορές πιστεύουν ότι το ευρωπαϊκό κοινό νόμισμα δεν θα μπορέσει να επιβιώσει ακόμα για πολύ καιρό. Όπως λέει χαρακτηριστικά:<<..η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κάτι μεταξύ μιας ένωσης και μιας γεωγραφικής έκφρασης >>και ότι << οι αγορές στοιχηματίζουν πάντα στη χειρότερη υπόθεση, την αποσύνθεση, διότι ακολουθούν λανθασμένα το 'βεσιφαλικό ή παραδοσιακό' μοντέλο>>. Επίσης, δεν θεωρεί ότι η Ελλάδα είναι εύκολο να χρεωκοπήσει, διότι με τη δανειοδότηση που είχε και τα μέτρα λιτότητας που θα τηρήσει, θα μπορέσει σταδιακά – έστω και αργά- να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των αγορών. Σχετικά με το ενδεχόμενο αναδιάρθρωσης του χρέους της χώρας μας, θεωρεί ότι μπορεί να συμβεί-αν και αυτό θα επιδείνωνε πιθανότατα την ελληνική οικονομική ανάκαμψη, καθώς το χρέος της μετά θα συσσωρευτόταν σε ύψος. Τέλος, θεωρεί ότι η επιστροφή στη δραχμή θα ωφελούσε τη γρηγορότερη ενίσχυση της ανάπτυξης, λόγω αμεσότερης ώθησης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό, κυρίως των αγροτικών. Ο Bill Gross, ο οποίος είναι ο επικεφαλής του μεγαλύτερου ομολογιακού κεφαλαίου παγκοσμίως που ονομάζεται Pimco, εκτίμησε μόλις από τα μέσα Μαΐου του 2010, πως μέσα στην επόμενη διετία η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους θα είναι αναπόφευκτη, εξηγώντας ότι τα μέτρα λιτότητας δεν θα αφήσουν περιθώρια στην ανάπτυξη-τουλάχιστον άμεσα-σε συνδυασμό με τα διαχρονικά υψηλά επιτόκια δανεισμού από το ΔΝΤ και την Ε.Ε. προς την Ελλάδα.Ο Νουριέλ Ρουμπινί, ο οποίος στοιχημάτισε μάλιστα στην κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας ήδη από τα τέλη του 2009, προέβλεψε ομοίως, ότι η Ελλάδα

¹ Μνημόνιο Συνεννόησης: 'Η Δανειακή Σύμβαση μεταξύ Ελληνικής Κυβέρνησης – Ευρωπαϊκής Ένωσης – Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

δεν θα είχε στο άμεσο μέλλον άλλα περιθώρια, από το διαπραγματευτεί την αναδιάρθρωση του χρέους της¹.

Η διάρκεια της λεγόμενης ‘κηδεμονίας’ για την ελληνική οικονομία από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα εξαρτηθεί εκ των πραγμάτων από την επιτυχία εφαρμογής των διαρθρωτικών μέτρων εξυγίανσης. Η αποκατάσταση της αξιοπιστίας της χώρας και η υποχώρηση της αβεβαιότητας θα οδηγήσει εκ νέου μεσομακροπρόθεσμα στη βελτίωση της εξυπηρέτησης του ελληνικού χρέους και την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης. Αυτό θα εξαρτηθεί από τον συνδυασμό της πορείας της ανάπτυξης της Ελλάδος και τα επίμονα προς το παρόν υψηλά επιτόκια δανεισμού του Δημοσίου, που τείνουν νά αυξάνουν έντονα το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Κατά την επόμενη τριετία, τα ομόλογα που λήγουν ξεπερνούν τα 150 δισ. ευρώ, ενώ για το ίδιο διάστημα το πακέτο δανεισμού δεν θα ξεπερνά τα 80 δισ.ευρώ. Εάν μάλιστα γίνει ντόμινο κρίσης χρέους και ύφεσης στην Ευρωζώνη, οι οικονομικές ανατροπές και κοινωνικές αντιδράσεις θα επιβάλουν σκληρότερα από σήμερα διαρθρωτικά και δημοσιονομικά μέτρα, όπως καταβολή υποτυπώδων συντάξεων με μορφή επιδόματος μέχρι το πολύ 400 ευρώ, που σήμερα ισχύει σε μεγάλες χώρες, όπως στην Αυστραλία.

Ωστόσο, η πιωτική πορεία του ευρώ ευνοεί τις ελληνικές εξαγωγές. Η υποχώρηση του ευρώ έναντι του δολαρίου κατά 10% από τις αρχές του έτους (01.01.2010 με 1.4323, 11.06.2010 με 1.2065) έχει δύο όψεις. Το όφελος της υποχώρησης του ευρώ έναντι του δολαρίου μεταφράζεται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών. Για την Ελλάδα, η υποτίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου από τις αρχές του έτους υπολογίζεται σε κέρδη της τάξεως του 1 δισ. ευρώ, υποκαθιστώντας την ανάγκη για επιπλέον μέτρα λιτότητας αυτής της αξίας. Ενισχυτικός παράγοντας και η ενίσχυση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας στο εξωτερικό. Η απώλεια μεταφράζεται στην αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων, μείωση του εισοδήματος των καταναλωτών και αύξηση των επιτοκίων. Στην Ευρωζώνη, η ανατίμηση του ευρώ κατά 10% ενισχύει τον πληθωρισμό κατά 0,7%, ενώ η αντίστοιχη υποτίμησή του αυξάνει το ΑΕΠ

¹ Εφημερίδα: ‘Καθημερινή’, <http://www.kathimerini.gr>, Αρ. Φύλλου 6-6-’10

κατά 0,3%. Εάν αυτό ίσχυε στην Ελλάδα, βάσει της μελέτης της Morgan Stanley, τότε η υποτίμηση του ευρώ κατά 15% θα μπορούσε να ενισχύσει το ΑΕΠ της χώρας κατά 980 εκατ. ευρώ. Επίσης, η ανατίμηση του ευρώ σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ κατά 10%, ενισχύει τον πληθωρισμό κατά 0,7 της μονάδας, ένα χρόνο μετά την ανατίμηση. Αυτό σημαίνει για την Ελλάδα, ότι οι καταναλωτές επιβαρύνονται περίπου 1.700 ευρώ τον χρόνο από το κόστος ζωής. Η άνοδος των τιμών από εισαγόμενα προϊόντα εκτός Ευρωζώνης μπορεί να προκαλέσει ακόμα μεγαλύτερη μείωση της ζήτησης. Αυτό για τη χώρα μας θα ήταν πολύ σημαντικό, αφού πάνω από το 70% του ελληνικού ΑΕΠ βασίζεται στην κατανάλωση. Άρα το αποτέλεσμα είναι μεγαλύτερη επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας, ύφεση και πληθωρισμός. Άρα, όσο μεγαλύτερη είναι η εσωτερική υποτίμηση, τόσο πιο εύκολη είναι η δημοσιονομική προσαρμογή¹.

Εν κατακλείδι, είναι θετικό για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, ότι οι ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις ευνοούνται από τη σταδιακή μείωση της αξίας του ευρώ έναντι του δολαρίου, έτσι ώστε να υπάρχει μεγάλη πιθανότητα για τη μελλοντική σταδιακή αναθέρμανση της διεθνούς αγοράς, αλλά και την αποκατάσταση της ζήτησης στα Βαλκάνια, σε συνδυασμό με την αναθέρμανση σημαντικών έργων σε Μέση Ανατολή και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ήδη έχει υπάρξει από τα τέλη του 2009 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, σημαντική ανάπτυξη των ελληνικών εξαγωγών στη Μεσόγειο και τη Βόρειο Αφρική, όπως τα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας.

¹ OECD, <http://www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php?id/79/Greece.html>

ΜΕΡΟΣ Δ.

Αποτίμηση του ρόλου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην Παγκόσμια Οικονομία

1. Η κριτική που ασκείται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Από τη δεκαετία του 1950 μέχρι και σήμερα, που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο άρχισε να χορηγεί δάνεια στις χώρες με προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, ασκείται εναντίον του έντονη κριτική σχετικά με τα μέτρα που επιβάλλει τόσο κατά τη διάρκεια του δανεισμού όσο και κατά την περίοδο αποπληρωμής του χρέους. Πράγματι, αποδεικνύεται μέσα από τα παραδείγματα των χωρών που δανείζονται, μερικά από τα οποία αναλύθηκαν μέσα από την εργασία, ότι τα προγράμματα του Ταμείου δεν είναι πολλές φορές επιτυχημένα, αφήνοντας τελικά τις χώρες σε δυσχερέστερη κατάσταση σε σχέση με πριν. Οι αιτίες για τον λόγο αυτό, επιβαρύνουν όμως αμφότερους -περισσότερο ή λιγότερο-, όπως ήδη αναλύσαμε περιπτώσιολογικά αλλά και αποδεικνύεται καθημερινά από τη διεθνή εμπειρία και τις πρακτικές που ακολουθούνται από το Ταμείο και τα κράτη-μέλη. Θέμα τίθεται στο να προσπαθεί το Ταμείο σε κάθε περίπτωση χώρας που προστρέχει στη βοήθειά του, να την αντιμετωπίζει ως μία ξεχωριστή περίπτωση, καθώς δεν είναι όλα τα κράτη το ίδιο, σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό επίπεδο. Οι κριτικές κατά του ΔΝΤ είναι πολλές τα τελευταία χρόνια, όπως πολλά είναι και τα παραδείγματα δανεισμού των χωρών, με γεγονός ότι όσο ολοκληρώνεται η παγκοσμιοποίηση, τόσο αποσταθεροποιείται η παγκόσμια οικονομία. Τη δεκαετία του 1990 για παράδειγμα, ασκήθηκε έντονη κριτική στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο σχετικά με τον χειρισμό της κρίσης του Μαρόκου που ξέσπασε το 1988, όταν η μειωμένη ζήτηση σε φωσφορικό άλας και η μειωμένη βοήθεια από τον ΟΠΕΚ οδήγησε τη χώρα σε σημαντικό εξωτερικό χρέος, υπερβαίνοντας κατά πολύ το ακαθάριστο εθνικό προϊόν της. Το Μαρόκο κάλεσε το ΔΝΤ, το οποίο όπως και στις άλλες χώρες εκείνη

την περίοδο, π.χ. την Αύγουστο, διέθεσε το δάνειο συνοδευόμενο από μία σειρά οικονομικών μεταρρυθμίσεων για την προσαρμογή του ισοζυγίου πληρωμών, όπως ιδιωτικοποιήσεις ζημιολογώνων επιχειρήσεων και κοινωφελών δημόσιων Οργανισμών, κατάργηση των επιδοτήσεων, κ.α. που όμως δεν ανταποκρίνονταν στην αναπτυξιακή πραγματικότητα του Μαρόκου και πολύ γρήγορα η χώρα βρέθηκε σε μεγαλύτερο αδιέξοδο¹.

Αντίθετα, σε ανάλογη έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την οικονομική ανάπτυξη της Ρωσίας το 2008 από το Έρευνητικό Κέντρο Ευρασιατικής Ανάπτυξης² του Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, εκτιμήθηκε ότι δέκα χρόνια μετά τον δανεισμό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ρωσία ευθύνεται σε μεγαλύτερο βαθμό από το Ταμείο για την μερική υλοποίηση των αναπτυξιακών του προγραμμάτων και τις αποσπασματικές επενδύσεις σε κοινωνικά και προνοιακά έργα. Οι κυβερνήσεις της Ρωσίας που χαρακτηρίζονταν όλα αυτά τα χρόνια από πολιτική διαφθορά, συνέβαλαν αποφασιστικά στην κακή διαχείριση του δανείου από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το Ταμείο ευθύνεται στο βαθμό που επέμενε να δανειστεί η Ρωσία τόσο μεγάλο ποσό για εκείνη την εποχή, πάνω από 50 δισ. δολάρια το 1998 και άλλα 22 λίγο πριν το 2000, επιβαρύνοντας για τα επόμενα είκοσι τουλάχιστον χρόνια, χωρίς συγκεκριμένα μακροπρόθεσμα αναπτυξιακά σχέδια και διαφάνεια στη δανειοδοτική απορρόφηση από το κράτος, τον πληθυσμό της Ρωσίας, που ακόμα και σήμερα βρίσκεται σε μεγάλη ανέχεια και υπανάπτυξη².

Κριτική ασκήθηκε για τον τρόπο λειτουργίας και τα αποτυχημένα αποτελέσματα της 'Αναπτυξιακής Επιτροπής' του ΔΝΤ, η οποία αν και κατά την ίδρυσή της το 1974 προόριζε αυξημένα κεφάλαια προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες με κύριο μέλημα τις αναπτυξιακές πολιτικές, σήμερα ο ρόλος και οι επιδοτήσεις της έχουν σημαντικά περιορισθεί. Επιπλέον, ασκείται κριτική στο ΔΝΤ για την μονόπλευρη προσήλωσή του στο φιλελεύθερο μοντέλο της άκρατης χρηματοοικονομικής απελευθέρωσης, την έλλειψη ανταγωνισμού των τιμών και της υπερβολικής ζήτησης χρήματος σε συνθήκες πλήρους απελευθέρωσης του

¹ Giddy, I.H., «Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελ. 164.

² Chufirin, G., «Russia and Asia. The Emerging Security Agenda », Oxford University Press, 2008, σελ. 1-5, 34-35.

εμπορίου. Τέλος, ότι η στάση του ΔΝΤ απέναντι στην αντιμετώπιση του δημόσιου και εξωτερικού χρέους των χωρών είναι προκατειλημμένη υπέρ του εξωτερικού δανεισμού, παγώνοντας έτσι τις εσωτερικές δυνατότητες των χωρών, αλλά και υπερχρεώνοντάς τις. Ότι πλέον, αποδεικνύεται πως δεν αποδίδει η διαρκής χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Το πρόβλημα του χρέους στην παγκόσμια οικονομία είναι σοβαρό, καθώς η υπερχρέωση δεν αφήνει ποτέ περιθώρια ανάπτυξης και μείωσης των ελλειμμάτων, ως ένας φαύλος κύκλος¹.

Συμπεραίνοντας, οι κριτικές κατά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου συνηγορούν στο ότι, πολλές από τις πρακτικές του βασίζονται στις πολιτικές του, είχαν σχεδιαστεί κατά τη Δεκαετία του 1980 αρχικά για να αντιμετωπίσουν τα υπαρκτά προβλήματα της Λ. Αμερικής και είχαν ως έναν βαθμό νόημα:απομόνωση από ανταγωνισμό με υψηλές τιμές, χαλαρή νομισματική πολιτική, όχι δημοσιονομική πειθαρχία, ελλείμματα και πληθωρισμός, αναποτελεσματικές κρατικές επιχειρήσεις. Όταν η απελευθέρωση του εμπορίου γίνεται με τον σωστό τρόπο και ρυθμό, αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα, δημιουργούνται θέσεις εργασίας κ.α. Το πρόβλημα είναι ότι πλέον αυτές οι πολιτικές έγιναν αυτοσκοποί και ωθήθηκαν στα άκρα, π.χ. όταν η δημοσιονομική λιτότητα ωθείται στα άκρα σε περιόδους ύφεσης, παρεμποδίζει την ανάπτυξη, όπως και τις νέες επιχειρήσεις τα υψηλά επιτόκια. Το ΔΝΤ ήθελε να τα κάνει όλα γρήγορα. Οι γρήγορες ιδιωτικοποιήσεις αφήνουν τεράστιο κενό της κρατικής δραστηριότητας. Πρέπει να υπάρχει μεταβατική περίοδος. Το ΔΝΤ είναι υπέρ των μακροοικονομικών ζητημάτων, δηλαδή έλλειμμα, παρά διαρθρωτικών μέτρων πχ. ανταγωνιστικότητα, αποτελεσματικότητα. Είναι υπέρ των μαζικών ιδιωτικοποιήσεων κατά εργαζομένων και καταναλωτών. Η Ρωσία για παράδειγμα υποβάθμισε μακροπρόθεσμα τα αναπτυξιακά της αποθέματα και δυνατότητες με τις τόσες πολλές ιδιωτικοποιήσεις. Η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα, του εμπορίου και των κεφαλαιαγορών χρειάζεται να πραγματοποιούνται σταδιακά και με πρόγραμμα.

¹ Κορλιράς, Π.Γ., «Νομισματική&Πολιτική Θεωρία», Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα 2006, σελ. 423.

2. Προτάσεις Αναμόρφωσης της Δομής και Λειτουργίας του ΔΝΤ και του ρόλου του στη σημερινή παγκόσμια οικονομική τάξη

Στα πλαίσια των προτάσεων αναμόρφωσης της λειτουργίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ο Frances Stewart, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης και διευθυντής του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Φτώχεια και τις Ανισότητες (Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity –CRISE-), θεωρεί ότι είναι πλέον επιβεβλημένη η ουσιαστική συνεργασία μεταξύ του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και των κρατών-μελών που ζητούν τη βοήθειά του. Εάν τα διαρθρωτικά μέτρα του Ταμείου συνεχίζουν να είναι μονόπλευρα και ίδια για κάθε περίπτωση χώρας, τότε η φτώχεια, οι ανισότητες, ο πληθωρισμός και η κοινωνική περιθωριοποίηση δεν θα περιοριστούν. Ο Frances Stewart πραγματοποίησε έρευνα σε έξι χώρες που δανείστηκαν από το Ταμείο τη δεκαετία του 1990, την Τανζανία, την Γκάνα, τη Χιλή, το Μεξικό, τις Φιλιππίνες και την Ινδονησία και συμπέρανε ότι, ενώ επιβλήθηκαν σε όλες ποικίλα μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής, όσο περισσότερα ήταν αυτά, τόσο αυξήθηκαν η ανεργία, ο πληθωρισμός και οι κοινωνικές εκρήξεις, παρά το ότι για παράδειγμα οι δείκτες πληθυσμιακής θνησιμότητας και πρόσβασης σε είδη πρώτης ανάγκης, υγείας και αναλφαβητισμού, βελτιώθηκαν σημαντικά. Αυτές τις βελτιώσεις τις αποδίδει εν μέρει στη συμβολή των UNICEF και WHO την περίοδο 1980-2000. Τα βασικά μέτρα πολιτικών προσαρμογής που προτείνονται από τον Frances Stewart στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για τις υπο ανάπτυξη χώρες με σκοπό τη βελτίωση της προστασίας του φτωχού πληθυσμού και τη μείωση της ανεργίας, είναι επέκταση των μακροοικονομικών του πολιτικών αναφορικά με την προσαρμογή στην ανάπτυξη. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί για παράδειγμα, με την αύξηση της εξωτερικής βοήθειας για αναπτυξιακά έργα και τη μερική διαγραφή των χρεών. Όσο για τις δομικές αλλαγές, ότι δεν είναι απαραίτητες σε χώρες με αγροτικές οικονομικές βάσεις και ότι το Ταμείο, δεν θα έπρεπε να απαιτεί λόγω της παροχής δανείων τη μείωση της ιατροφαρμακευτικής και διατροφικής βοήθειας από τις ΜΚΟ. Τέλος, ότι θα πρέπει το Ταμείο να προσλαμβάνει

για κάθε χώρας που δανειοδοτεί, ξεχωριστό επιστημονικό προσωπικό που θα μελετά και εκτιμά ξεχωριστά για κάθε περίπτωση, τις αναπτυξιακές δυνατότητες τις συνθήκες και τα προγράμματα προσαρμογής στους όρους οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής¹.

Ο Joseph Stiglitz πρότεινε ήδη από το 2001 την αναμόρφωση των θεωρητικών βάσεων και αντιλήψεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ως προς τα προωθούμενα στα δανειζόμενα κράτη-μέλη των διαρθρωτικών και χρηματοοικονομικών προγραμμάτων του. Απαρίθμησε κάποιες κρίσιμες μεταρρυθμίσεις που θα έπρεπε κατά την πρότασή του, να ακολουθήσει το Ταμείο, προκειμένου να βελτιώσει τους στόχους της προσαρμογής και της συμμόρφωσης (adjustment and conditionality) σε σχέση με τους σχετικούς απαιτούμενους όρους οικονομικής πολιτικής. Προτείνονται λοιπόν, μεταρρυθμίσεις στη διαδικασία πτώχευσης και πάγωμα των πληρωμών και επιλογή της λύσης της χρεωκοπίας, καθώς και αποδοχή των κινδύνων της απελευθέρωσης των κεφαλαιαγορών, επειδή οι βραχυπρόθεσμες ροές κεφαλαίων επιβαρύνουν περισσότερο τους δανειστές ή δανειολήπτες και όχι τις τράπεζες και τις κυβερνήσεις. Αυτές τις προτάσεις πράγματι τις έχει ήδη υιοθετήσει με μικρή καθυστέρηση το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Επιπρόσθετα, προτείνεται για τις χώρες η μικρότερη εξάρτηση στα προγράμματα διάσωσης, μειώνοντας τα κίνητρα για δανεισμό και την αύξηση της κάλυψης από τους συναλλαγματικούς κινδύνους. Το Ταμείο θα πρέπει να ωθεί τα ανεπτυγμένα και λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη-μέλη του να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη ρύθμιση του τραπεζικού τους συστήματος, και να δανείζονται από αυτό μόνο σε ύστατη ανάγκη. Αυτό γιατί, είναι υπό αμφισβήτηση σε ποιο βαθμό ο δανεισμός ενισχύει τις υπερχρεωμένες χώρες και δεν συμβάλλει στην αύξηση της παγκόσμιας οικονομικής αστάθειας. Να μειώσει το Ταμείο τα μέτρα απορρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα, ενθαρρύνοντας τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό. Η Ταϋλάνδη για παράδειγμα, το 1990 αρνήθηκε την πρόταση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για χρηματοπιστωτική απελευθέρωση και έβαλε φρένο στον κερδοσκοπικό δανεισμό στον τομέα ακινήτων. Το Ταμείο μετά από πιέσεις την οδήγησε

¹ Stewart, F., «Adjustment and Poverty. Options and Choices», Routledge, London-New York, 2003, σελ. 193-211.

στη σταδιακή κατάργηση των περιορισμών και κατά τον Stiglitz αυτό ήταν σφάλμα γιατί αποδείχθηκε πως μείωσε μεσοπρόθεσμα τους ρυθμούς της ανάπτυξης στην Ταϊλάνδη. Ότι όχι μόνο είναι απαραίτητο ένα ασφαλές και υγιές τραπεζικό σύστημα, αλλά και πρέπει να παρέχει κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ζήτημα στο οποίο το Ταμείο θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη έμφαση. Εν κατακλείδι, το Ταμείο να τείνει στην αναμόρφωση μίας περισσότερο ικανοποιητικής λειτουργίας των εξειδικευμένων Υπηρεσιών του και διαρθρωτικών παρεμβάσεων¹.

Η Επιτροπή Stiglitz πρότεινε το 2009 στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών τη σύσταση ενός επιπλέον βοηθητικού χρηματοδοτικού Οργανισμού να λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με σκοπό την περαιτέρω χρηματοδοτική ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, η οποία θα συνοδεύεται από διαρθρωτικά προγράμματα συμβατά με τις εκάστοτε ιδιαίτερες εσωτερικές τους συνθήκες. Για τους ίδιους λόγους και η Έκθεση του Action Aid το 2009 πρότεινε την αύξηση των SDR του Ταμείου και την συστηματικότερη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων που προκύπτει από τη δανειοδότηση, μέσω εξαμηνων ελέγχων και δημοσίευσης των οικονομικών στοιχείων των χωρών. Μέσα στα πλαίσια των Στόχων της Χιλιετίας για τις χώρες της υποσαχάριας Αφρικής, κρίνεται απαραίτητη η διαγραφή του χρέους τους και η δωρεάν συμβολή της διεθνούς κοινότητας στην ώθηση της αειφόρου ανάπτυξης².

Ο Jeffrey Sachs τάσσεται υπέρ της εφαρμογής στο ΔΝΤ ενός μηχανισμού 'ελεγχόμενης χρεωκοπίας' και στάσης πληρωμών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, μέτρο κυρίως για τις αναπτυσσόμενες και λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, έτσι ώστε να τους επιτρέπεται με αυτόν τον τρόπο ένα εύλογο χρονικό διάστημα οικονομικής ανασύνταξης και αναδιάρθρωσης. Από την πλευρά του το ΔΝΤ στηρίζει τις αντιλήψεις περί 'δανειστή ύστατης ανάγκης', ενίσχυσης του μηχανισμού πρόληψης κρίσεων, καθώς και αυστηρής νομισματικής πειθαρχίας³.

¹ Stiglitz, J.E., «Η Μεγάλη Αυταπάτη», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2002, σελ. 446-454.

² Action Aid Factsheet, <http://www.actionaid.org/assets/pdf/ActionAid%20Factsheet-%20IMF%20Reform%20June%202009pdf>

³ Fischer, St, «IMF Essays from a time of crisis. The international Financial System, Stabilization and Development», London: The MIT Press 2004, σελ. 23-28.

Για τον αναθεωρημένο ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην παγκόσμια οικονομία και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης δεσμεύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2009 η Επιτροπή των G20 στο Pittsburgh της Καλιφόρνιας των Ηνωμένων Πολιτειών, όπου αποφασίσθηκαν τα εξής:

Α) Η διασφάλιση ενός περισσότερου ισορροπημένου μοντέλου παγκόσμιας ανάπτυξης.

Β) Η πλήρης αναμόρφωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής δομής με την επιβολή αυστηρότερων ρυθμίσεων στον τραπεζικό τομέα.

Γ) Η μεγαλύτερη έμφαση στον ρόλο του αναπτυσσόμενου κόσμου στα πλαίσια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Δ) Η μετατροπή του ΔΝΤ και της 'Επιτροπής των 20' σε ένα παγκόσμιο φόρουμ συζήτησης για την παγκόσμια οικονομία και ανάπτυξη.

Τέλος, υπήρξε συμφωνία για την οικονομική υποστήριξη των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών που κινδυνεύουν με εθνική χρεοκοπία, αυξάνοντας κατά 500 δισ. δολάρια, εκ των οποίων 40 από την Κίνα, 100 από την Ευρωπαϊκή Ένωση, 100 από την Ιαπωνία και τα υπόλοιπα από τις ΗΠΑ, τους πόρους του ΔΝΤ, για την αντιμετώπιση της κρίσης. Το ΔΝΤ υπολογίζει ότι για την αναχρηματοδότηση του εξωτερικού χρέους των αναδυόμενων οικονομιών, κυρίως των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, απαιτούνταν 1,8 τρισ. δολάρια για το 2009 και 2 τρισ. δολάρια για το 2010¹.

Ως πρώτη απόρροια των παραπάνω αποφάσεων, το νέο 'Ταμείο' της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 2010 συμβολικά της πρώτης επίσημης επίσκεψης στην Ελλάδα της Επιτροπής Ελέγχου εφαρμογής των πρώτων μέτρων σχετικά με το πακέτο της δανειοδοτούμενης της στήριξης, προβλέφθηκε να λειτουργεί ως χρηματοδοτικό μέσο για τα κράτη - μέλη της Ευρωζώνης, έτσι ώστε όταν υπάρχει ανάγκη ρευστότητας, ελλείμματος ή ακόμα και επικείμενης μελλοντικής στάσης πληρωμών, να ενεργοποιείται η εισροή έως και 440 δισ. ευρώ από τις αγορές μέσω της ΕΚΤ με την αγορά ομολόγων. Η δε συνεισφορά των κρατών θα ανέρχεται μέχρι και σε 60 δισεκατομμύρια ευρώ κατά περίπτωση και το ΔΝΤ θα συμβάλλει μέχρι και 250 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτός ο νέος χρηματοδοτικός οργανισμός έχει

¹ The Pittsburgh G20 Partnership, <https://www.pittsburghg20.org/index.aspx>

ονομασθεί 'ευρωπαϊκό δίκτυ ασφαλείας', διότι ιδρύθηκε με σκοπό την αποτροπή της κατάρρευσης του ευρώ, σε περίπτωση που τα ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, συμπαρασύρονταν στην οικονομική κατάρρευση μετά την Ελλάδα. Γι'αυτό και η Ευρωπαϊκή Ένωση – με τη συμμετοχή όλων των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ, συγκέντρωσαν 750 δισ. ευρώ για την πρόληψη μελλοντικών κρίσεων στην Ευρωζώνη. Αντίθετη με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου είναι η Κίνα, η οποία υπολογίζεται μέσω του Safe, του κρατικού της οργανισμού που διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της κεντρικής κινεζικής τράπεζας, ύψους 2,5 τρισ. δολαρίων, ότι έχει υποστεί ζημιές επενδύσεων αξίας 630 δισ. δολαρίων στα κρατικά ομόλογα της Ευρωζώνης. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός στήριξης αναλυτικά θα συμπεριλαμβάνει εγγυήσεις και δάνεια 750 δισ. ευρώ, συνολικά από την ΕΕ και το ΔΝΤ, με σκοπό την ανακούφιση των ελλειμματικών χωρών της Ευρωζώνης και συγχρόνως την προστασία και ανάκαμψη του ευρώ. Τα 750 δισ. ευρώ θα προέρχονται: α) από το ΔΝΤ (250 δισ. ευρώ) τμηματικά και κατόπιν εφαρμογής των προγραμμάτων του, όπως ισχύει και για τα 186 κράτη-μέλη, σε συνεργασία με την ΕΕ. β) από την ΕΕ (60 δισ. ευρώ) με στόχο τη στήριξη των κρατών-μελών της με προβλήματα στα δημόσια οικονομικά τους, όπως συνέβη στην περίπτωση της Ουγγαρίας, της Λετονίας και της Ρουμανίας, γ) από τις εγγυήσεις της Ευρωζώνης (440 δισ. ευρώ), με στόχο την εξυγίανση των αγορών και την άμεση εφαρμογή σκληρών μέτρων λιτότητας, όπως στην περίπτωση της Ελλάδος. Οι εγγυήσεις θα εγκρίνονται πρώτα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οι εγγυήσεις- ανάλογα με το ύψος συμμετοχής στην ΕΚΤ- θα αφορούν την έγκριση δανείων στα 16 μέλη της Ευρωζώνης, μαζί με τη Σουηδία και την Πολωνία, δίνοντας τη δυνατότητα και στο ΔΝΤ να χορηγεί τα δάνεια. Εντωμεταξύ, η ΕΚΤ θα μπορεί να παρεμβαίνει στον μηχανισμό, αγοράζοντας κρατικά και εταιρικά ομόλογα, λαμβάνοντας συγχρόνως επιπλέον μέτρα για την ενίσχυση της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος της Ευρωζώνης. Οι αγορές ομολόγων ξεκίνησαν από τις 10.05.2010.¹

¹ Εφημερίδα: 'Καθημερινή', <http://www.kathimerini.gr> Αρ. Φύλλου 27.484, 30.05.2010, Οικονομική σελ. 12.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το ΔΝΤ έχει 185 μέλη και μέχρι το τέλος του 2008 τα αποθεματικά του δεν ξεπερνούσαν τα 250 δισ. δολάρια. Το 2009 οι Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχαν την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου στο ΔΝΤ και εξέδωσαν επιπλέον SDR 250 δισ. δολαρίων, ενώ παράλληλα η Κίνα αύξησε το μετοχικό της κεφάλαιο περίπου κατά 9,3 δισ. δολάρια. Η αύξηση των μεριδίων και του δικαιώματος ψήφων χωρών με θεαματική ανάπτυξη όπως η Κίνα (ανάπτυξη επί του ΑΕΠ 8,5% το 2009 και 10% για το 2010), σημαίνει ότι στο ΔΝΤ δημιουργείται πλέον μία πλειοψηφική φωνή και ένα 'αντίβαρο' στις πολιτικές των ΗΠΑ και της Δυτικής Ευρώπης, καθώς και οι αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν πολύ μικρά μερίδια ψήφων στο Ταμείο.

Επιπρόσθετα με τα παραπάνω, η 'Global Regulation Strategy' που προωθεί το ΔΝΤ στα πλαίσια της αναμόρφωσής του, αφορά στην αύξηση της παγκόσμιας ρευστότητας, συνηγορώντας στην αύξηση των μετοχικών μεριδίων και SDR των κρατών-μελών. Το 2010 τα αποθεματικά του ΔΝΤ ανήλθαν περίπου σε 750 δισ. δολάρια. Με αφορμή τα μειωμένα του έσοδα τα τελευταία χρόνια, καθώς πολλές αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής και Βαλκανικής χερσονήσου δανείζονται με ευνοϊκότερους όρους από τις χώρες BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα), προχώρησε και στην περικοπή των λειτουργικών του εξόδων πραγματοποιώντας περικοπές προσωπικού. Συγκεκριμένα το 2007 το ΔΝΤ είχε ελλείμματα 110 εκ. δολαρίων.

Τέλος, το βασικό αίτημα των αναπτυσσόμενων χωρών είναι η μεταρρύθμιση των 'κριτηρίων πολιτικής συμπεριφοράς (performance criteria), λαμβάνοντας υπόψη τα οικονομικά προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα που αντιμετωπίζουν. Ειδικά οι αναπτυσσόμενες χώρες αιτούνται περιορισμένα προγράμματα οικονομικής πολιτικής (policy understanding) σε βασικά θέματα, ενώ οι ποσοτικοί στόχοι των κριτηρίων να διαμορφώνονται κατά προσέγγιση. Τα τελευταία χρόνια το ΔΝΤ επιδιώκει να αυξήσει τον διαπραγματευτικό του χαρακτήρα και να είναι πιο διαλλακτικό, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, έτσι ώστε, να αυξήσει

τον διαμεσολαβητικό του οικονομικό, πολιτικό και αναπτυξιακό ρόλο στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας¹.

Συμπερασματικές Σκέψεις

Μέσα από την εξιστόρηση και ανάλυση που προηγήθηκε σχετικά με τον ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην Παγκόσμια Οικονομία, συμπεραίνουμε ότι, η αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων σε ολόκληρο τον κόσμο αποτελεί κάποτε, ακατόρθωτο έργο με αμφίβολα συνήθως αποτελέσματα. Είτε διότι οι πολιτικές δανεισμού του Οργανισμού δεν είναι οι κατάλληλες, είτε διότι οι εκάστοτε ιδιαίτερες εσωτερικές συνθήκες των χωρών και οι κυβερνητικές τους προοπτικές δεν συνάδουν με το πνεύμα του Ταμείου και τον απαραίτητο χειρισμό ανεπιθύμητων οικονομικών καταστάσεων, επιβραδύνεται η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη. Στο βαθμό όμως που οι χώρες συμμορφώνονται στη συνετή, υπεύθυνη και συστηματική προσπάθεια βελτίωσης του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού τους υπόβαθρου, υπάρχουν σημαντικές πιθανότητες προόδου και ευημερίας. Ο καταλυτικός ρόλος των Διεθνών Χρηματοδοτικών Οργανισμών και ειδικά του εξεταζόμενου εδώ Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, συνιστά την πολύπλευρη και αμερόληπτη επαγρύπνηση με απώτερο στόχο τη συμβολή του στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση. Για τον σκοπό αυτό, είναι ζωτικής σημασίας από την πλευρά του Οργανισμού, η διαρκής επανατοποθέτηση των σκοπών και της αποστολής του, δηλαδή η αδιάλειπτη αναπτυξιακή του συνεισφορά.

Μέσα από τα παραδείγματα των χωρών σε οικονομική κρίση που εξετάσαμε, διαπιστώθηκε η αμφότερη έλλειψη συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των κρατών-μελών και του Ταμείου σχετικά με τους στόχους και τα αποτελέσματα του δανεισμού τους. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι ότι υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ των Κρατών και των Διεθνών Οργανισμών και ότι κατά την προοδευτική εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης δεν νοούνται σε ξεχωριστή δράση. Ακριβώς επειδή το Ταμείο έχει αναπόφευκτα τον πρώτο και τελευταίο λόγο στην ανάπτυξη

¹ Ρουμελιώτης, Π., «Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2009, σελ. 361-365.

των χωρών ως δανειοδότης που η αποστολή του είναι να συμβάλλει να προοδεύσουν οι χώρες που δανείζει, γι'αυτό και έχει εκ των πραγμάτων σημαντικότερο μέρος ευθύνης. Υπάρχουν τόσο οι υποστηρικτές όσο και οι αντίμαχοι του ΔΝΤ. Θέμα τίθεται στο ότι κριτική χωρίς συμμόρφωση δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη, γι'αυτό και η κριτική αξιολόγηση με σκοπό τη βελτίωση μέσα από την πράξη, θα μπορούσε να έχει στο μέλλον θετικά αποτελέσματα στον ρόλο που διαδραματίζει το ΔΝΤ στην Παγκόσμια Οικονομία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βιβλία

- Καταστατικό & Άρθρα Συμφωνίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.
- Κόντης, Α., Τσαρδανίδης, Χ., «Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005.
- Κορλιράς, Π.Γ., «Νομισματική & Πολιτική Θεωρία», Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα 2006.
- Giddy, I.H., «Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996.
- Gilpin, R., «Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004.
- Μνημόνιο Συνεννόησης: Ή Δανειακή Σύμβαση μεταξύ Ελληνικής Κυβέρνησης – Ευρωπαϊκής Ένωσης – Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου’.
- Ξενοφών, Ν.Β., «Το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα», Β’ Έκδοση, Βιβλιοθήκη Παντείου, Αθήνα 1985.
- Ρουμελιώτης, Π.Β., «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;», Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2002.
- Ρουμελιώτης, Π.Β., «Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο», Εκδοτικός Οίκος Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2009.
- Στεφάνου, Κ.Α., Γκόρτσος, Χρ. Βλ., “Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο”, Σειρά Μελετών Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη , Αθήνα, 2005.
- Χριστοδουλίδης, Θ. Αιμ., «Δομή και Λειτουργία των Διεθνών Οργανισμών», Τεύχος Α’, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1984.
- Joseph E. Stiglitz, «Η Μεγάλη Αυταπάτη», Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2002.

Βευόγλωσση

Βιβλία

- Carrasco, E.R., «The 1980s: The Debt Crisis & the Lost Decade», The University of Iowa, Center for International Finance and Development.
- Chufirin, G., «Russia and Asia. The Emerging Security Agenda », Oxford University Press, 2008.
- Fischer, St, «IMF Essays from a time of crisis. The international Financial System, Stabilization and Development», London: The MIT Press 2004.
- Franko, F., «Latin America's Debt Crisis 1980's», Oxford Press 1989, Volume I.
- Jackson, V.M., Anner M., « The IMF and Latin America: A Comperative Case Study Analysis of Mexico, Argentina and Venezuela»,The Pennsylvania State University, USA 2008.
- Krugman, P.R., Obstfeld M., «Διεθνής Οικονομική Θεωρία και πολιτική», Τόμος Β', Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1995.
- Mc Allessee, «Οικονομική για επιχειρησιακές σπουδές», Εκδόσεις Τυποθύτω, Αθήνα 2002.
- Nordhaus, S., «Οικονομική», Α' Τόμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000.
- Ruggiero, G., «Latin America's Debt Crisis 1980's. What were its causes and is it over?», Independent Study, March 1999.
- Sachs, J. «The LDC Debt Crisis: An examination of the Banking Crisis of the 1980s and early 1990s», Oxford University, 1989, Volume I.
- Stewart, F., «Adjustment and Poverty. Options and Choices», Routledge, London-New York, 2003.
- Thirwall, A.P., «Μεγέθυνση και Ανάπτυξη», Έκτη Αγγλική Έκδοση, Τόμος Β', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Walden Bello, «IMF's Role in the Asian Financial Crisis», Article on the 'International Forum on Globalization', April 1998.

Άρθρα

- Callinicos, Alex, <<Bonfire of Illusions>>, Review by Mark Carrigan.
- Carmen M. Reinhart, <<This time is different. Chartbook: Country histories on debt, default and financial crisis>>.
- Fierce Finance, «The role of Goldman Sachs in Greek crisis».
- M.M. Hutchison, I. Noy, «Macroeconomic effects of IMF-Sponsored Programs in Latin America: output costs, program recidivism and the vicious cycle of failed stabilizations», Journal of International Money and Finance, 2003.
- IMF Working Paper, «The East Asian Crisis: Macroeconomic Developments and Policy Lessons», prepared by Kalpana Kochhar, Prakash Loungani, Mark R. Stone, Asia and Pacific Department, 1998.
- Jong -Wha Lee & Changyong Rhee, «Social Impacts of the Asian Crisis: Policy Challenges and Lessons», Occasional Paper 33 for the United Nations Development Programme, January 1999.
- Krugman, Paul. New York Times, May 2010.
- Vasquez, I., «A Retrospective on the Mexican Bailout», Cato Journal, Vol. 21, No. 3 (Winter 2002), Cato Institute.
- Wade, R., Veneroso, F., «The Asian Crisis: The High Debt Model vs. the Wall Street – Treasury – IMF Complex», New Left Review, March-April 1998.

Άλλες Πηγές

- Action Aid Factsheet.
- OECD.
- The European Union.
- The Pittsburgh G20 Partnership.
- Εφημερίδα: 'Καθημερινή'.
- The Economist.
- The Financial Times.
- The Washington Post.

Internet Links

- <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esaf.htm>
- <http://www.ifg.org/index.htm>
- <http://www.fcs.edu.uy/enz/desarrollo/wade%20y%20veneroso.pdf>
- http://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf
- <http://www.angelfire.com/nj/GregoryRuggiero/latinamericancrisis.html>
- http://www.en.wikipedia.org/wiki/Paris_Club
- http://forms.gradsch.psu.edu/diversitymcnairmcnair_jrn12008files/Jackson.pdf
- <http://www.uiowa.edu/ifdebook/ebook2/contents/part1-V.shtml>
- <http://www.cato.org/pubs/journal/cj21n3/cj21n3-12.pdf>
- <http://www.kathimerini.gr>
- <http://www.sociologicalimagination.org/.../review-of-bonfire-of-illusions-by-alex-callinicos/>
- http://ec.europa.eu/economy_finance/pdf/2009/autumnforecasts/el_en.pdf
- <http://www.princeton.edu/economics/seminar-schedule-by-prog/macro-s10/papers/Reinhardt-Chartbook.pdf>
- <http://www.fiercefinance.com/...goldman-sachs-greek-crisis/2010-02-09>
- <http://www.nytimes.com/2010/05/14/opinion/14krugman.html>
- Deutsche Bank Markets Research, <http://www.dbresearch.com>
- <http://www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php?id/79/Greece.html>
- <http://www.actionaid.org/assets/pdf/ActionAid%20Factsheet-%20IMF%20Reform%20June%202009.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

<< Η φυγή των ξένων κεφαλαίων από τη Λατινική Αμερική την περίοδο 1979-1984>>

	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Αργεντινή	2.2	3.5	4.5	7.6	1.3	-3.4
Βραζιλία	1.3	2.0	-1.4	1.8	0.5	4.0
Μεξικό	-1.1	2.2	2.6	4.7	9.3	2.6
Βενεζουέλα	3.0	4.8	5.4	3.2	3.1	4.0

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, “World Debt Tables” (Washington, D.C., World Bank, various years), http://people.ucsc.edu/~jsandovaEcon148_f09crisis.pdf

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

<<Ελληνικά ομόλογα στα χαρτοφυλάκια ξένων τραπεζών σε δισ. ευρώ>>

A: % του συνόλου B: Κατ’ ελάχιστον Γ: Μέγιστο
(εκτίμηση)

	A	B	Γ
Γαλλία	24,9	27	52
Γερμανία	14,3	15	30
Λοιπή Ευρωζώνη	18,8	20	39
Σύνολο Ευρωζώνης	58,0	62	121
Ελβετία	21,1	22	44
Βρετανία	4,1	4	8
ΗΠΑ	5,4	6	11
Υπόλοιπος κόσμος	11,4	12	23
Σύνολο	100	106	207

ΠΗΓΕΣ: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, The Economist

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

<<Κρίσιμα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας>>

	2009	2014*	Μεταβ. %
Ονομαστικό ΑΕΠ (δισ. ευρώ)	237,5	225,6	-5,0
Χρέος (% του ΑΕΠ)	113,4	149,2	35,8
Έλλειμμα (% του ΑΕΠ)	-12,7	-2,9	9,8
Πληρωμές τόκων (% του ΑΕΠ)	5,0	7,2	2,2
Χρέος (δισ. ευρώ)	269,3	336,7	67,4

*Εκτιμήσεις Economist

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

20/2/2015

2η ΑΤΡ, 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000104833